ISBN:0-657-14499-1
Barcode/EAN: 9780657144999

Old Call #: 5650

Harry Slonimsky

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
National Yiddish Book Center

http://www.archive.org/details/funnyuyorkergh00opat

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 14499

FUN NYU YORKER GHETO

Joseph Opatoshu

Permanent preservation of this book was made possible
by Caryn J. Clayman
In memory of Barry M. Clayman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG

WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust

Arie & Ida Crown Memorial

The Seymour Grubman Family

David and Barbara B. Hirschorn Foundation

Max Palevsky

Robert Price

Righteous Persons Foundation

Lief D. Rosenblatt

Sarah and Ben Torchinsky

Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE

National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

י. אָפּאָטאָשו.

פון ניו יארקער געטא.

Copyright
by
Yiddish Literary Publishing Co., Inc.
1914.

I.

ארום פיער א זייגער פאַרטאָג איז ספּאָרט אויפגעשפּרונגען, אויס־געצויגען זיין לענגליכען קערפּער מיט די שפּיציגע מאָרדע, געדרעהט מיט'ן האָריגען עק, געדראפּעט מיט די נעגעל און זיך צובילט. ער איז באַלד ארויף אויפ'ן בעל־הבית בעטיל, צוגעשטעקט זיין קאַלטען שנוק צו סעם'ס באַק און איהם געגומען גלעטען.

סעם האָט זיך דורכגעטרייסעלט, געוואָרפען א בליק אויף דער וואַנד, וואו די גרופּע „פּייטערס"*) האָבען געהאנגען און זיך איינגע־קוקט אין דעם העלען פּיער־עקיגען שיין. עס האָט געהייסען: אז די גרויסע עלעקטרישע לאָמפּ, וואָס הענגט אויף א גרויסען קלאָץ קעגען איבער דעם פענסטער ברענט נאָך און דער זייגער איז נאָך נישט פיער.

סעם האָט זיך איבערגעצויגען, געשמאַק פונאנדערגעגענעצט און איינקוקענדיג זיך אין שיין איז ער אראָפּ פון בעטיל. באַלד האָט זיך פון שיין גענומען בולט ארויספּרעסען „נאַק־אוט־בראַון" מיט זיין פּער'עקשן'טען, ווי ביי א יונג ביקעל, שטערען, פון הינטער וועלכען עס האָבען ארויסגעקוקט א פּאָר ווייכע, שמייכלענדע אויגען. סעם האָט זיך פערקוקט אויפ'ן „פּרייז־פּייטער", בשעת מעשה אויסגעשטרעקט זיין רעכטע האנד ווי א פליעגעל פון א ווינד־מיהל, די לינקע מיט א פּארקוועטשטע פויסט האָט ער איינגעקורטשעט, געהאַלטען נע־בען דער גאָמבע און זיך פערמאסטען גלאַט אין דער וועלט אריין.

ספּאָרט האָט זיך צוגעזעצט אויף זיינע הינטערשטע לאַפּעס און מיט א הינטישע שמחה זיך געוואָרפען אויפ'ן בעל־הבית. סעם האָט איהם ארומגעכאַפּט, זיך א שליידער געטהון אויפ'ן בעטיל און הארציג געלאַכט.

און נישט בחנם איז סעם אזוי אויפגעלעגט געווען — ער איז נעכטען אויסגעפאהרען מיט פּאָלי'ן, זיין בעל־הבית'טעס טאָכטער.

---

*) אַנגליציזמען — זעה זייט 101.

דער גאַנצער „גענג“, וואָס האַלט זיך אויף ביי זיין בעל־הבית'טע אין „סטיישאָנערי־סטאָר“, האָט זיך אַפילו געבלאָזען, גע'טענה'ט, אַז אָהן אַלעקס וויסען דאַרף ער נישט פאָהרען, נור ווענען אַרט עס־! ער איז אַלעקען נישט געקראָכען אין וועג אריין! און צוריקגערעדט, האָט אַלעק גאָר קיין רעכט נישט זיך אָרומצושלעפּען מיט א „יאַהודיש“ מיידעל, ער איז א „גיני“ טאָ לאָז ער זיך אויסקלייבען פון זיינע! און דער עיקר ווילען איהם איצט אַלע מקנא זיין. א קליינינגקייט, זיי ווערען דאָך אַלע פערכאַפּט פאַר פּאַלין!

סעם האָט געפּלאַנט ווי אַזוי אַלעקען אַראָפּצוראַמען פון וועג. ער איז געווען זיכער, אַז דער גוי וועט איהם נישט פערשווייגען, ער איז דאָך אַן איטאַליענער, אַז ביי יעדער געלעגענהייט וועט ער איהם אַריינזעצען א שטילעט אין דער זייט. נור דאָס האָט איהם איצט כמעט ווי גאָר נישט געאַרט. ער האָט צומיינסטען געטראַכט וועגען פּאַלי'ן, ווי דאָס מיידעל האָט מיט טרערען אין די אויגען זיך געוואָרפען איהם אויפ'ן האַלז, איהם געשלעפּט ווי זי געהט און שטעהט אין ווייסען „סוועטער“ צו א „ראַבאַי“ א חופּה שטעלן, געבעטען, אַז ער זאָל זי צונעהמען פון אַלעק'ען, דען זי איז א פערלוירענע! דער גוי וועט זי באַלד נאָך דער חתונה פערקויפען, אַז נישט וועט ער איהר צושניידען מיט א בריטווע דאָס פּנים, זי ווייס, אַז איטאַליענער טהון אַזוי. — — —

סעם האָט געשמייכעלט. ער האָט געוואוסט, אַז דאָס איז נישט דאָס ערשטע מאָל, וואָס פּאַלי צוקריגט זיך מיט אַלעק'ען. און יעדעס מאָל קלויבט זי זיך אויס, אַלעק'ען אויף צופּלאַצעניש, א צווייטען יונג און ווי נור אַלעק בעווייזט זיך און בעט זי איבער, שלאָגט זי מיט'ן יונג כפּרות. און ווער געדענקט נישט די מעשה מיט דזשייק'ן? און דזשייק איז נישט געווען אַבי ווער! ער איז געווען א טעלעגראַפיסט מיט א גוטען געהאַלט און אַלע האָבען געהאַלטען אין איין טענה'ן, אַז פּאַלי איז איהם נישט ווערטה. נו, איז זי זיך מישב און שיקט איהם אָפּ פאַר דער חתונה די תנאים און דער בחור האָט פון גרויס צרות אַזש גענומען שכור'ן. סעם אָבער וועט זיך נישט לאָזען שפּייען אין דער קאַשע — ער קאָן זיין שטעדטיל באַשטעהן!

פון צווייטען צימער האָט מען געהערט ווי מיסעס ריטש, סעם'ס בעל־הבית'טע, פּאָרעט זיך. זי האָט געוועקט איהר זוהנדעל העררי, ער זאָל

עפענען דעם „סטענד“ מיט צייטונגען וואָס זי האָט געהאַלטען אונטער׳ן „עלעווייטער“.

מיסעס ריטש, אן אלמנה פון א יאָהר פערציג, איז געווען א רויטע, געזונטע יודענע ווי א טערק מיט א פּאָר פינקעלדיגע אויגען. זי האָט גערעדט מיט א קוויטשיגען אַלט און עס האָט זיך געדאַכט, אז נישט זי רעדט, נור א דבוק קוויטשעט ארויס פון איהר און מאַכט חוזק.

— עררי, אום גאָטעס ווילען, געט אַפּ, געט אַפּ! — האָט זי גע־רעדט האלב אין אידיש, האלב אין ענגליש און איהם געקיצעלט די פיאַ־טעס פון די פיס.

עררי, א פעט בחור׳ל פון א יאָהר פערצעהן, קיינמאָל נישט קיין אויסגעשלאָפּענער האָט זיך דורכגעווארפען, געעפענט זיינע פערשלאָפענע אויגען, בעטראַכט א ווײַלע די מוטער, זיך א האסטיגען דרעה גע־טהון און געבורטשעט:

—גראַרי היר! באַלד עפנען, באַלד! לאָז אן אויג צומאַכען!

אַן עלטערער איד מיט א פּאָר גרויע וואָנסען, וואָס איז געשלאָפען אויף א לעדערנע קאַנאַפּע, האָט זיך מיט אַמאָל אויפגעזעצט. ער האָט אויסגעשטעקט דעם קאָפּ מיט׳ן קורצען האלז, אויסגעגלאָצט אַ פּאָר וואַ־סערדיגע אויגען און זיך שטאַרק צוהוסט. דער איד האָט אויפגעהערט הוסטען, גענומען ווארפען דעם קאָפּ ווי אין הייליגען־וויטעס־טאַנץ און געשלונגען לופט מיט אלע כחות. עס האָט זיך געדאַכט, אז אַ פּאָר פעסטע הענד שטיקען דעם איד פאר׳ן האַלז און ער אַמפּערט זיך.

דאָס איז געווען מיסעס ריטש טאַטע, א לעמבערגער איד וואָס האָט געליטען פון א שווערע אסטמע.

א קליין יונגעל פון א יאָהר דריי אין א לאַנג פלאַנעלען שלאָף־העמדעל איז אראָפּ פון בעט, זיך גענומען שיבערען מיט איין הענטיל די האָר, מיט׳ן צווייטען געריסען די מוטער פאר׳ן אונטער־קלייד און געמע־קעט ווי א קעלביל:

— מאַ־אַה עס־סען!

— נאַ, גוט שבת, זיך אויפגעכאַפּט „פּאָרצע־דראַנע“! — האָט מיסעס ריטש זיך צוקוויטשעט, אַ כאַפּ געטהון דעם יונגעל פאר א הענטיל און איהם א שלײַדער געטהון אין בעט אריין — שלאָף, ממזר, דען כ׳דורס

דיך! דאָס אינגעל האָט זיך נאָך העכער צעוויינט, גענומען אראָפּוואַרפען מיט די פיסלעך די קישענס אויף דער פּאָרלאגע און געשריען:

— כ'וויל עסען — — עס—ס—סען! — — —

משה, מיסעס ריטש טאַטע, וואָס איז שיעור נישט דערשטיקט גע־וואָרען און געכארכעלט מיט'ן האלז ווי א געקוילעטע גאנז האָט גערופען דעם אינגעל:

— ארטהור, כי, כי כי!

אַרטהור האָט זיך פערקוקט אויף'ן זיידע'ן, געמיינט אז ער מאַכט „פאָן" און אנשוויגען געוואָרען.

מיסעס ריטש האָט א צופּאַטעלטע געעפענט סעמ'ס טהיר און איז לייכט אריין אין איהרע שיך מיט גומענע אָפּצאַסען.

— העי, סעם, שלאָפסט? — האָט זי געזאגט און ארויפגעלעגט איהר האנד אויף זיין מוסקוליסטען ארעם.

— ווער שלאָפט?

— טאָ הער, פארגעס נישט צו לאָזען אן עקסטרא „וואָירלד" אין סאַלון און דעם אלטען בעקער א „טיימס", וועסט נישט פארגעסען?

— אָל־רייט!

מיסעס ריטש האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בעטיל, וואוילעריש סעמען א קלאַפּ געטהון אין דער פּלייצע און מיט א שמייכעל געפרעגט:

— נו, האָסט כאָטש פּאָלי'ן געגעבען א „גוד־טיים", דו „לאבסטער"?

— פארלאָזט זיך אויף סעמען, מיסעס ריטש, אז ער פעדעמט איין — נייעט! איהר ווייסט דאָך, כאַ, כאַ, כא! — האָט זיך סעם הארציג צולאַכט.

— שאַראַפּ יאו — האָט מיסעס ריטש כלומרשט א בייזע געענטפערט און איהם ארויפגעלעגט די האנד אויף'ן מויל — וואָס טויגען די קונצען, סעם, ביזט זי אסור ווערטה! און גלויב מיר ווען נישט דאָס אומגליק מיט'ן שייגעץ, מיט אלעק'ען מיין איך, איז מיין נאָמען נישט סיידי, צו דו וואָלסט זי געקריגען — — לאָמיר זיך נישט נארען, אזא פאר־שוין ווי דו וואָלט זי קיינמאָל נישט פארשפּעטיגט! דו ביזט דאָך א געוואלדיגער פערדינער, מיר ווייסען דאָך! ווען דו וואָלסט געוועז א לייט, וואלסטו שוין היינט געהאַט א „ביזנעס" פאר זיך, נישט געדארפט אר־בייטען פאר פרעמדע. נעם אָט די אלע „ניום־דילערם", דאָס זיינען דאָך

אלע גרינע אידען און איינס בייאיינס זיינען זיי ווערטה צו עטליכע טוי־זענד טאָלער. און איהר אלע, דעם גאנצען „גענג“ מיין איך? איהר זייט א חברה לעדיג־געהערס, פּוסט־און־פּאסטניקעס! מישטיינסגעזאגט, ביי אייך קאן א ווייב לעבען אין ליידען, עסען ברויט מיט׳ן לעפעל?!

סעם האָט זיך ביי די לעצטע ווערטער צושמייכעלט, זיך צוגעבויגען צו מיסעס ריטש און איהר איינגערוימט:

— אַז כ׳האָב געפּאסט פאר דער מאַמע׳ן, פּאס איך פאר דער טאכטער אודאי!

— נו, גענוג זיך צו חכמה׳נען, סעם, מיר וועלען זיך שוין שפּעטער אויסשמועסען! גיב נור אהער די דריי טאָלער וואָס דו האָסט נעכטען אָפּ־גענומען אין סאַלון פאַר צייטונגען!

— די דריי טאָלער פערשרייבט אויף מיינע „ווייַדזשעס“ — האָט סעם געענטפערט.

— וואָס מיר „ווייַדזשעס“? — האָט מיסעס ריטש א קוויטש גע־טהון— שוין די דריי טאָלער אהער! קיינע „מאָנקי־ביזנעס“! דיר קומט גאָר נישט און אויב עס געפעלט דיר נישט ברעך העגד און פיס ארויס! ביזט נאָך דערוויי׳ל מיין מאן און מיין איידעם נישט, הערסט? גנבים, סאָקערס! איך א שוואכע אלמנה מיט קליינע יתומים, מיט אן אלטען קראנקען טאטען איבער׳ן קאָפּ, מוז נעבעך פערשווארצט ווערען, נישט שלאָפען קיין נעכט — — — און פאר וועם? פאר אזעלכע ליידאקעס, רוסישע שנאָררערס!

סעם האָט געוואוסט, אז דאָס איז נישט דאָס ערשטע מאָל, וואָס זיין מיסעס קריגט זיך מיט איהם, אז נאָך היינט וועט די „גאליציאַנער־גנב“ (אזוי פלעגט ער זי תמיד רופען) איהם איבערבעטען און כלומרשט אן אָנגע׳ברוגז׳טע וועט זי איהם מוסר׳ן, אז אויב ער וויל איהר טאָכטער, טאָ לאָז ער זיך נישט ארומשלעפּען מיט אנדערע נקבות.

מיסעס ריטש איז זיך דערוויי׳ל פערגאנגען אלס העכער אויף איהר קוויטשיגען אַלט, געמאכט אזעלכע קולות, אז אלע אין שטוב האָבען זיך אויפגעכאפּט.

דער אַלטער משה האָט זיך בעוויזען אין דער טהיר אין א צופראלטען שלאָפראָק מיט צוויי פּאַמפּעס. ארטהור האָט איהם געהאלטען פאר די

פאַלעס און געפּשיעלט מיט׳ן זיידע׳ן אין פערדלעך. הערי איז אריין אין די גאַטקעס, אנגעכאַפּט די מוטער פאַר א האַנד און זי גענומען שלעפּען:

— זעה נור, זיך צוריטשעט! קום שוין, קום! געה עפּען דעם „סטאָר“ בעסער!

מיסעס ריטש איז געוואָרען מיט אמאָל שטיל, גלייך מען וואלט איהר הענד און פיס אפּגענומען און גענומען ארויסגעהן מיט הערי׳ן. זייענדיג שוין ביי דער טהיר, האָט זי זיך ערשט ארומגעזעהן, אז הערי פיהרט זי ארויס, האָט זי פון פערדרוס איהם א וואָרף געטהון פון זיך, זיך אויסגע־דרעהט און אויף דאָס ניי אנגעהויבען איהר פּזמון:

— גנבים! סאָקערס! כ׳וועל אייך איינס בייאיינס דורכטרייבען! וואָס? כ׳וועל זיך קומען אָנפרעגען ביי הערי סמארעק צי איך זאָל שרייען, צו ניין? אַ נישט דערלעבען וועט ער עס! קיינער האָט מיר דאָ קיין דעה נישט צו זאָגען! כ׳ווייס נישט? זיך צונויפגעשלאָגען די קעפּ, די גאַנצע באַנדע און אלע אנטקעגען מיר! און דו ליטוואַק — האָט זי זיך געווענדעט צו סעמען — דו זאלסט זיך נישט דערוועגען ווייזען אויף די אויגען אהן די דריי טאָלער, הערסט? — און צוקלאַפּענדיג די גלעזערנע טהיר איז זי אריין אין צווייטען צימער.

דער אַלטער משה האָט אויסגעגלייכט עטוואָס זיין איינגעהויקערטע פיגור און מיט א טריט פון א היימישען יורד איז ער צו צו סעמען. ער האָט גערעדט מיט א ווייכען למד און געהאַט א טבע צו פערציהען פיעל ווערטער, ווי למשל: שיסעלע, קיהעלע.

— גוט מאָרנינג! — האָט ער אנגעהויבען און א בויג געטהון די קניהען ווי א איד צו שמונה־עשרה — נו, סעמעלע, אז מען האָט שוין א סכסוך׳ל, דארף מען אזוי שרייען? מען האָט דאָך געקאָנט מיינען, כ׳ווייס וואָס? א שיפעלע איז חס וחלילה אונטערגעגאַנגען! און אין גאַנצען געהט עס אין דריי טאָלער! פּע, גאָר נישט שעהן! ס׳פּאַסט פּאַר א אי־דענע! כבין אויך אמאָל א ביזנעס־מאַן געווען, ווי דו קוקסט מיך אָן בין איך א בעלן געווען מיט „פינעווערי׳ל“ א סיגארעל פעררויכערען און נישט, פארשטעהסטו מיך, אבי ווער? געפיהרט „ביזנעס“ אין די שווערע טוי־זענדער! א ליוועראַנט בין איך געווען, א ליווערצנט אין קייזערליכען הויף! ער שפּילט זיך מיט מיר, כאַ, כאַ, כאַ! דו פאַרשטעהסט? דו פּרא אדם בצורת פערד! און אזוי ווי כ׳רעד מיט דיר פּה אל פּה, האָב איך גע־

רעדט מיט׳ן קייזער, מיט פראנץ יאָזעף׳ען, זאָל לעבען! נור נישט דאָס בין איך אויסען, יעס, מיר טענה׳ן דאָך היינטיגע צייטען — — —

סעם האָט דעם אַלטען משה כמעט נישט פערשטאַנען, נישט געקאנט צוקייען דעם אלטען׳ס עברי, געוואוסט אז ער זאגט קיין איין וואהר וואָרט נישט, פונדעסטוועגען האָט ער איהם ליעב געהאט און אָפט פערבראכט מיט איהם.

סעם איז איצט נישט געווען אויפגעלעגט אויסצוהערען דעם אלטען׳ס מעשיות, געווען זיכער, אז דער אלטער וועט אזוי לאַנג „האקען א טשייניק״ ביז ער וועט דורך פערשיעדענע קונצען ביי איהם ארויסקריגען עטליכע סענט, האָט ער איהם בעצייטענס געגעבען א צעהן סענט שטיק אבי פּטור צו ווערען פון איהם.

דער אַלטער האָט זעהר קונציג אריינגערוקט די מטבעה צווישען צוויי פינגער, געכאפּט פאר שמחה ארטהור׳ן, וועלכער האָט זיך גע־שפּיעלט מיט ספּאָרטען און איז ארויס פון צימער.

מיט אַמאָל איז אין שטובעל געוואָרען טונקעל. די לאָמפּ אין דרויסען האָט א צאפּעל געטהון און דאָס שטובעל איז געוואָרען אבגעגאסען מיט אַ מאטע רויטקייט. נאָך א רגע — אלץ איז צושווימען און עס איז גע־וואָרען שטאק־פינסטער.

סעם איז גיך אראָפּ פון בעטיל, איז צו צום קראַן מיט וואסער און זיך גענומען איינוואשען, ארויסלאזענדיג בשעת מעשה מאָדנע קולות. ער האָט גיך ארויפגעווארפען אויף זיך א פּאָר הויזען, א פּאָר לייווענטענע שיך צו שנורעווען, א שווארץ העמדיל מיט אן איבערגעלעגטען קאָלנער, אריבער געוואָרפען א לאנגען פאסעק איבער׳ן אקסעל, זיך פון פערדרוס פונאנדער־געפייפט און ארויס מיט ספּאָרטען אויף דער גאס.

II.

אויף דער גאס האָט זיך סעם אפּגעשטעלט, אנגעפּאקט זיין פּייפּ מיט טאַבאק און פּערצויגען. עס איז נאָך געווען פינסטער, נור דא און דארט האָבען זיך שוין געוויזען סמנים פון מאָרגען ווי ער רייסט זיך, שלאָגט זיך דורך א וועג.

פון א זייטיג געסיל איז אנגעקומען א וואָגען מיט מילך געשפּאנט אין איין פערד. דאָס פערד האָט זיך פּארקערעוועט אהן בעל־הבית און זיך אפּגעשטעלט נעבען א מויער. באלד איז ארויסגעשפּרונגען פון א קארידאר א יונג אין איין העמד מיט הויזען, א פייף געטהון און דאָס פערד האָט זיך גערירהט פון אָרט.

איבער׳ן טראָטואר האָט זיך געשלעפּט א יונג אין ווייסען, ווי אן אויסגעבאקענער. ער האָט געפיהרט מיט א געפּילדער א וועגעלע געבעקס. פון געבעקס האָט זיך פערשפּרייט אן אנגענעהמער ריח וואָס רעגט און מאַכט אַפּעטיט. סעם האָט אפּגעשטעלט דעם יונג, געקויפט ביי איהם א בייטעל מיט פּאָנטשעס און געשפּרייזט ווייטער.

מיסטער פּאָלאָק, א פעטער „סאלון־קיפּער“, מיט אן אָנגעלאפען פּנים, מיט וואסערדיגע אויגען, וואָס מאַכט דעם איינדרוק ווי ביים ערשטען שטופּ צוגיסט ער זיך, איז סעם׳ען גלייך אין פּנים אנגעקומען, זיך גע־וואלט א דרעה אוים טהון, באלד זיך מישב געווען, אז עס איז צו שפּעט און זיך געגריסט:

— האלאָ, סעם!

—האַלאָ, מיסטער פּאָלאַק! וואָס טהוט איהר דאָ אזוי פריה?

— ביזנעס, זעהסט נישט — האָט פּאָלאַק געשטאַמעלט — דיינע אמעריקאנער דאָקטוירים, די קאַנאָוואלען, רעדען מיר איין, אז כ׳בין קראַנק, הייסען טרינקען ביטער וואסער, זיך דורכגעהן אביסעל, אזוי א פיער און צוואנציג שטונדען אין מעת לעת, כאַ, כאַ, כאַ! און העלפען וועט עס ווי א טוידטען באנקעס! יאָ, „יעס־סיר“, נו „גוט־באַי“, סעם — און ער איז אוועקגעגאנגען.

— אַן אלטער „פייקער", וויל פארעדען די ציין ! — האָט סעם צו זיך געזאגט.

סעם האָט געוויסט, אז פּאָלאק איז פערליעבט אין מיסעס ריטש איבער די אויערען, ווארט זי יעדען טאָג אָפּ ביים הויז און העלפט איהר עפענען דעם „סטאָר".

ער האָט אויסגעשפּיגען, געגאנגען ווייטער און אין מח ביי איהם האָט זיך אלץ געפּלאנטערט צו זיין מיסעס :

ווערט זי פערכאפּט מיט איהרע צייטונגען צוזאמען ! — האָט סעם צו זיך גערעדט — כ'וועל מיט איהר רעדען פּראָסטע דבורים, זיך נישט לאָזען ארומפיהרען ביי דער נאָז, מיר אלץ אין איין אויפוואַרפען, אז כ'בין נישט קיין פערדינער ! און אויב כ'געפעל איהר נישט האָט זי א ברירה ! וואָס מיינט זי, וואָס ? כ'בין ווי יענע גרינע „קאַיקס" וואָס פער־דינען זעקס טאָלער א וואָך און שפּאָרען זיעבען ? „טהע־העלל" !

אין א קארידאר איז געשטאַנען א יונגער פּאליסמאן געארעמט מיט א מיידעל. סעם זעהענדיג דאָס פּאָרעל האָט זיך צוזינגען :

——''Everybody is doing it,
is doing it,
is doing it!''

(„— — יעדער איינער טהוט עס, טהוט עס, טהוט עס !")

און צוגעקלאפּט מיט די אפּצאסען אויף'ן טראטואר.

פון קאָרידאר האָט זיך געהערט א געלעכטער.

סעם האָט גענומען גיכער שפּאנען.

א פּארטיע איטאליענער אין קאָלירטע העמדלעך, מיט ברייטע שטרויענע קאפּעליושען, מיט בלאנקענדע שפּאדלעס אויף זייערע אקסלען זענען איהם אנטקעגען געקומען. זיי האָבען געגודערט ווי גענז, געוואָרפען גיך צום טאקט מיט זייערע הענד און געקלאפּט מיט זייערע היימישע שטיבלעטען.

— שטילעטא, קאפּושעטאָ, פּאלאצעטאָ ! — האָט סעם זיי גוט־מוטהיג נאכגעמאכט. די איטאליענער האָבען זיך איבערגעקוקט, צו־שמייכעלט און איינער א יונגער האָט איהם געוויזען אַ צונג.

פון דער ווייטענס האָט שוין סעם דערזעהען די „ניוס־דילערס". זיי זענען געווען צעוואָרפען איבער א האלבען „בלאָק", געסארטירט זייערע

צייטונגען, וואָס זענען יעדע פינפצעהן מינוט אנגעקומען מיט׳ן „עלע־ווייטער“. דאָס רוב „ניוס־דילערס“ זענען געווען אידען, עטליכע אמערי־קאַנער יונגען און צוויי דייטשע „פּרויליינס“. די אידען זענען אליין נישט געקומען נאָך די צייטונגען. זיי האבען געהאלטען מענשען, דאָס רוב סטודענטען — בלייבע בחורים מיט לענגליכע האָר און נישט געראזירטע פּנים׳ער, וואס האָבען פאר דריי טאָלער א וואָך צוטראָגען יעדען פריה־מאָרגען די צייטונגען איבער די הייזער.

די סטודענטען פלעגען זיך צונויפגעקליבען אין א ווינקעל, פערזויערטע, נישט אויסגעשלאָפענע, זיך צוזעצען אויף א טרעפּ, פון לאנגווייליגקייט פערציהען עפּעס א דעבאטע איבער א רוסישע פראגע און דרעמלען. די שקצים מיט סעב׳ען אין דער שפּיץ פלעגען אויפזוכען א שמאַטע, זי איינ־טונקען אין וואסער און א שליידער טהון אין דער קופּע. די בחורים פלעגען זיך איבערטרייסלען און בורטשען. סעם האָט זיי אלע פיינד געהאט, זיי געטאפּט פאר די הענד צו זיי האבען מוסקולען און די בחורים פלעגען אויסגלאצען זייערע קרענקליכע אויגען און נאריש שמייכלען: „גע־טראָפּען ס׳אָרט„!

ליוואַי, א נידריג אידעל פון א יאָהר עטליכע און דרייסיג, מיט א קאָסע אויג און מיט א פּאָר צוגעשוירענע, שטייפע, ווי נאָדלען, וואָנסען, האָט געסארטירט זיינע צייטונגען און געזונגען מיט א ראש־השנה ניגון:

— אוי—אוי—יאוי—אוי—יאוי — האַ—האַ—אַ——הא—אַ

און א הויכער געלער יונג האָט אונטערגעכאפּט:

— ה—מ—ל—ך!

לעבען זיי איז געשטאנען מיס בעקער, אן עלטערע דייטשע מויד ארומגערינגעלט מיט עטליכע שקצים. מיס בעקער האָט גענומען א זעמיל, דורכגעצוגיען א שטריקעל עס זאָל אויסזעהן ווי א של־ראש, זיך אנגעטהון אויפ׳ן קאָפּ, זיך געשטעלט אין א ווינקעל און נאכגעמאכט מיט ווילדע קולות, ווארפענדיג מיט די הענד און מיט׳ן גאנצען קערפּער, ווי אידען דאוונען

אלע, סיי גוים, סיי אידען, האָבען געפּלאצט פון געלעכטער.

סעם האָט בטבע פיינט געהאט אלע אידישע „סאָנגס“. ער איז אליין א גרויסער בעלן געווען אפּצולאכען ווי אידען רעדען ענגליש, ווי זיי מאַ־

כען משונה'דיגע העויות בשעת זיי רעדען, נור אז ער פלעגט זעהן ווי א גוי טהוט עס, פלעגט ער אן אויפגעקאכטער ווערן.

ער איז א בלאסער ארויף אויפ'ן „עלעווייטער", אראָפּגעבראכט זיינע צוויי פעקליך צייטונגען, זיי אויסגעסארטירט און איינגעשנורעוועט אין פאסעק. די מויד איז נאָך אלץ געשטאַנען און געבלעקעצט. סעם האָט אוועקגעגעבען הערריי'ן, וואָס האָט נור וואָס געעפענט דעם „סטענד" זיין פאק צייטונגען, גענומען מים בעקערס „פּושקארט", פּאמעליך איהם צוגע־פיהרט צו איהר און זי הינטערווייליכס א זעץ אריינגעהטון אין וועגעלע.

די „פרוילין" האָט געמאכט קולות, זיך געריסען, נור סעם איז גע־פלויגען מיט'ן וועגעלע איבער'ן טראָטואר ווי א רוח. ספּארט איז געשפּרונ־גען אויף א פריהער מיט א בילעריי, זיך געווארפען אויף דער מויד. זי האָט פעריסען איהרע נאקעטע פּיס און געשאָלטען. סעם האָט נישט גע־ענטפער. ער האָט זי צוגעפיהרט צו דער צווייטער סטאנציע פון „עלע־ווייטער" און זי אבגעלאזט. ער איז גיך צוריק, געכאפּט די צייטונגען, זיי אריבערגעווארפען איבער'ן אקסעל און אן אויפגערעגטער זיך געקליבען אין וועג אריין.

— האלאָ, סעם! — האָבען איהם עטליכע חברים אפּגעשטעלט.

— האלאָ, באָיס! ווי געהטס? — האָט סעם געענטפערט.

סעם איז אָבער קיין נאַר נישט געווען, ער האָט געוואוסט, אז עס וועט באַלד געהן א סדרה פּאָלי— שווייגט ער, קוקט מיט שטאָלץ אויף זיינע חברים.

— נו, — האָט איהם איינער א שטופּ געטהון מיט'ן עלענבויגען — ביזט „אָל־רייט", סעם! הפּנים פּאָלי גלייכט דיך! — —

— דאָס ווייס איך — האָט סעם געענטפערט מיט אזא צווידייטיגען שמייכעל, ווי איינער זאָגט: „נישט נור זי גלייכט, ברודער, נור זי ווערט פשוט פערכאַפּט פאַר מיר".

— און אלעק מיינסטו וועט דיר שווייגען? — האָט א צווייטער געזאָגט — איטאליענער שווייגען נישט. — —

— „וואט טהע העלל"! ווער האָט מורא, ווער? און איצט, חברה, „גוט־באַי", מיר וועלען זיך דאָך טרעפען פארנאכט אין סאלון — און געוואלט אוועקגעהן.

— אלעק האָט נור וואס געפרעגט אויף דיר — איז הערדי צו און איהם איינגערוימט א סוד.

— נו? — האָט סעם געפרעגט.

— כ'האָב געזאגט, אז דו ביזט אוועק אויפ'ן „ראוט“.

—און ער?

— ער האָט גארנישט געענטפערט. מיר דאכט זיך ער איז געגאנגען צו דזשעראם־וועלדיל.

סעם האָט זיך א טאפּ געטהון פאר זיין הינטערשטע הויזען־קעשענע, א שפּיי געטהון און איז אוועק. ער איז ארויס אויף א זייטיג וועגעל וואו קליינע פּריוואט הייזלעך זענען געשטאַנען. ער האָט שנעל געדרעהט די ציימונגען אין רוירען, זיי געפּאלדערוועט, פלינק געווארפען אויף די וועראנדעס. פון מאָל צו מאָל האָט ער ספּאָרטען געגעבען א צייטונג אין פּיסק אריין. דער הונד איז פערשווינדען, איז באלד צוריק מיט א העשען און מיט אונגעדולד געווארט אויף א נייע שליחות. סעם האָט געשפּאנט און געפּיהלט ווי דאָס פּעקיל ווערט גרינגער. ער האָט זיך יעדע ווײלע ארומגעקוקט, געווען זיכער אז אלעק ליגט ערגיץ אויף א „לאָט“, הינטער א קוסט און קלייבט זיך איהם איבערפאלען. ער האָט מיט אמאָל דערפּיהלט א געוואלדיגען חשק אז אלעק זאָל ארויס מיט א רעוואלווער, צו מיט א שטילעט, איהם פארשטעלען דעם וועג, פרעגען א פּרעטענזיע — — ער איז געווען זיכער אז פריהער אדער שפּעטער און איינער וועט מוזען אפּטרעטען, דען פאר זיי ביידע איז קיין פּלאַץ נישטא. סעם האָט מיט אמאָל א ציטער געטהון און זיך אפּגעשטעלט.

פון א גרויסע גוס־אייזערנע רויר, וואָס איז געלעגען אין מיטען וועג אָנגעגרייט פאר וואסער־ליטונג, האָבען ארויסגעשטעקט א פּאָר שווארצע, ערטערווייז אפּגעכמאליעטע פּיס. די פּיס האָבען זיך גענומען באוועגען און א מענש איינגעהילט אין צייטונגען האָט ביסלעכווייז גענומען ארויסקוקען פון דער רויר. ער האָט זיך אויסגעגלייכט, צושפּרעט די פּיס, אריינגעמאכט די הענד אין די הויזען קעשענעס און ציהענדיג ווי א זשיראף זיין לאנגען, דארען האלז, האָט ער זיך צוגענעצט. דער קאָפּ איז געווען צושויבערט, באדעקט מיט שטיקלעך פּאפּיר און די האָר האָבען אויסגעזעהן ווי פערוויאנעט גראָז.

— העי, ביל — האָט ער זיך געווענדעט צו סעמען שפּייענדיג אין אלע זייטען — האָסט אפשר א סיגארעט?

— נאָ סער — האָט סעם געענטפערט — טאַבעק האָב איך!

— אָל־רייט! גיב „אונז“ טאַבעק!

ער האָט גענומען א שטיק צייטונג־פּאַפּיר, אויסגעוויקעלט א סיגאַרעט, פארקלעבט מיט דער צונג, ארויסגענומען א שוועבעלע, אנגעריבען אן די גלאנציגע ווי לעדער הויזען און פערצויגען. ער האָט איינגעקאַרטשעט זיין לאנגען האלז צווישען די אקסלען און א הינקענדיגער פערשוואונדען צווישען די לעדיגע „לאָטס“.

סעם האָט נאכגעקוקט דעם טרעמפּ, און כאָטש ער האָט געוואוסט, אז זיי ווערען דער׳הרג׳עט אין די טויזענדער יעהרליך, אז זיי גנב׳ענען זיך אויף די צוגען, ליגען הינטער די וואגאָנען אויף די רעסאָרען און מען שליידערט זיי אין שנעלען לויפען ארונטער, פונדעסטוועגען האָט איהם דאָס פרייע טרעמפּישע לעבען פון תמיד אָן געצויגען און איינע פון זיינע שעהנסטע חלומות איז געווען אוועקצופּאטשען אין א פראָסטען פריה־מאָרגען, אהן א זיי געזונד אין דער ווילדער „וועסט“.

סעם האָט אויסגעטהיילט די לעצטע צייטונגען. ספּאָרט איז געלאָפען אויף א פריהער מיט אן אויסגעשטרעקטע צונג — א סמן עס וועט זיין א חמימה. ער האָט געקוקט פון אויבען אראָפּ אויף די קלענערע הינד, וואָס האָבען מיט א הינטישע חניפה זיך געלעקט צו איהם, גערדעהט מיט׳ן עק. און אז אן עזות־פּנים האָט זיך אנגעשפּארט מיט זיינע פאָדערשטע לאַפּעס אָן ספּאָרטס רוקען — האָבען איהם שוין מעהר קיין צרות נישט געפעהלט. דערפאַר, אז ער האָט געטראָפען זיינס א גלייכען, האָט מען זיך אפּגעגעבען שלום מיט די שנוקעס, זיך באַשמעקט, פיעל מאָל חשק געהאט צו פערציהען די בעקאנטשאַפט, נור ווי אויף צו להכעיס האָט זיך תמיד דערהערט סעם׳ס פייף און ספּאָרט איז א פארליעבטער אוועק צום בעל־הבית.

פון די הייזער האָבען זיך שוין גענומען ארויסשיטען מענשען מיט׳ן לעצטען ביסען אין מויל און מיט האלב אנגעטהוענע רעקלעך. פערשלאָפענע מיידלעך זיי׳נען ארויס מיט׳ן מיטאג, איינגעוויקעלט אין פּאַפּיער אונטער די אָרעמס, און מיט דיקע ראָמאנען אין די הענד. זיי האָבען זיך פערגאַפט ארומגעקוקט, אינסטינקטיוו א ציה געטהון מיט דער

האנד איבער דער לענג פון קלייד צו זעהן אויב דאס אונטער־קלייד זעהט זיך נישט ארויס, אבגעזיפצט און זיך געלאזט צום „שאפ“. די מענער, אלט און יונג, האָבען אויטאָמאטיש געפרעגט פערביילויפענדיג סעם'ען: „האו וואָן“? — נישט געוואַרט אויף אן ענטפער און געלאפען ווייטער. דאָס האָבען זיי געפרעגט וואס פאר א פארטיע האָט געוואונען דעם „בייז־באָל גיים“. סעם האָט זיי נאכגעקוקט, זיך געוואונדערט ווי זיי קענען דאס זיצען גאנצע טעג אין שאפ און ארבייטען. און איהם איז איינגעפאלען אז דעם טרעמפ וועמען ער האָט געזעהן ארויסקריכען פון דער רויר איז אפשר בעסער פון זיי.

עס האָט זיך איהם פערוואלט עסען. ער האָט לאנג נישט געטראכט, איז אריין אין ערשטען פעדער הויז, צוגענומען א פלאש מילך, וואס איז געשטאנען נעבען א טהיר, ארויסגענומען עטליכע זעמיל פון א בייטעל און געגאנגען צו דזשעראם־וועלדיל.

דאָס וועלדיל איז בעשטאנען פון גרויסע צושפאָלטענע סקאלעס. פון די שפאלטען האָבען ארויסגעוואקסען וועלשענע בוימער. דאָס גאנצע וועל־דיל האָט זיך געטוקט אין זון. שטראהלען מיט שטראהלען האָבען זיך געשפיעלט, געפלאכטען, זיך צונויפגעגאסען אין ברייטע זילבערנע פאסען, געטהיילט דאס וועלדיל.

סעם איז צוגעקומען צום וועלדיל און זיך מיט אמאָל דערפיהלט אזוי פריי — כאָטש נעהם און שטעל זיך אויפ'ן קאָפ!

ער האָט זיך אפגעשטעלט. א זילבערנע זייל איז ארויסגעוואקסען פאר זיינע אויגען, געוואקסען אלץ העכער, זיך געריסען אין הימעל אריין און עס האָט זיך געדאכט אז אָט־אָט און די זייל פאלט. די זייל איז בעשטאַנען פון קליינע זילבערנע פליגעלעך, וועלכע האָבען געהאלטען אין איין באוועגען זיך. דער הונד האָט זיך עטליכע מאָל א וואָרף געטהאָן אויפ'ן זייל מיט אן אפען פיסק, דאכט זיך געמאכט א לאָך און גלייך ווי דער הונד איז אפגעשפרונגען איז שוין קיין זכר פון לאָך נישט געווען.

סעם האָט געוואוסט, אז דער פלאץ איז זומפיג, האָט ער איהם אויס־געמיעדען, זיך אוועקגעזעצט אויף א סקאלע הינטער א בוים. ער האָט געעפענט די פלאש און גענומען טרינקען פון העלזיל. נישט ווייט פון סעמען הינטער א צווייטען בוים איז געזעסען דער טרעמפ. ער האָט עפיס ארויסגענעסען פון א פאפיער און פערטרונקען מיט מילך פון א פלאש.

ספּאָרט האָט הפּנים דערשמעקט פּלייש און זיך צובילט. סעם האָט זיך ארומגעקוקט, דערזעהן דעם טרעמפּ און דאָס בלוט האָט איהם א שלאָג געטהון אין פּנים אריין. ער האָט אליין נישט געוואוסט, פּארוואָס ער האָט זיך פארשעהמט, געלאזט ליגען די פלאש און געוואלט אבציהען דער טרעמפּ זאל איהם נישט באמערקען.

— העי, ביל — האָט ער דערהערט דעם טרעמפּ׳ס שטימע — קום אהער, וועסט א בּיס טהון, צוזאמען וועט זיין היימליכער און הונגעריג ביזטו דאָך געווים ווי א שוהל־מויז!

סעם האָט זיך פערלוירען, געוואלט עפּעס ענטפערען, פון פערדרוס א שפּיי געטהון און גיך ארוים פון וועלדיל.

III.

ארויסקומענדיג פון וועלדיל האָט סעם באמערקט ווי א מענש ווארפט זיך אויף איהם. און איידער ער האָט צייט געהאט זיך ארומצוקוקען האָט ער דערהערט: „הענדס אָפּ!“ און דערפיהלט ווי א פּאָר הענד נעהמען איהם פעסט ארום.

סעם איז עטוואס צוטומעלט געווארען, אינסטינקטיוו דערפיהלט אז דאָס מוז זיין אלעק און זיך א ווילדען ריס געטהון. פאר איהם איז גע־שטאַנען דזשייק אין א פּאָר אויסגעדריוועלטע הויזען, פון וועלכע עס האָט זיך גערדאכט, ער איז שוין לאנג אויסגעוואקסען, זיך געהאלטען פאר די זייטען און געלאכט.

— געה צו אלדע וויסטע יאָהר, דו פערפוילטער העכט! — האָט סעם אן אויפגעקאכטער געזאגט, נור זעהענדיג דזשייק׳ן אין זיינע געקעסטעלטע מייטקעס, מיט׳ן אָפענעם האָריגען לייב, האָט ער זיך נישט געקאנט איינ־האלטען און זיך צושמייכעלט. ער האָט דזשייק׳ען גוטמוטהיג ארומגענו־מען, איהם געגומען דרעהען אין אלע זייטען, בעטראכטענדיג איהם פון קאָפּ ביז פים:

— א הילוף׳על גנב! הא, הא, הא! — האָט זיך סעם הארציג צולאַכט.

— לאָז געמאך, דו פערשטאָפּטער מח! — האָט דזשייק גע־ענטפערט עטוואס א בעליידיגטער. ער האָט זיך ארויסגעדרעהט פון סעם׳ס הענד און א וואקלענדיגער זיך קוים דערהאלטען אויף זיינע פים.

— ביזט א נאר — האָט סעם געשמייכעלט — כ׳מאך א שפּאס און דו „בוב“ בעליידיגסט זיך.

אז דזשייק האָט זיך געפיהלט בגלופין האָט ער געהאט א שוואכקייט צו רעדען מיט דער שפּראך פון שערידאַ׳נס און שעקספּיער׳ס העלדען.

— סילענסיום! — האָט דזשייק אויגעשריען, אריינגעשטעקט די הענד אין די הויזען קעשענעס און זיך קוים געהאלטען אויף די פים — עס שטעהט דיר פּיליכט נישט אָן צו געהן מיט מיר? דו שיסעל־לעקער!

דו פערדאמטער, הונד־שלעגער! איגנאָראמוס! יעדער „אינטש“ אין מיר איז א דזשענטעלמען!

דזשייק זעהענדיג, אז סעם האלט אין איין שמייכלען, האָט פון פער־פערדרוס געגומען שילטען זיין מאמע'ן, זיין טאטע'ן, זיינע פערגאנגענע דורות, זיינע קומענדע דורות ביז דעם פיערטען געבורטה.

— צו אלדע יאהר, וואס גודערסטו? — האָט סעם זיך אזוי הילכיג און הארציג צולאכט, אז דזשייק האָט נישט ווילענדיג געמוזט מיטלאכען.

— רעד מענשען זאָלען פארשטעהן, אז דו רעדסט כינעזיש — —

דזשייק האָט מיט די גוטסקייט פון א שכור אָנגעכאפּט סעמען פאר'ן ארעם, איהם עטליכע מאָל געקושט, געקלאפּט אויף דער פּלייצע און ציטריג גערעדט:

— ביזט א „גוט־באָי“, סעם! כ'האָב דיך ליעב! גיעב א האנד, אָט אזוי! מיר וועלען זיין פריינד! כ'האָב דיך נור וואס בעליידיגט, מיאוס בעליידיגט, אנאנדערער וואלט מיר די אויגען אונטערגעשלאָגען! אָבער דו קענסט דזשייק'ען, אמת?

סעם האָט זיך פערלוירען פון דזשייק'ס ווערטער, געוואלט עפּיס ענטפערן נור מעהר ווי א צוג מיט די אקסלען האָט ער נישט געטהון.

— איצט, ברודער — האָט דזשייק ווידער אנגעהויבען — מוזטו געהן מיט מיר, מיר מוזען אפּשווענקען אונזערע פייפלעך, טרינקען ברו־דערשאפט, ווי דער שוואב זאגט. נישט געזארגט, סעם, איך צאָהל!

זיי זיינען אריין צו פּאלאק'ען אין סאלון, זיך אוועקגעזעצט ביים צאָהל־באנק, אנגעשפּארט איין פוס אן דעם מיט קופּערנע בלעך בעשלא־גענעם שטעקען, וואס האָט זיך געצויגען דורך דער גאנצער לענג פון דער צאהל־באנק און געבעטען צו גלעזליך בראָנפען.

דער סאלון־קיפּער האָט אוועקגעשטעלט א פלאש בראָנפען מיט שמאָלע גלעזלאך און זיך געווענדעט צו סעמען:

— דו ווייסט, סעם, כ'האלט דאך ביים קויפען מיסעס ריטש'ס „סטאָר“?

— אבי נישט די מיסעס — האָט סעם זיך צולאכט און אויסגעטרונ־קען א גלעזיל בראָנפען—„גאָ העט“, מיסטער פּאָלאק, קויפט דעם „סטאָר“, און מיר א „רייז“ איז דאָך אפּגערעדט, הא?

— ווי דען, ווי דען — האָט פּאָלאק געשמייכעלט און וואוילעריש

א פרעג געטהון — און אז כ׳וועל קויפען אי די „מיסעס“, אי דעם „סטאר“?

— איז נאָך בעסער! דעמאלט, מיסטער פּאָלאק, פערזיכער איך אייך אז איהר וועט שוין קיין ביטער וואסער נישט דארפען טרינקען — — —

— האָ, הא, הא! — האָט דער אלטער זיך צולאכט און געקלאפּט סעמען אויף דער פּלייצע — „טהאט׳ס ע׳ גוט וואָן!“ יאָ, „יעס סיר“. אָבער נאָך אלע קונצען איז מיסעס ריטש א בריה, הא? ווי כ׳זעה גלייכ־סטו הפנים דעם „ספרינג־טשיקען“, פּאָלי׳ן — האָט דער אלטער סעמען א קיצעל געטהון און גענומען אנגיסען א קעסעלע ביער.

פונקט ווי ביי אמת׳ע שכורים, ביי וועלכע דער בלויזער ריח פון בראָנפען איז גענוג אז אלץ ארום זאל ווערען גרעסער און שעהנער — אזוי האָט דזשייק נאָכ׳ן צווייטען שנאַפּס דערפיהלט, אז ער וואקסט העכער און העכער, אז נאָך א רגע און זיין קאָפּ וועט דורכשלאָגען דעם סופיט. אלץ האָט ביי איהם אויסגעזעהן שעהנער, אפילו דער צוגאָסענער שיינקער מיט די וואסערדגיע אויגען האָט ביי איהם אויסגעזעהן ווי א נאָבעלער מאנדארין נור אָהן א צאָפּ. ער האָט דערפיהלט ווי דער מח ווערט ריינער, ארבייט שנעלער און עס האָט ביי איהם דורכגעבליצט, אז סעם איז א פארשטעלטער ריטטער פון עליזאבעט׳ס צייטען, פאָהרט אויף זיין צוגאָווע פערד לאנד איין, לאנד אויס און זוכט

''A Lady From a Far Country''

אין עק צאהלבאנק איז געשטאַנען א ניגער מיט אן אראָפּגעלאזטער ליפּ ווי א שמאַטקע איבער א גלאָז ביער און געמאכט א מינע ווי ער קלויבט זיך כאַפּען א דרעמיל.

דזשייק האָט אנגעגאסען א שנאַפּס און זיך געווענדעט צום ניגער:

— האלאָ, דזשימי! נא, מאַך אַ שנעפּסיל!

דער ניגער האָט א שמייכעל געטהון, צוגעגאנגען אַ נישט זיכערער, ווי איינער וואָס רעכענט אז ווען ער וועט צוקומען, וועט מען איהם אנ־שטאט בראָנפען ווייזען א פייג. ער האָט גענומען דאָס גלעזעל אין זיינע מאלפישע הענד, פערקאשערט די ליפּען, געדריקט דזשייק׳ען די האנד, און פאלענדיג פון די פּיס האָט ער א האסטיגען טרונק אויסגעטהון דעם בראָנפען.

דער ניגער האָט פאר גרויס שמחה ארויסגעכאפּט א זילבערנעם

דאָלאר, א ווארף געטהון אויף דער צאהלבאנק און באשטעלט דריי שנאַפּען מיט אַמאָל. דזשייק'ס ריטטערשע נאַטור האָט זיך געפיהלט בעליידיגט וואָס א ניגער איז איהם מכבד, האָט ער זיך געכאפּט פאר זיינע לעדיגע קעשענעס, געשטופּט דעם ניגער דעם דאָללאר צוריק און געשריען, אז ער וועט צאהלען. דער ניגער האָט פערגלאצט זיינע עטוואס מיט בלוט אנ־געגאסענע אויגען, געגאנוועט, זיך געוואקעלט און געשריען, אז ער מוז צאהלען, אז כאטש ער איז א ניגער האָט ער דאָך א סך געלד, אז אפילו לינקאָלן, דער גרעסטער מענש וואס די וועלט האָט אַמאָל געהאט, האָט געטרונקען ברודערשאפט מיט ניגערם, אז — — — ביז ביידע האָ־בען זיך פאר גרויס ליעבשאפט ארומגעכאפּט, זיך גענומען קושען און סמאַטשקען מיט די ליפּען ווי מיט בייטשען.

סעם האָט זיי עטליכע מאָל געוואלט פונאנדערשיידען און יעדעס מאָל האָבען זיי זיך אויף דאָס ניי געווארפען, ווי א פּאָר געליעבטע, אין די ארעמס.

דער ניגער האָט זיך איינגעבויגען צו דזשייק'ס אויער, איהם גע־קלאפּט איבער דער פּלייצע און איינגערוימט א סוד, אז אלע האָבען געהערט.

— קום, ברודער, קום מיט מיר, האָב איך א ווייבעל — דאָ האָט דער ניגער צוגעלעגט די שפּיץ פינגער צום מויל און א פייף געטהון — זי איז א גוט מיידעל, זאָג איך דיר! „סטריקטלי" כשר! כי, כי, כי! זי איז א מלאך, קום! דו ביזט מיין חבר, אלץ בעלאנגט צו דיר, אפילו מיין ווייב, נישט וואהר?

— וואָס, דיין ווייב איז א אידישע? — האָט דזשייק אויסגעשאָסען מיט אַ האָלצערנעם געלעכטער.

—מיך אַרט נישט — האָט דער ניגער געגאנוועט — מענשען זיינען מענשען, נישט וואַהר? ביי מיר איז אַלץ איינס: אַ ווייסער, אַ שוואר־צער, אפילו א איד — — — גאָט האָט אונז אלע געמאכט, נישט וואָהר?

— און אין גאט גלויבסטו? — האָט דזשייק גלאַט אזוי געפרעגט.

— אין גאָט — האָט דער ניגער איבערגע'חזר'ט, אָנגעשפּארט בשעת מעשה זיין האלז אן דזשייק'ס אַקסעל ווי אַ קוה אויף דער צוווייטער און געמעקעט — צו איך גלויב אין גאָט? כ'ווייס נישט! דאכט זיך, כ'גלויב! ווי זאָגט אונזער גלח? אז א „שאַפּ" אהן א „פּאָרמאַן" קאָן נישט זיין!

דאָס איז אמת! אונזער גלח, דער גאָט פערדאמטער, איז א קלוגער בחור! ער זאָגט, אז גאָט זעהט מען נישט, איהם פיהלט מען, אלס ארום זאָגט עדות, אַז עס איז דאָ אַ גאָט. אַ גאָט, זאָגט ער, איז געגליכען, צו אַ טכויר. אַ טכויר זעהט מען נישט, מען הערט נישט, מען פיהלט איהם אָבער, כי, כי, כי! גאָט־פערדאמטער, אונזער גלח איז קלוג, נישט וואהר?

דאָ האָט זיך דזשייק אזוי צולאכט, אז ער האָט פון גרויס שמחה אָנגעכאפּט דעם ניגער און מיט איהם ארויסגעשפּרייזט פון שענק. ער האָט א שפּרייז געטהון פון אלע דריי טרעפּלעך און זיך ארויסגעקייקעלט מיט'ן ניגער אויפ'ן טראטואר.

פון דעם קלאַפּ האָט זיך דזשייק אויסגעניכטערט. ער האָט פון פּער־דרוס א שפּיי געטהון, געלאזט ליגען דעם ניגער און אוועק מיט סעמ'ען. עס איז געווען צעהן א זייגער. דער טערמאָמעטער האָט געוויזען אין שאָ־טען 95 גראד פּארענהייט. הייסע כוואליעס האָבען זיך געטראגען אין דער לופט און עס האָט זיך גערדאכט אז מען שטהעט צווישען גרויסע אויס־געהייצטע אויוועָנס און די פלאמען באַקען און פּרעגלען אהן רחמנות.

זיי זענען אריין אין פּארק און זיך אויסגעצויגען הינטער א בוים. ספּאָרט האָט איינגעקאָרטשעט זיינע הינטערשטע לאַפּעס, אויסגעצויגען די פאָדערשטע, עטוואס פערזשמורעט די אויגען, ארויסגעשטעקט די צונג, אָנגעשטעלט דעם קאָפּ גלייך אנטקעגען דער צופלאמטער זון און געחלום'ט.

— נו, זאָג אליין, דזשייק — האָט סעם אָנגעהויבען נאָך א לאנגען שטילשווייגען — זאָג אליין, וואָס וועט זיין דער סוף? דער בראָנפען הרג'עט דיך דאָך אוועק! גלויב מיר, ווען כ'האָב דיך געזעהן ליגען מיט'ן שמוציגען ניגער אויף דר'ערד האָב איך חשק געהאַט דיר א קאָפּע צו טהון אין הינטען, יאו דעמעט!

דזשייק האָט גאָר נישט געענטפערט. ער האָט זיך אויפגעזעצט, אויסגעשטעלט די קניה ווי קראָקוועס, זיי ארומגעגאַרטעלט מיט די הענד, אנגעשפּארט זיין מיעדען קאָפּ און זיך איינגעהערט.

— ווי לאָזט זיך א מענש אזוי אפּ? — האָט סעם ווידער אנגע־הויבען.

— שאַראַפּ! — האָט דזשייק איהם איבערגעריסען און האסטיג אויסגעצויגען די פיס — קוק, ווער ס'רעדט! ס'איז נישט דיין באָבעס־דאגה! כ'בין לחלוטין נישט אויפגעלעגט דיך הערען פּרעדיגען, הערסט?

איך מיש זיך פּיעל אין דיינע פּריוואט אינטערעסען? דו מיינסט ס׳איז א סוד, אז דו שלעפּסט זיך ארום מיט פּאָלי׳ן? פונדעסטוועגן, מעגט איהר ביידע ברעכען הענד און פיס, ווען מען אַרט עס? פאר מיר איז זי געשטארבען! דו פאַרשטעהסט? דו פערשטאָפּטער מח, דו! ווען דו וואָלסט געוואוסט וואס דאָ קומט פאָר — האָט דזשייק געשריען און זיך געקלאפּט מיט דער פויסט אין האַרצען—וואָלסטו קיין מאָראַל מיר נישט געפּרעדיגט, דו גאָט פערדאמטער, דו! דו האסט רחמנות אויף מיר, בעוויינסט מיך וואָס פון מיר איז געוואָרען און אליין קריכסטו מיט דיינע האַלאָבליעס, פערדאמטער „שיני“ אין דער זעלבער בלאָטע אריין! האַ, נישט אמת? שפּיי אוים! דזשייק׳ען וועסטו נישט נארען, ער האָט אן אָדלער־אויג, ברודער! עה, דו יונגעלע, יונגעלע — האָט דזשייק גאליג געזאגט און זיך צעוויעגט מיט׳ן קאָפּ — כ׳זיץ און קוק ווי דאָס קדחת ווארפט דיך, ווי׳ ביזט נור וואס פערפלאמט געוואָרען ווי א נאריש מיידעל, ווען כ׳האָב פּאָלי׳ס נאָמען דערמאָנהט. און שוין באלד דריי שטונדען ווי דו שלעפּסט זיך נאָך מיר, ווי א הונד נאָך אַ צויג און האָסט אַלץ נישט דעם מוטה, דו פייגלינג, דו, צו זאָגען וואָס דו ווילסט! איך אָבער ווייס וואָס דו ווילסט! זיך אויסשמועסען וועגען פּאָלי׳ן, אמת? און דו וועסט נישט מיעד ווערען צו רעדען וועגען איהר אַ גאַנצען טאָג, וועסט זיצען אין דרייען אן איינגעקורטשעטער, מיט דער סליונע אין מויל און זיך איינהערען מיט לייב און לעבען צו יעדען וואָרט מיינס, אזא טבע האָט שוין דער מענש, און בשעת מעשה מסתמא קלערען אז אָט די פּאָלי וועט זיין דיינע! טאָ הער מיך אוים, מיין יונגעלע, הער וואס דזשייק שכור זאָגט דיר: שלאָג דיר פּאָלי׳ן ארויס פון קאָפּ, הערסט? דזשייק איז מעהר מענש געווען פון דיר און זי האָט פון איהם געמאַכט א פּאיאַץ, רעכענסטו, אז זי וועט מיט דיר חתונה האָבען? מכות! זי האָט אין זיך הינטיש בלוט, האָט זי אין זיך! אַזוינע פרויען האָבען נישט חתונה און טאָרען נישט חתונה האָבען, און אויב אפילו זי וועט מיט דיר חתונה האָבען וועט זי צומאָרגענס אַנטלויפען! און אַלעק׳ען מיינסטו האָט זי ליעב? ניקסי! זי האָט איהם פיינט ווי דעם טוידט און קריכט צו איהם ווי א ציגאנקע, אזא פאַרשוין איז זי!

סעם איז געזעסען אן ערענסטער, מיט א צועפּענט מויל, א פּאָזע וואָס מאכט תמיד גוטמוטהיגע נאריש, און זיך איינגעהערט מיט לייב און לעבען צו דזשייק׳ס רייד. דזשייק איז איהם איצט נאָך מעהר געפעלען.

און ווי אלע גוטמוטהיגע יונגען, וואָס זוכען זיך תמיד אפּ א פריינד פאר וועמען דאָס הארץ אויסצוגיסען, האָט סעם אויך בעשלאָסען, אז דזשייק איז דער פאסענדסטער און ביי זיך אין הארצען נאָך מעהר בערויערט צו וואָס דער יונג שכור'ט.

אז דזשייק איז אנשוויגען געוואָרען האָט סעם איהם א קלאפּ געטהון איבער דער קניה!

— ווען נישט דער ביטערער טראָפּען, דעמעט, וואָלסטו געקענט זיין א „לאָיער“!

— יאו בעט — האָט זיך דזשייק צולאכט — ווייסט נישט, אלע גוטע בעל־מלאכות זענען שכורים!

דזשייק האָט אפּגעהוסט, זיך צוגעשמייכעלט און ווידער אנגעהויבען:

— כ'וועל דיר עפּעס דערצעהלען וועגען פּאָלי'ן וועסטו לאכען, שפּילסט זיך מיט איהר? הער א געשיכטע: פּאלי האָט געהאט א חבר'טע, נישט פאר דיינע צייטען, א יונגע, נישט קיין מיאוס'ע אלמנה. זי האָט געהאלטען א „ביוטי פּארלאר“ אויף בראָדוויי. דאָס ווייבעל האָט מיך געגליכען און איך, פארשטעהסטו מיך, האָב געהאט מיינע צרות, איז זי מיר אפילו אין קאָפּ אריין נישט געקראכען. מיט אמאָל נעהמט פּאָלי מיט מיר איינ'טענה'ען, אז כ'בין זעהר א שלעכטער, כ'באגעה זיך מיט איהר חבר'טאָרען צו גראָב, אז עס איז א רחמנות אויף איהר און כ'האָב איהר געמוזט צוזאָגען, אז כ'וועל זיך באגעהן מיט איהר אנדערש. דערווייל האָט זי מיך גענומען איבערלאָזען מיט'ן ווייבעל אליין, האָט אויף קאָ־טאָוועס איינמאָל פערשלאָסען אונזער טהיר און אוועקגעגאנגען. דו ווייסט דאָך א מאן איז קיין חזיר, א ווייבעל העננגט זיך דיר אויפ'ן האלז, קושט דיך און אליין ביזטו נישט פון האָלץ, נור וואָס זאָל איך דיר לאנג ברייען — האָט מיר פּאָלי אפּגעשפּילט דערנאָך א נאַכט, געהאלטען אין איין וויינען, זיך געריסען די האָר, מיר געשפּיגען אין פּנים, געשריען, אז כ'בין פאלש און זאָ ווייטער. און אז כ'האָב מיך גענומען פארענטפערען האָט זי אויסגעשריען, אז זי ווייס אלץ, זי האָט דורכ'ן לעכעל פון דער טהיר אריינגעקוקט. נו, וואָס זאגסטו דערויף?

דזשייק איז אנשוויגען געוואָרען, אפּגעהוסט, א שפּיי געטהון אויף צוויי איילען פון זיך, צוריק אנגעשטעלט די קניה ווי קראַקוועס, זיך ארומגעגארטעלט מיט די הענד, אראָפּגעלאזט דעם קאָפּ און מיט אמאָל

דערהערט אזעלכע טעמפּע קלעפּ, גלייך מען וואלט מיט שווערע האמערס געקאָוועט ברילעס בליי. דער בליי איז זיך צולאפען אונטער די קלעפּ אין דינע קיילעכדיגע רעדער. די רעדער זענען זיך צעוואקסען משונה'דיג גרויס, איינגעשלונגען איינער דעם צווייטען, געפייפט, געזשומעט, זיך איינגעשניטען אין מח, איהם מיטגעשלעפּט. ער איז געפלויגען העכער און העכער איבער די וואלקענס, געפיהלט ווי די לופט ווערט שיטערער, פערכאפּט דעם אטהעם, שטיקט און מיט אמאָל האָט ער זיך צעוויעגעלאָזט הענד און פיס, ארויסגעלאָזט א קוויטש און באַץ פון א וואלקען אראָפּ! ער איז געפלויגען אלץ שנעלער און שנעלער, זיך געטראגען מורא'דיג גיך, געוועזען זיכער אז באלד, באלד קומט דער טוידט און אינסטינקטיוו דערפיהלט ווי אלס ציהט זיך ביי איהם אָן ביז צום פּלאצען, גרייט זיך צום לעצטען ווידערשטאַנד. ווי א פערוואונדעטע חיה, האָט ער זיך געכאפּט מיט די הענד, מיט די פיס, אפילו מיט די אויגען פאר יעדע זאַך, וואָס ער האָט אנגעטראפען אויפ'ן וועג — איז אלץ אָבער צופאלען אונטער זיינע פינגער ווי איבערגעזעגטע שטרוי און ער איז נאָך שנעלער געפאלען. און פון דערווייטענס האָבען זיך געטראגען מחנות אינדיאנער מיט אויפטרייסלענדע קולות, זיך געריסען צו איהם. דזשייק האָט פון שרעק א געשריי געטהון, געכאפּט א שטרוי און זיי פארשטעלט דעם וועג. די אינדיאנער האָבען זיך א שטעל אָפּגעטהון, צוריקגעפאלען אויף מיילען און ווי פערשטיינערט געוואָרען. די פּלוצלינגע שטילקייט האָט טעמפּ געקלונגען אין דזשייק'ס אויערען און ער האָט דערהערט קולות:

— ציהט איהם פאר דער נאָז, אָט אזוי! עפּענט ס'העמד, גיכער! וואסער, וואַסער!

ער איז אויפגעקומען מיט'ן געדאנק, אז ער לעבט, אז ער איז נישט געשטאָרבען און טיעף אפּגעזיפצט.

איבער איהם איז געשטאנען סעם און איהם געצויגען פאר דער נאָז. א פרוי האָט איהם געעפענט דאָס מויל און אריינגעגאָסען וואַסער פון א פלעשיל. א מאן האָט געארבייט מיט דזשייק'ס הענד ווי מיט אייזענס פון א פּאָמפּ..

— אבי דערמינטער! — האָט זיך געהערט פון אלע זייטען.

וויבער מיט „קערידזשעס“ און אהן קערידזשעס זענען זיך צונויפגעקומען פון אלע עקען פּארק, געשפּרייזט אזוי גיך ווי די שמאָלע קליידער

האָבען נור ערלויבט, געמאכט רחמנות פּנים׳ער, געלאזט טרעהרען און אז זיי זענען צוגעקומען און דערזעהן, אז דער חלש׳ער זיצט שוין און שמייכעלט זענען זיי געבליבען מיט נעזער און געוויס אין הארצען בעדויערט וואָס זיי האָבען פארפעהלט אזא אמוזירענדע זאך.

דער עולם איז זיך צוגאנגען.

— צו אלדע יאָהר — האָט דזשייק געשמייכעלט — א נארישע טבע צו חלש׳ען.

— אז דו ביזט אליין שולדיג — האָט סעם אן ערנסטער געזאגט — דאָס טרינקען לייגט דיך אין דער ערד אריין!

— זיי קיין נאַר נישט — האָט דזשייק גוטמוטהיג געענטפערט — דאָס איז דאָך די איינציגע זאך וואס איז געבליעבען אין לעבען! און דערצו האָט דאָך יעדער עפּעס וואס פער׳שכור׳ט איהם! אט האָסטו למשל א פּאָלי, א צווייטער האָט עפּעס אנדערש, נו, און אזוי ווייטער — — די גאנצע וועלט, ברודער, איז א סאלון! דער אונטערשיעד איז נור וואָס יעדער איינער האָט זיך זיין משקה, טהאט־אָל! און יעצט מיין ליעבער „באָי“, פּאק זיך, כ׳בין טוירט מיעד, כוועל זיך אביסעל צושפּארען.

— געה שוין, געה, ביזט דאך נישט געזונד — האָט סעם איהם גענומען בעטען — קום בעסער מיט מיר, כ,וועל דיך אהיימפיהרען!

— זיי קיין נאַר נישט — האָט דזשייק געזאגט און זיך אומגעדרעהט מיט׳ן פּנים צום בוים — דער טייפעל וועט מיך נישט נעהמען! „גוט־באָי!“

IV.

פּאָלאַק דער „סאַלון־קיפּער“ האָט א גאַנצע נאַכט נישט געקאָנט שלאָפען. ער האָט זיך געדרעהט ווי אַן אַלטער בער פון איין זייט אויף דער צווייטער, געקרעכצט, אַז עס איז דערשטיקט צו ווערען. יעדע ווייל־ע האָט ער זיך אַן איבערגעשראָקענער אויפגעכאַפּט, ווי איינער וואָס האָט מורא צו פערשפּעטיגען א צוג, און זיך איינגעהערט. ער האָט ארויסגענו־מען פון הינטער׳ן קישען זיין טאָמבאַנקענע „ציבעלע“, זיך איינגעקוקט און פארגעסענדיג גלייך ווי שפּעט עס איז, האָט ער זיך צוריקגעלעגט. ער האָט טאַקע נישט געקענט שלאָפען. עס האָט געשטיקט. די לופט איז געווען געדיכט און עס האָט זיך געדאַכט וואָס מען זאָל נישט ארויסלאָזען פון דער האַנד וועט עס בלייבען הענגען. דאָס שטיקעניש אָבער איז נור געווען א ביי־זאַך. שוין באַלד צוויי וואָכען ווי פּאָלאַק איז נישט געשלאָפען. ער איז געווען פערליעבט ווי א אינגעל אין מיסעס ריטש. דעם אמת זאָ־גענדיג, האָט ער זיך שוין גע׳שדכנ׳עט צו איהר איבער א יאָהר און פון שדוך וואָלט אפשר גאָר נישט געוואָרען, דעןביידע זענען געווען צו כיטרע אפּצונאַרען איינער דעם צווייטען. מיסעס ריטש האָט געוואַלט א קליי־ניגקייט: ער זאָל איהר אפּשרייבען א העלפט פארמעגען און דורכטרייבען חוה׳ן, עפּיס א פאַרדעכטיגטע מויד, א האַלבע אידיאָטקע, כלומרשט אַן אייגענע, וואָס האָט געוואָהנט ביי איהם. פּאָלאַק האָט פון דעם אַלעם נישט געוואָלט הערען, זיך געהאַלטען פאַר א געוואַלדיגען חכם און שפּייענדיג זיך אין פויסט אריין, (אַזאַ טבע האָט ער געהאַט) האָט ער זיך געטראַכט, צו וואָס דאַרף ער דעם גאַנצען טאַראַראַם, אַז מיסעס ריטש וועט סיי־ווי־סיי אין זיינע הענד אריינפאַלען. געזאָגט־געטהון, און פּאָלאַק האָט אָפּגע־קויפט דעם ערשטען „מאָרטגיידזש“ אויף מיסעס ריטש „סטאָר“. אַז עס איז געקומען די צייט צו צאָהלען די ערשטע ראַטע איז מיסעס ריטש גע־וואָרען די חכמה און זיך געטראַכט, אַז זי וועט איהם צאָהלען ס׳חולאַת מיט׳ן ריפּקוכען. זי האָט זיך אָנגעטהון א יום־טוב׳דיג קלייד, געלאַזט דעם קאָרסעט אין דער היים און אוועק צו פּאָלאַק׳ען.

שפעט אין דער נאכט איז פאלאק געזעסען איינער אליין, זיך גע־שפיגען אין דעם פויסט אריין און געטראכט, אז עס האָט נאָך געקאנט זיין ערגער. מיסעס ריטש אהיימקומענדיג האָט געלאכט אין די פויסטען, אריינגעווארפען עטליכע סענט אין דער תלמוד־תורה פושקע וואָס האָט געהאנגען אויף דער וואנט און צוריסען דעם וועקסעל.

פון דעמאלט אָן האָט פאלאק א מינוט נישט געקאָנט לעבען אהן מיסעס ריטש, ארומגעגאנגען נישט טוידט, נישט לעבעדיג, זי אפגע־ווארט יעדען פארטאג און איהר געהאלפען עפענען דעם „סטאר“.

פּאָלאק האָט בעשלאָסען, אז היינט מוז ער מאכען א סוף און זיך אויפגעכאפּט נאָך פריהער ווי תמיד. ער איז פון היימליכקייט וועגען דורך עטליכע מאָל די שטוב און אריינגעקוקט צו חוה שלאפט.

חוה איז געווען א מויד פון א יאָהר פופציג, מיט א שמים פּנים׳על, מיט א פּאָר טעמפּע, פייכטע אויגען. מען האָט זי זעלטען ווען געזעהן אויף דער גאס און נאָך זעלטענער געהערט רעדען. זי איז תמיד געזעסען אין שטוב, געדאווענט און געזאגט תחינות. וואס זי האָט געטהון ביי פּאָלאק׳ען האָט קיינער נישט געוואוסט, פּונקט ווי קיינער האָט נישט געוואוסט ווער פּאָלאק איז. פּאָלאק אליין האָט אויף פיעל געהאלטען פון שווייגען, כאָטש ער האָט גערעדט א קימלען פון אכט שפּראך. אז ער האָט זיך שוין יא אמאָל צורעדט איז עס געווען פאר פייער און פאר וואסער, האָט ער אָבער געהאט א מעלה, אז מען האָט איהם וועניג פערשטאַנען, דען ער פלעגט פארטוישען די יוצרות, איבערגעהן פון איין שפּראך אויף דער צווייטער. וואָס מענשען האָבען יא ארויסגענומען פון זיינע שמועסען איז, אז חוה האָט אמאָל געמוזט זיין זעהר א שעהנע, האָט מיט איהם דורכ־געוואנדערט דריי פערטיל וועלט און לעבט איצט ביי איהם פון זכות־אבות, ווי ביי א פארמער אן אלטער הייזעריגער הונד. דעם לעצטען פערגליך האָט ער תמיד איבערגע׳חזר׳ט און הפּנים גרויס הנאה געהאט פון איהם. און אז די שרייפעלעך זענען ביי איהם אביסעל צו לויז געוואָרען און די צונג האָט פערלוירען דעם גלייכגעוויכט, האָט ער זיך תמיד אין דער צייט אליין א כאפּ געטהון, אריינגעהוסט אין דער פויסט אריין און אנשווייגען געוואָרען. מענשען מיט לאנגע צינגער האָבען זיך אפילו געשושקעט, אז חוה איז נישט בחנם אזוי פרום — זי איז מסתמא געווען פון די „הייליגע“. נור וועמעס באָבעס דאגה איז עס? פּאָלאק איז אן אנשטענדיגער יונג,

א טאָלער שפּילט ביי איהם קיין ראָלע נישט — האָט מען איהם טאקע אויסגעקליבען פאר'ן פּרעזידענט פון דער שוהל „אנשי ליץ".

מעהר וועגען פאלאק'ן מיט חוה'ן האָט קיינער נישט געוואוסט.

חוה איז געווען די איינציגע אויף דער וועלט וואָס האָט געוואוסט פּאָלאק'ס אלע סודות. זי איז איהם באמת געטריי געווען, געהיט זיין געלד, ווי א הונד א ביין און ער האָט זיך בשום אופן נישט געקאנט פארשטעלען, ער זאָל זיך מיט איהר ווען עס איז צוגעהן. און כאָטש פּאָלאק האָט אויף א פריהער געוואוסט, אז חוה וועט איהם קיינמאָל קיין עצה נישט געבען און אלעס וואָס זי וויים וועגען איהם וועט בלייבען אן אייביגער סוד, זי וועט זיצען מיט איהר נארישען שמייכעל אויף דעם האלב־אידיאָטישען פּנים, שאָקלען מיט די ליפּען און תמיד זיין איינשטימיג מיט איהם, פונדעסט־וועגען איז עס ביי איהם געווען פּשוט א נויטווענדיגקייט מיט איהר זיך וועגען אלעם דורכצושמועסען און פּיהלען בשעת מעשה אן אינערליכע, אונבעשטימטע צופריעדענהייט, וואָס זי ווערט אלץ מעהר אידיאָטיש און זיין סוד שטארבט אָפּ מיט איהר.

האָט אָבער אמאָל פּאסירט אזא מעשה, וואָס עס האָט זיך פּאלאק'ען קיינמאָל נישט געחלום'ט. עס איז געשעהן א נס — דאָס אייזעל האָט אָנגעהויבען רעדען.

גלייך ווי פּאלאק האָט איהר דערצעהלט, אז ער געהט חתונה האָבען מיט מיסעס ריטש, האָט זי אויפגעהערט שמייכלען, צוגעדעקט דאָס פּנים מיט ביידע הענד און זיך צעוויינט אָהן טרערען אזוי אויסטערליש ווי א סאָווע. זי האָט זיך מיט אמאָל א ווארף געטהון צו פּאלאק'ס פיס, זיי ארומ־געכאַפּט מיט ביידע הענט, גענומען קושען זיינע שיך, גערעוועט און איהם געבעטען ער זאָל נישט חתונה האָבען, ער זאָל זיך דערבארמען און בלייבען מיט איהר. חוה זעהענדיג, אז איהרע רייד ווירקען אויף פּאלאק'ען האָט זי אינסטינקטיוו גענומען צו איהם שמייכלען און שיסען אויגען ווי א גאסען־קאָקעטקע, דאָס איינציגע געוועהר, געגען וועלכען קיין מאנסביל און אפילו פּאלאק אליין האָט אמאָל נישט געקאנט ווידערשטעהן.

פּאלאק איז בשעת מעשה עטוואס גערירהרט געוואָרען, זיך באגעגענט מיט חוה'ס פערשייטען שמייכעל אויף איהר אויסגעווייקטען, מיט זעקלעך אונטער די אויגען, פּנים, וואָס האָט זי נאָך מיאוס'ער געמאכט, האָט ער זיך

גלייך געפאסט און א געשריי געטהון אויף איהר ווי אויף א הונד, וואָס וויל מיטטלויפען מיט׳ן בעל הבית, וועלכער טרייבט איהם צוריק.

חוה איז גלייך אויפגעשטאנען, אנשוויגען געוואָרען און זיך אוועק־געזעצט אויף איהר שטענדיגען פּלאץ. זי האָט געמאַכט מיט די ליפּען און פּאָלאק׳ן איז איינגעפאלען אז זי שילט איהם.

איצט ווען פּאָלאק איז געשטאנען נעבען איהר בעט, האָט ער גע־פיהלט, אז ער איז אונגערעכט געגען חוה׳ן און בעשלאָסען זי אויפצו־וועקען און געבען צו פארשטעהן, אז כאטש ער וועט חתונה האָבען וועט זי ביי איהם תמיד בלייבען. און ער האָט זי גענומען וועקען:

— חוה, שלאָפסט, חוה?

חוה האָט זיך א כאפּ אויף געטהון, געעפענט איהרע פייכטע, טעמפּע אויגען, געקוקט מיט איהר נאריש פּנים אויף פּאלאק׳ען און גאר נישט גע־זעהן. זי איז ביסלעכווייז געקומען צו זיך, ווי איינער וואס קומט אויף פון דער פּאליגע, דערקענט פּאלאק׳ען וואס האָט אויסגעזעהן אין די ווייסע גאטקעס ווי א גרויסער, ארומגעבונדענער זאק מעהל און געפרעגט:

— ווילסט עפּעס?

פּאָלאק אנקוקענדיג חוה׳ן האָט חרטה געקראגען, ער זאָל זיך פאר אזא שטיק פלייש מיט אויגען פארענטפערען און געזאגט:

—הייב דיך אויף, וועסט מיך איינרייבען!

ער האָט זיך איינגעוויקעלט אין א ליילעך און זיך אויסגעצויגען אויף דער סאראטענע קאנאפּע.

חוה איז אריין מיט א שיסעל קאלטע וואסער, געמאכט מיט די לי־פּען ווי א דזשאבע און גענומען איינרייבען מיט א שוואָם פּאָלאָק׳ס לייב, אז בלוט האָט שיעור נישט געשפּריצט.

פּאָלאק איז געלעגען ווי גרויס ער איז געווען, האָט פעריסען מיט די הענד דאס ליילעך, זיך געדרעהט פון איין זייט אויף דער צווייטער און געקרעכצט מיט דער זעלבער הנאה ווי ווען מען שטעקט ארוים אויף א רגע אין א קאלטען צימער א נאקעטען פוס און מען כאפּט איהם גלייך אריין הינטער דער ווארימער פּערינא.

אז חוה איז שוין אין גאנצען פארטיג געווען, איז זי געבליבען שטעהן ביי דער קאנאפּע, נערוועז גענומען צופּען איהר פארטוך און זיך צעוויינט דורך די פארקוועטשטע ציין גלייך א ווינד וואלט געוואָיעט.

— כ'וועל פאר דיר אלץ טהון, אליז, וועסט זעהן, פונקט ווי אמאָל, אבי געה נישט צו איהר.

פּאָלאק איז געווארען אן אויפגעקאכטער, זי א שטופּ געטהון מיט'ן פוס פון זיך און זיך צושריען:

— שאראפּ! קיין וואָרט נישט מעהר!

You hear? I am the boss here. That's all!

(דו הערסט? איך בין דער בעל־הבית דאָ און פארטיג!)

און זיך גענומען אנטהון.

חוה האָט נישט געענטפערט, זי האָט געקוקט אויף דעם זעלבען פלאַץ וואו פּאָלאק איז געשטאַנען און געמאַכט מיט די ליפּען.

אַז פּאָלאק איז שוין געווען פארטיג און געוואָלט ארויסגעהן, האָט ער א טראכט געטהאָן צו זאָל ער איהר עפּעס זאָגען צי נישט, נור איידער ער האָט צייט געהאַט צו בעשטימען, איז ער מיט אמאָל א פאַל געטהאָן אויף דער קאַנאַפּע. חוה האָט איהם ארומגעכאַפּט וואָס כח נור, געשריען: „וועסט נישט געהן!" און ער האָט געפיהלט ווי א פייכטע צונג גלעט איהם איבער'ן פּנים, איבער די אויגען, לעקט פונקט ווי א הונד....

באַלד האָט ער דערשפּירט א שטאַרקען בים נעבען קארק. ער האָט זיך א ריס געטהון, אוועקגעשלײדערט חוה'ן און אויפגעשפּרונגען. וואַרעמע שלענגלעך האָבען זיך געגליטשט איבער'ן האַלדז, בלוט איז געררונען פון בים און אַ אימה האָט איהם ארומגענומען.

חוה האָט זיך ווידער געוואָרפען אויף איהם.

פּאָלאק האָט דערפיהלט א שרעקליכען עקעל, דאָס בלוט האָט אין איהם גענומען קאָכען, האָט ער זיך א דרעה ארויסגעטהון פון איהרע הענד און זיך פערמאָסטען חוה'ן אין הארץ אריין, אַז זי האָט זיך באַלד איבערגעדרעהט.

ער איז ארויס פון שטוב און געהערט הינטער זיך א ווילד געוויין, א שוידערליך רעווען, אַז דאָס בלוט האָט אין איהם גענומען פריהרען...

פּאָלאק האָט געשפּרייזט אזוי גיך ווי זיינע דיקע פאָלקעס האָבען

איהם נור ערלויבט. ער האָט זיך געהאַלטען אין איין טאַפּען פאר'ן ביס און פאר זיינע אויגען האָט זיך איבערגע'חזר'ט דאָס גאנצע בילד מיט אלע קליינינקייטען. ער האָט נאָך איצט געפיהלט ווי א נאסע, ווילגאטע צונג גליטשט זיך איבער זיינע באַקען...

ברר...

עס האָט איהם געוואָרפען ווי אין פיבער און ער האָט דערפיהלט ווי עפּעס א גליטשיגעס קריכט איבער זיין געזיכט — א זשאבע... — זי איז געווים משוגע געוואָרען — האָט ער אַ טראַכט געטהון, און זיך אָפּגעשטעלט — אז אַ משוגע'נער הונד בייסט שטאַרבט מען...

ער האָט געזעהן אַן אָפענעם „דראָג־סטאָר“ און איז אריין. פון לאַבאָראַטאָריום האָט ארויסגעקוקט אַ פערשלאָפענער אפּטייקער אין אַ לייבעל מיט א האַלב איינגעמוליעטען פּנים צום ראזירען. דער אפּטייקער האָט אויף גיך אָפּגעווישט מיט אַ האַנטוך דעם זייף פון פּנים, איבערגעלאָזט א פלאַסטער מולאַכץ נעבען אויער, ווי די ווייסליכע שוים פון א יויך, ארויפגעכאַפּט אַ רעקעל און איז אריין. ער האָט פּאלאק'ען בערוהיגט און איינגעשמירט דעם ביס מיט יאָד.

פּאָלאק איז געגאַנגען און געשאָלטען. ער האָט בעשלאָסען באַלד צו מאַכען א סוף, נאָכגעבען מיסעס ריטש אַלץ וואָס זי וויל, גיכער שטעלען אַ חופּה און נאָך היינט אַוועקשיקען חוה'ן אין משוגעים־הויז.

נישט ווייט פון מיסעס ריטשס הויז איז איהם סעם אַנטקעגען געקומען. ער האָט אפילו חשק געהאַט איהם אויסצומיידען, דאָך נישט ווילענדיג זיך אפּגעשטעלט, און כאָטש ער האָט געוואוסט אז סעם וויים וואוהין ער געהט יעדען פריהמאָרגען, האָט ער פונדעסטוועגען געהאלטען פאַר נויטיג איהם צו זאגען א ליגען.

פּאלאַק האָט לאַנג נישט געדארפט ווארטען אויף מיסעס ריטש. זי האָט זיך גלייך בעוויזען אויפ'ן טרעפּעל, מיט איהר אויפגעקעמטען קאָפּ האָר ווי א דריי־גאָריגע געביידע.

נאָכדעם ווי מיסעס ריטש האָט זיך געקריגט מיט סעם'ען און די קינדער האָבען איהם געגעבען גערעכט, האָט זי די נכפּה אויפגעגעסען. זי האָט זיך ארומגעקוקט, געזוכט פּאָלאק'ען און אויך געטראַכט צו מאַכען נאָך היינט אַ סוף, נור באַמערקענדיג איהם האָט זי אינסטיקטיוו דער־

פיהלט, אַז זי איז די פרוי, זיך געמאַכט כלא ידע, ווי זי זעהט איהם נישט און גענומען שפּרייזען מיט אַזאַ פּוילקייט אין די רונדע אַקסלען אין „סטאָר" אריין.

— גוט מאָרנינג, מיסעס ריטש!

מיסעס ריטש האָט כלומר'שט אַן איבערראשטע זיך אַ דרעה אויס געטהון, געמאַכט אַ מינע גלייך זי וואָלט פּאָלאַק'ען מעהר נישט ערוואַרטעט דאָ צו טרעפען און זיך אָנגערופען:

— נו, זאָגט אַליין, מיסטער פּאָלאַק, איהר האָט דאָך מיר צוגעזאָגט נישט צו וואַרטען דאָ פאַרטאָג? אויף מיין וואָרט, ווי איהר מאַכט מיר אַ מיאוס'ען שם! כ'דאַרף נישט מעהר ווי אריינצופאַלען אין אונזערע שכנים'ס מיילער!

— הערט, מיסעס ריטש — האָט פּאָלאַק אויסגעשאָסען — כ'רעד מיט אייך „פּליין, אַפּען־דאון", כ'בין גרייט אייך אַלץ נאָכצוגעבען. דעם אמת זאָגענדיג, איז עס פאַר מיר אַ בעליידיגונג כ'זאָל אייך עפּעס פערשרייבען. וואָס הייסט? אַז איהר האָט מיט מיר חתונה איז אַלץ אייערס, איהר קומט אריין אויף אַלעם גרייטען. נור גאָר נישט, אַז די וועלט איז היינט קליגער און איהר שפּאַרט זיך איין, פערשרייב איך אייך העלפט. וועגען דער מויד וואָלט אויך בעסער געווען זי זאָל זיין מיט אונז, איהר לעפעל געקעכץ וועט זי זיך תמיד פערדיענען, נור גאָר נישט... אַז איהר וועט זיך שטאַרק איינשפּארען וועל איך זי ערגעץ אָנדינגען.... וואָס האָב איך קיין ליגען נישט געוואָלט זאָגען, יעס, כ'מיין די חתונה זאָל מען אָפּשטעלען וואָס גיכער, דען גלויבט מיר, ס'איז מיר שוין דערעסען דאָס לעבען; אַ הויז אָהן אַ בעל־הבית'טע געהט אַלץ קאַפּוט! כ'דאַרף דען אייך דערצעהלען?

מיסעס ריטש האָט די מעשה הנאה געטהון, נור זי האָט קאַלטבלוטיג געענטפערט.

— וואָס טויגען די רייד, מיסטער פּאָלאַק, איהר ווייסט דאָך אַז כ'מוז פריהער די טאָכטער חתונה מאַכען.

— וואָס מיר טאָכטער? — איז פּאָלאַק בייז געוואָרען — ווער ווייס ווען אייער טאָכטער וועט חתונה האָבען? דאָס איז אַ געשיכטע אין דער

לאנגער באנק אריין! הערט זיך איין, איצט פועל'ט איהר ביי מיר אלץ, טאָ אויב איהר ווילט — מאכט קיין שהיות נישט...

מיסעס ריטש איז אביסעל ווייכער געוואָרען און זיך צושמייכעלט:

— גזלן, ווי געהט מען דאָס חתונה האָבען אין אזעלכע היצען?

— האַ, חאַ, חאַ! — האָט זיך פּאָלאק צוכאכעט און גענומען שפּייען אין דער פויסט אריין — לאנג לעבען זאָל זי!

דאָס פּאָרעל איז אוועק צום סטאָר.

V.

מיטאג־צייט איז מיסעס ריטש אַהיים־געקומען פון סטאָר אַ הונגע־ריגע און א בייזע. זי האָט אויסגעשװאָטען אויפ'ן טיש צוויי זעקלאך מיט פע־נעס, זיי גענומען צעהלען און אויסגעוויקעלט טוטלעך צו האלבע דאָלאר אין יעדען.

ארטהור, אן אויסגעשמירטער, מיט אַ צושויבערט קעפּעל האָר, איז פון ערגעץ־וואו ארויס אין זיין נאַכטיגען שלאָף־העמד ביז איבער די פיא־טעס. ער איז צו צו דער מאמע'ן, מיט איין פיסעל גענומען קראצען דאָס צווייטע און גענומען וויינען אָהן טרערען:

— מאַ־אַ אַ פעני! מאַ־אַ!

מיסעס ריטש האָט איהם אַ וואָרף געטהאָן אַ סענט:

— נאַ, ווער דערוואָרגען!

ארטהור האָט אויפגעהויבען דעם סענט, איהם אריינגעלעגט אין מויל און איז ארויס פון שטוב.

— גענוג זיך צו פוצען, גענוג! — האָט זיך מיסעס ריטש געווענ־דעט צו פאָלי'ן, וואָס איז געשטאַנען אין שפּיגעל און זיך געקעמט די האָר — גיה שוין אין סטאָר אריין, גיכער! און שיק הערי'ן אַהיים, הערסט? ער האָט נאָך היינט נישט איבערגעביסען!

— כ'גיה שוין, כ'גיה — האָט פאָלי געענטפערט און זיך גענומען פּאָלירען די נעגעל.

— און וואו איז סעם? נאָך נישטאָ? — האָט מיסעס ריטש ווי צו זיך גערעדט — שוין מסתמא ברוגז, האָנאָרעווע מענשען! אז פער־שרפ'עט זאָלען זיי ווערען! סאָקערס! לעדיג־געהערס! ארבייט פאר זיי, ווער פערשווארצט און אליץ פאר'ן טייוועל!

עס האָט זיך געהערט אַ קלאפּ אין טהיר.

— קאָם אין!

אַ פרוי פון אַ יאָהר פופציג אין אַ שייטעל, מיט ברוינע, פולע באַ־

קען, ווי די קאָרע פון גוט־אויסגעבאַקען געבייטעלט ברויט, איז אריין. די פרוי האָט געטראָגען אַ קאָשיקעל.

— זעה נור, זעה, אַ גאַנצע וואָך ווי כ'וואַרט אויף איהר, אסור צו מען קוקט אַזוי אוים משיח'ן — האָט מיסעס ריטש כלומר'שט אַ ברוגז'ע געזאָגט, איז צו צו דער שוועסטער און זיך מיט איהר גענומען קושען — כהאָב שוין היינט וויעדער אַוועקגעשיקט דיר אַ קארטעל, מען האָט טענות צו פרעמדע, נו, און דאָ איז אַ לייבליכע שוועסטער קומט זי איינמאָל, ווען ס'איז דריי טאָג ראש־חודש! אסור נישט שעהן, לאה! נו, מילא, די שוועסטער האָט דיר פּיליכט שלעכטס געטהאָן, כ'ווייס, היינטיגע צייטען! נור ווי קומט מען נישט צו אַ טאַטען?

— ווי דאָס רעדט, ווי דאָס מאָלט — איז פּאָלי אריין אין דערמיט — לאָז די מוהמע אפּאַטהעמען!

— כ'וועל מיך אַ מעשה אָנטהון! — האָט זיך מיסעס ריטש צו־שריען — די שטרויענע „לײדי“ שטעהט נאָך, און איך האָב געמיינט, אַז זי איז שוין לאַנג אַוועקגעגאַנגען! לאָמיך שוין דיינע פּטור ווערען! הערדי האָט דאָך נאָך ניט איבערגעביסען! געה שוין, געה!

— נור ניט געשריען, מאַ — האָט פּאָלי געענטפערט מיט אַ שמייכעל — דו ווייסט דאָך אַז איך שרעק זיך ווייניג! כ'וועל פארטיג ווערען וועל איך געהן! דו האָלסט זיך היינט אין איין בייזערען, הפנים אויף דער לינקער זייט אויפגעשטאַנען!

— נו, נו, פּטור, נישט געקריעגט זיך! — האָט זיך די מוהמע לאה אריינגעמישט, זיך דערמאָנט אַז זי האַלט נאָך דאָס קאָשיקעל אין דער האנד און עס אַוועקגעשטעלט.

— אַז די זייטען, מיין טאָכטער, וואָלטען דיר אַזוי וועה געטהון, ווי זיי טהון מיר וועה, וואָלסטו אַזוי פיעל נישט גערעדט — האָט מיסעס ריטש געזאגט, אריינגעלייגט די טוטלעך מיט'ן געלד אין קלייד, עס עט־וואָס אויפגעהויבען און גענומען שפּרייזען מיט די זאָקען איבער די שיך אין אַ צווייטען צימער — ארבייט פאר זיי, ווער אויסגעריסען, און דאָס גיט דיר צומאָל קיין גוט וואָרט נישט!

— כ'וואָלט איהר נישט געענטפערט — האָט לאה געזאָגט צו פּאָלי'ן מיט אזא מינע, ווי איינע זאָגט: כ'ווייס דען נישט, אַז דו ביזט גערעכט?

נור גאָר נישט! אז גאָט שטראָפט מיט א שלעכטע מאַמע, קאָן מען זיך עפּעס העלפען?"

— ווער האָט מיט איהר געשעפטען ווער? אַז זי איז משוגע — האָט פּאָלי געזאגט אויף דער מאַמע'ן, זיך געזעגענט מיט דער מוהמע'ן, געזאגט „גוד־באַי" איהר אלטען פּאַפּוגאַי און איז ארויס.

מיסעס ריטש איז אריין און זיך געווענדעט צו דער שוועסטער:

— ביזט דאָך אודאי הונגעריג, לאה, זאָג, וואָס זאָל איך דיר מאַ־כען צו עסען?

— פּאָרע זיך ליעבערשט נישט, סיידי, כ'האָב, אויף מיין וואָרט, נור וואָס געגעסען — האָט לאה געענטפערט, ארויסגענומען בשעת־מעשה א האָר־נאָדעל און זיך גענומען קראַצען דעם קאָפּ — און אויב דו ווילסט נישט כ'זאָל אַנטלויפען, טאָ זעץ דיך אַוועק!

— נו, מילא, מסתמא האָב איך זיך בעסער נישט פארדיענט — האָט מיסעס ריטש זיך געקלאָגט און געפיהלט, אַז אין דער שוועסטערס געגענ־וואָרט איז זי נישט מעהר די כוואַטסקע מיסעס ריטש, דער שמד־קאָפּ, ווי שכנים פלעגען זי רופען, נור א זינדיגע אשה, און זי האָט גערן אבגעקלאָגט זיך פאר דער שוועסטער — ווילסט נישט, דאַרף מען נישט! נור גלויב מיר, אַז כ'וועל קומען צו דיר וועל איך אויך נישט עסען! כ'האַלט טאַקע אָפּען שבת דעם „סטאָר" נור גאָט איז אַן עדות, אַז ביי מיר איז כשר'ער ווי ביי אַנדערע פרומע אידען!

— פּטור, פּטור — האָט זיך לאה געקרומט — פון יעדער נאַריש־קייט מאַכסטו אַ גאַנצען וועזען, נו, דאַרף מען צו דיר קומען? ! ביזט בייז, דו ווייסט דאָך, אַז ביי אַ היימישע פרנסה קאָן מען פון שטוב נישט ארויס־געהן!

— נו, און אביסעל ווישניאַק וועסטו טרינקען, האַ? — האָט מיסעס ריטש אַלס אין איינעם געמונטערט די שוועסטער — היימישער וויש־ניאַק, אַ מעדן, זאָג איך דיר!

זי האָט אראָפּגענומען פון פּאָליצע אַ פלאַש, אויסגעווישט מיט'ן גראָבען פינגער א גלעזעל און איינגעגאָסען יצחק גאָלדבערג'ס ווישניאַק.

לאה האָט דערווייל צושפּילעט די בלוזקע, ארויסגעשלעפּט אַ פּעקעל מיט בראָנשווגייער־צעטלעך און געלאזט ליגען צוויי אויפ'ן טיש. זי האָט

פערזוכט דעם ווישניאַק, זיך געלאַבט, געזאָגט „צום געזונד" און פערבי־סן מיט א שטיקעל לעקאַך.

— אַמאָל פלעג איך כאַטש געווינען א סטאַווקע — האָט מיסעס ריטש כלומרש'ט געשמייכעלט, און אין האַרצען זיך געטראַכט: „ביזנעס! כוועל באַלד בלוטען מיט א פּאָר טאָלער!" — און היינט? הפּנים קיין מזל נישטאָ! און מיט'ן געלד, לאה'שי, ווערסטו מוזען וואַרטען ביז די צוויי־טע וואָך.

— ווער מאָהנט דיך געלד, ווער? — האָט לאה זי איבערגעהאַקט,

— וועסט געבען די דריטע וועט אויך קיין מאַליער נישט זיין, פּטור א דאגה האָב איך! האַ, וואָס האָב איך קיין ליגען נישט געוואָלט זאָגען, יעס, וואָס הערט זיך מיט פּאָלי'ן? ס'האַלט טאַקע ביי א דרך? האַ? איז דאָך טאַקע אמת, אַז כ'בין א האַלבער נאַר — האָט זיך לאה האַלב פער־שטיקט צולאַכט — גלייך ווי כ'האָב נור ערהאַלטען דיין קאַרטעל, זאָג איך צו בינם'ען, אַז דאָס ווילסטו שואל־עצה זיין מסתמא וועגען פּאָלי'ן. טאָ הער מיך אויס, סיידי, קיינע שהיות געמאַכט! תנאים געשריעבען און גלייך א חופּה! אבי פּטור! מיט פייער, שוועסטערשי, שפּיעלט מען זיך נישט! אַזעלכע מעשיות, ס'זאָל נישט געבראַכט ווערען איבער'ן מויל, טרעפען זיך ביי לייטען!

— אַז אָך און וועה — האָט מיסעס ריטש אָפּגעזיפצט און זיך אַוועק־געזעצט נעבען דער שוועסטער — אַז כ'בין עלענד ווי א שטיין, נישטאָ מיט וועמען קיין וואָרט אויסצורעדען, און ארויסרייסען זיך פון שטוב אויף א מינוט קען איך אויך נישט! וואָס, זיך אויס'טענה'ן מיט פּאָלי'ן צו מיט הערריי'ן? גער שוין, גער, אַז דאָס איז גאָר קיין קינדער נישט! שפּיעלט זיך מיט אמעריקאַנער קינדער! כ'האָב ביי זיי פּונקט אזא פּנים ווי די היהן וואס זיצט אויס קאַטשקעלעך. די קאַטשקעלעך שווימען אוועק און איך בלייב ביים קוואָקען! כ'ווייס, ביי לייטען, אז מען האָט אַן אַלטען טאַטע איז עס א שיינדעל! אַלין דער טאַטע! און דאָ? דו ווייסט דען נישט אַליין? ס'איז דאָך א טאַטע, מען טאָר נישט רעדען. נור גלויב מיר, עס איז נישטאָ מיט וועמען צום טיש צו געהן! און אַזוי ווערט מען פער־שוואַרצט, מען שלאָפט קיין נעכט נישט! מיינסט, כ'ווייס נישט? מיר לעבען דאָך ערגער ווי בהמות! נישטאָ קיין שבת, קיין יום־טוב, כ'האָב אַזוי געדאַרפט האָבען די „פּייפּער־ביזנעס", ווי א לאָך אין קאָפּ! און אויב

כ׳וועל, אם ירצה השם, פון די שעהנע ביזנעס פטור ווערען, וועל איך נישט איין פונט ליכט געבען אין שוהל אריין! נור דערוויייל שוועסטער, זיי מיך נישט מקנא! פון אַלע זייטען צרות! אייגענע צרות, צרות פון דער שעה־נער טאָכטער, מיט איין וואָרט, ס׳טויג נישט!

— אַז דו ביזט אַליין שולדיג — האָט די שוועסטער זי איבערגע־האקט —פון יעדער נאַרישקייט מאַכסטו אַ וועזען! מען ברויך נישט מעהר וויפיעל איך בין אויסגעשטאַנען, אויף קיין שום אידען געדאַכט, און פונדעסטוועגען איז נאָך דאָ כח צו לאַכען אויך! זיך געהן צולאָזען צום הארצען? איז דאָך אוים וועלט!

— וואָס ווייסטו וואָס — האָט מיסעס ריטש ווי זיך נישט צוגע־הערט צו דער שוועסטער — געה צוריים זיך איבער דער טאָכטער, פטר אָפּ די פּאָר יאָהר, זיץ אַ וויסטע אלמנה און אַלס צוליעב וועם? וואָס, כ׳בין עפּעס אן אלטע אידענע צו א פערזעהעניש? מענשען רייסען דאָך מיר די אויגען אוים, סטייטש, וואָס וועל איך אויסזיצען? דו ווייסט דאָך מיין וואוילאָטנג ביי חיים פּיאַניצע, און אַז גאָט האָט מיך אויסגעהערט און איהם צוגענומען פאַר דער צייט, טאָ ווי לאַנג איז דער שיעור? און אַלץ צוליעב דער מויד! און דאָס גיט דיר צומאָלט קיין גוט וואָרט נישט! ביי אַנאַנדערער מאַמע וואָלט אַזא מויד אָפּגעשפּיעלט אַזעלכע לייטישע געלעכטערם? זיך ארומגעשלעפּט מיט אַן איטאַליענער? און היינט גע־פּעהלט איהר גאָר סעם? אַז אָך און וועה! גלויב מיר לאה, מיר זאָל דאָ האָר אויסוואקסען — מיסעס ריטש האָט אָנגעוויזען אויף איהר דלאָן פון דער האַנד — אויב די „ליובע" וועט האַלטען לענגער פון אסתר־תענית ביז פּורים! דו שפּיעלסט זיך מיט איהר? אז דאָס איז אין גאַנצען חיים׳קע מיט די ביינער! ער איז דען געוועזען בעסער? מען טאָר דאָך נישט זינדי־גען, ער איז דאָך שוין טוידט, נאָר דאָס האָט אין זיך געהאַט הינטיש בלוט! און פּאָלי איז פּונקט דער טאַטע מיט די פּאָדקאָוועס, ווי אַ טראָ־פּען וואסער! נישט בחנם ציהט זי צום „תלוי".

— מיין עצה איז — האָט די שוועסטער זי איבערגעריסען — וואָס גיכער איהר פּאַרדעקען דעם קאָפּ, הערסט?

— אין אַמעריקאַ פּאַרדעקט מען קיין קאָפּ נישט! — האָט זיך מי־סעס ריטש צולאַכט — און מ׳שטיינס געזאָגט, וואָס פּאַר־אַ גליק ס׳וועט

זי דאָ בעטרעפלען, ווען זי וועט חתונה האָבען מיט אַזאַ אידישען איטאַל־יענער ווי סעם?

— נו, פּטור! — האָט זיך לאה אַ קוועטש געטהאָן — העלף דיר בעסער! פּאָלג מיך און מאַך קיין שהיות! סגעפעהלט דיר סעם'ס יחוס נישט? ער איז אַ ליטוואק? זאָלען מיר טאַקע אזוי באגליקט ווערען ווי ס'זעען דאָ ליטוואקעס אָרענטליכע, כשר'ע אידען, וואָס זייערס אַ נאָגעל איז ביי מיר חשוב'ער ווי פיעלע פון אונזערע לאַנדסלייט! האָסט גע־הערט? וואס מיר יחוס? אין אמעריקא איז דער אַ יחסן וואס האָט אַ טאָלער אין פּאַקעט! און ווי זאָגט מען עפּעס, שוועסטערשי, אַז מען האָט קינדער אין די וויגען לאָזט מען לייטען צופריעדען!

— אָלס הייסט אַ יחוס — האָט מיסעס ריטש געשמייכעלט — דאָס זענען גאָלע רבנים, פון הקדש ביז דער מקוה! איין פעטער איז אַ „דע־טעקטיוו", אַ צווייטער זיצט אין שער־הרחמים, שוין ס'דריטע יאָהר, און גלויב מיר, אסור פאר תהילים זאגען! נור גאר נישט! ווילסט סעם'ען? אָלל־רייט, לאָז זיין סעם, כאָטש אָך און וועה, וואָס פאר אַ פּארדיענער ער איז, אבי נישט דעם גוי, און כ'מיין אז איך בין שוין מיט איהר אויפ'ן דרך, איז אין מיטען, מיר נישט, דיר נישט, פאלט זי אריין ווי א יון אין דער סוכה, צוכעכעט זיך און פרעגט מיך צי כ'וועל נישט זיין „דזשע־לאָס". נו, וואָס זאָגסטו דערויף? ביזט עפּעס אַ מבין אויף אַזאַ מויד? ווען אַ זייטיגער שטעהט דערביי, וואָלט ער געטראַכט מי יודע וואָס? וואָס פארע געשעפטען איך פיהר מיט'ן יונג? נור וואָס זאָל איך דיר לאַנג ברייען, עס האָבען איהר שוין קיין צרות נישט געפעהלט! כ'האָב אויסגעבייטעלט צו איהר קאָפּ, צו איהר לייב און לעבען, און ס'האָט פיעל נישט געפעהלט, כ'זאָל איהר צו פראסקען דעם פרעסער! נור גאָר נישט, כ'בין דאָך פאָרט אַ מאַמע! און ווי זאָגט מען: בלוט איז קיין וואסער, האָט מיר טאַקע דאָס הארץ געבלוטיגט....

הערריי איז אריין, עפּעס אַ ברום געטהאָן צו דער מוהמען אין דעם שייטעל, און מיט אַ האַלב־וויינענדיג קול האָט ער אַ געשריי געטהאָן:

— כ'שטאַרב עסען!

אַז לאה איז אריבערגעקומען נאָך אַמעריקאַ האָט נאָך איהר זיידע ר' לייזער געלעבט, נאָך ווען, איין גאָט וויים פאר וואָס, מען האָט דעם אייניקעל גערופען הערריי, פונדעסטוועגען האָט הערריי זי געהאַלטען

פּאר אַ „גרינהאָרן“ און, כמעט ווי אַלע אַמעריקאַנער קינדער, געווען אַ קנאַפּער מחותן מיט דער גרינער מוהמען.

— מאַך איהם טאַקע עפּעס צו עסען, סיידי — האָט זיך לאה אריינגעמישט — ס׳הונגערט דאָך איהם!

מיסעס ריטש האָט זיך נישט אויפגעהויבען פון בענקעל, אויסגעדרעהט איהר קאָפּ צו הערריין און איהם גענומען אויספרעגען:

— וואָס ווילסטו עסען, וואָס? אפשר אַ גוט שטיקעל הערינג מיט בוימאייל? „קרים“ מיט „פּיקעלס“? זאָג!

— אַז זי האָט האָט זיך אוועקגעזעצט, האָט זי זיך — האָט הערריווײנענדיג אַ געשריי געטהון — פרעג נישט, גיב! ס׳האַרץ געהט דאָך מיר אויס!

— ער איז קראַנק זיך אַליין צו נעהמען! — האָט מיסעס ריטש געזאָגט, און זיך אויפגעהויבען.

— פּטור, פּטור — האָט לאה זיך געקוועטשט, און זיך אויפגעשטעלט — אַז פון אַלעם מאַכסטו אַ וועזען! יעס, כ׳וועל זיך אהיימפּעקלען!

— וואָס הײלסטו, וואָס? זײַ נאָך! — האָט מיסעס ריטש זיך געבעטען ביי דער שוועסטער, און דערלאַנגט הערריין אַ שיסעל סמעטענע מיט אוגערקעס.

— ניין, כ׳מוז געהן, סיידישע, מיין אַלטער וועט נישט וויסען וואו כ׳בין אהינגעקומען! נו, בלייב מיר געזונד!

— אַז דו הײלסט זיך יאָ, טאָ וואַרט זשע אויס, כוועל דיך בעגלייטען צו דער „קאַר“.

לאה האָט זיך צורעכט געמאַכט דאָס שייטעל, געזאָגט הערריין „גוד־באַי“ און ארויס מיט דער שוועסטער.

מיסעס ריטש האָט אָפּגעשטעלט די שוועסטער נעבען הויז, זי אָנגענומען פאר אַ קנעפּעל פון דער בלוזקע און געשטאַמעלט:

— דו ווייסט דאָך, כ׳מיין, וועסט נישט טרעפען צו וואָס כ׳האָב דיך גערופען?

— נו, לאָמיר טאַקע הערען — האָט לאה אַ נייגעריגע געזאָגט.

— מען האַקט דאָך מיר פּשוט די טהירען אָפּ!

— אַז כ׳וויים נישט וואָס דו זאָגסט — האָט לאה זיך צושמייכעלט.

— דו פערשטעהסט, כ׳מיין — האָט מיסעס ריטש ווידער געשטאַ־מעלט — כ׳האָב נישט געוואָלט רעדען העררי זאָל הערען, בקיצור, דו ווייסט דאָך מיין מערכה! ווי לאַנג איז דער שיעור?

— כ׳ווייס נאָך דערוויייל גאָר נישט — האָט לאה זיך צולאַכט.

— כ׳רעד דאַכט זיך פארשטענדליך — האָט זיך מיסעס ריטש פער־לוירען — בקיצור, וואָס מיר שיסעלעך, דעקעלעך, כ׳וועל דיר פּותר חלום זיין, כ׳האַלט ביי אַ שידוך!

— אזוי הערט מען קלאָרע דבורים! — האָט לאה געלאַכט.

מיסעס ריטש איז געוואָרען לעבעדיגער, זיך צוגעגעבען קוראַזש און אריין אין דער ראָלע פון אַ כלה־מיידעל, ווען זי דערצעהלט איהרע חבר׳טעס וואָס פאראַ גליק עס שטעהט איהר פאָר, אין ס׳אַראַ שמאַלץ־גרוב זי פאַלט אריין, מיט איין וואָרט, ווי גליקליך זי איז! און כלה־מייד־לעך מוזען דאָך זיין גליקליך, אַז נישט וואָלטען העלפט געבליעבען פערזע־סען.

— יעס, וואָס וועל איך לאַנג ברייען — האָט מיסעס ריטש גע־טענה׳ט, געבלישצעט מיט די אויגען און זיך אַלץ מעהר פערגעסען — דער מאַן לאָזט מיך פּשוט נישט לעבען. האַלט אין איין שיקען צו מיר שדכנים, קומט אַליין, און אין אמת׳ען וועל איך דיר זאָגען, אַז ער אַליין געפעהלט מיר אויך, נישט פון די פריצאַקעס! אַ באַזעסענער מענש, אַן עושר, האָט עטליכע הייזער, אויף׳ן „קאָרנער“ אַ סאַלון און דערצו איז עס אַ מאַן, ס׳איז דאָ עפּעס אָנצוקוקען, מיט וועמען צום טיש צוגעהן! און דער עיקר, שוועסטערשי — און זי האָט זיך צוגעבויגען צו לאה׳ס אויער — פערשרייבט ער מיר העלפט. נו, וואָס זאָגסטו, ביזט דאָך עפּעס אַן על־טערע שוועסטער?

— כ׳ווייס — האָט לאה אַ הויב געטהון מיט די אַקסלען — מיר דאַכט זיך, אַז גלייכער וואָלט געווען פריהער פּאָלי׳ן חתונה צו מאַכען.

— וועגען דעם איז גאָר קיין רייד נישטאָ — האָט מיסעס ריטש אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד ווי זי וואָלט נישט געוואָלט הערען דערפון. — ביי מיר האָסטו אפילו גע׳פּועל׳ט צו וואַרטען, אָבער, פארשטעהסטו מיך, אַ מאַן ביט אַ „ביזנעס“ קאָן מען צו איהם קיין טענות נישט האָבען. כ׳ווייס, ווען ס׳האַלט מיט דער מויד אויף אַ דרך, וואָלט איך שוין נישט געקוקט, געוואַרט נאָך אַ צוויי חדשים, אַבי זי חתונה געמאַכט, גע׳פּטר׳ט

אַן עול פון קאָפּ. אָבער, מענש, אַז דאָ הויבט זיך נאָך גאָר נישט אָן! בקיצור, מיר האָבען בעשלאָסען שבת־צו־נאַכט צו שטעלען אַ חופּה, הערסט? כ'וועל נישט מאַכען קיין גרויסע פּיקסע־פּאַקסען, צונויפּרופען אַ מנין אידען, מאַכען אַ גוטען „סאַפּער" און פאַרטיג! ווי ס'פּיהרט זיך געוועהנליך ביי „דזשאַדעס". נו, וואָס שווייגסטו?

— כ'וויים, לאָז זיין מיט מזל, אין אַ גליקליכע שעה — האָט לאה געשטאַמעלט, זיך אַ וויש געטהון די פּערלאָפּענע אויגען און זיך גענומען קושען מיט די שוועסטער — הייסט עס דעם שבת־צו־נאַכטס האָבען מיר אַ חתונה! נאַ נאַ, בינם וועט גאָר נישט גלויבען!

— אַצינד לאה'שי, האָב איך צו דיר אַ טובה, זאָלסט אריבער קומען פרייטאַג און זיין ביי מיר שבת, ווייסט דאָך, מיר וועלען האָבען אַלע אַר־בייט איבער'ן קאָפּ.

— אָל־רייט! כ'וועל קומען און בינם וועט צוקומען שבת־צו־נאַכט אַליין, נו, בלייב מיר געזונד!

זיי האָבען זיך נאָך אַמאָל צוקושט און זיך צוגאַנגען.

אַז מיסעס ריטש איז אריין אין שטוב, איז שוין הערריי געלעגען ווי אַ ליעשץ אויף די קאַנאַפּע און געשנאָרכעט.

— קיין וואונדער — האָט מיסעס ריטש אָפּגעזיפצט — אַ שיעור וואָס דער „באָי" צופּראַצעוועט, דאָס קומט שוין בעצייטענס אָפּ חבוט־הקבר! כ'וועל אם ירצה השם פון די „ביזנעס" אויף פּטור ווערען. שוין קירצער ווי ווייטער!

זי האָט ארויסגענומען פון אייז־שענקעל אַ ביפשטיק, איהם ארויפ־געלעגט אויף אַ דראָטענע שאַטקע, אָנגעצונדען דעם געז־אויוועץ און גע־נומען בראָטען דאָס פלייש. אַ הונגעריגע און אַ מיעדע האָט זי זיך אַוועק־געזעצט נעבען געז־אויוועץ, געקוקט ווי דאָס מיט בלוט־אָנגעגאָסענע פלייש בלעזילט זיך און געהאַלטען אין איין שעלטען און רעדען צו זיך.

איצט אַז מיסעס ריטש איז געזעסען איינע אַליין אין שטוב און זיך נישט געדאַרפט פאַר קיינעם אויספּיינען, האָט זי געפּיהלט, אַז כמעט אַלץ וואָס זי האָט דערצעהלט דער שוועסטער איז געווען אַ ליגען. אַז דאָס נאַרט זי זיך אַליין אָפּ! דער געשוואָלענער „סאַלון־קיפּער" הויבט איהר

נישט אָן צו געפעלען! און אין אמת'ען, צי וואָס דארף זי זיין געלד? נישט צו פארזינדיגען, האָט זי, ברוך השם, אייגענם! און האָט לייכט געקאָנט קריגען אַ לייטישען מאַן, נישט עפּעס אַ וועטעראַן פון דער גאַנצער וועלט! קארג צרות איז זי אויסגעשטאַנען פון חיים'על פיאַניצע, זיך פארשאָל־טען צעהן מאָל אַ טאָג דאָס לעבען, און אַז גאָט האָט איהר בקשה אויס־געהערט...

דאָס שנירעל געדאנקען האָט זיך מיט אַמאָל ביי מיסעס ריטש אי־בערגעריסען. זי האָט פארשטעלט מיט'ן פארטוך די אויגען און זיך שטיל צעווייינט.

סעם איז אריין מיט ספּאָרטען, געוואָלט געהן צו זיך אין שלאָף־צי־מער, האָט איהם די בעל־הבית'טע פארשטעלט דעם וועג:

— הייסט עס טאקע, אַז דו ביסט אויף אַן אמת ברוגז, און ווארטסט מסתמא איך זאָל דיך איבערבעטען, פאלען דיר צו די פיס, אַ נישט דער־לעבען וועסטו עס, הערסט? דערוויי‍ל בין איך עלטער, און אויב דו וועסט נאָך אַמאָל אָפּנעהמען געלד אָהן מיין וויסען און זיך מאכען כלא יודע וועל איך דיך אין גאַנצען דורכטרייבען! דארפסט מיך שוין קענען! און איצט ביזטו דאָך אודאי הונגעריג, טאָ זעץ דיך אַוועק און מיר וועלען עסען.

סעם האָט געשמייכעלט.

מיסעס ריטש האָט ארויסגענומען אַ ברויט, אַ הערינג, צושניטען דאָס געבראָטענע פלייש אויף צווייען און זיך געזעצט מיט סעם'ען עסען.

און פונקט ווי אַ קינד וואָס רייסט זיך, וויינט און ס'דאכט זיך עס וועט נעהמען שעה'ן לאנג ביז מען עט עס איינגעהמען, און אין דער־זעלבער רגע פארגעסט עס זיך און ס'ווערט מיט אַן אמת פרעהליך, אַזוי האָט מיסעס ריטש נאָך'ן ערשטען שנעפּסעל זיך פארגעסען, געוואָרען לע־בעדיג און גענומען עסען מיט ביידע באַקען.

— נו, סעמקע, וואָס זאָגסטו? ער איז דאָך היינט ווידער געוועזן, האקט מיר אָפּ די טהירען! לאָזט פּשוט ניט לעבען...

— ווער? מיסטער פּאָלאַק?

— ווער דען?

— און וואָס געהט עס — האָט סעם געשמייכעלט — מען האָט חתונה!

כ׳פרעג ביי דיר קיין עצות נישט, געווים וועל איך חתונה האָבען, דיר אויף צו פלאצעניש!

— די טאָכטער האָט אין ווען אריינצוגראָטען — האָט סעם ביי זיך א טראכט געטהון און גאָר נישט געענטפערט.

— ווען ער וואָלט נור אזוי פעט נישט געווען — האָט מיסעס ריטש ווייטער גערעדט — כ׳האָב פשוט מורא, אזא מאשין קאָן זיך נאָך אמאָל צוגיסען! אזעלכע פארשוינען ווי זיי קומען אריין אין די פופציגער פלא־צען זיי, קריגען די פּאָפּלעקציע!

— אזא שידוך, מיסעס ריטש, איז ווי געוואונשען! — האָט זיך סעם צולאכט.

— ווער שוין פערשטומט בעסער, ווער! כ׳וואָלט נור געוואָלט זעהן ווי דו וואָלסט זיך אריינגעלעגט מיט א געזונדען קאָפּ אין א קראנק בעט.

סעם האָט ניט געענטפערט, אָפּגעגעסען, געפיהלט ווי די אויגען קלע פּען זיך איהם פון מיעדקייט, און איז אריין צו זיך אין שלאָף־צימער. ער האָט זיך אויסגעצויגען אויפ׳ן בעטעל און באלד אנשלאָפען געוואָרען.

מיסעס ריטש האָט צוגערוימט די שטוב, אראָפּגעלאָזט דעם קלאָפּ־שלאָס און שטיל אריין אין סעם׳ס צימער.

VI.

סעם איז געזעסען אויפ'ן פענסטער אָן אויסגעפּוצטער אין אַ העלען אנצוג מיט געלע פּאַנטאָפּעל און געפּייפט אויף וואָס די וועלט שטעהט. מיידלעך און ווייבלעך פון די שכנ'ישע פענסטער האָבען זיך ווי צונויפגע־רעדט, אָנגעהויבען מיט אמאָל אויסצוקלאַפּען פערשיעדענע זאכען, און אזוי ממזר'יש געשאָסען „אויגעלעך" גלייך זיי וואָלטען גאָר נישט אויסען געוועז. סעם האָט געוואוסט וואָס דאָס בעדייט, האָט ער מיט אַ צופריע־דענהייט פון אַ געזונטען, שעהנעם זכר, זיך צופייפט נאָך שטארקער, גע־וואָרען לאָבוסאָוואַטער. די אמעריקאַנער צנועות האָבען כלומר'ש בעליי־דיגטע גיך אריינגעכאַפּט די קעפּ און פון הינטער די גארדינען נייגעריגע זיך פערקוקט.

סעם איז געוועזען גוט געשטימט — געוואַרט אויף פּאָלי'ן, מיט וועל־כער ער האָט זיך געקליבען אויסצוגעהן.

אין דער טהיר האָט זיך בעוויעזען דעם אַלטען משה'ס קאָפּ. ער האָט זיך ארומגעקוקט, און זעהענדיג, אַז אויסער סעמען איז קיינער נישטאָ, איז ער אַ דרייסטער אריין.

— האַללאָ, מויש! — האָט סעם הארציג אויסגעשריען און איהם אויסגעשטרעקט אַ האנד.

— האַללאָ האַללאָ! האָט משה געפּאָנפּעט און דערלאַנגט סעם'ען שלום מיט צוויי פינגער. ער האָט מעשה יונגעל גענומען די סחורה פון סעם'ס ראָק, געמאַכט אַן ערנסטע מינע, אָנגענומען די וואַארע מיט'ן פלייש צוזאמען און שקצה'דיג אויסגעשריען:

— פּשש, איינמאָל אַ וואַארע! — און זיך צולאַכט.

סעם האָט געשמייכעלט פון אַלטען'ס שפּאַס און דוצענדיג איהם, ווי אַלע אַמעריקאַנער ווען זיי רעדען אידיש, האָט ער געזאָגט:

— ווי געהטס, משה? מאַכסטו עפּעס גוטע „ביזנעס"?

דער אַלטער האָט זיך אוועקגעזעצט, אויסגעוויקעלט אַ פּאַפּיראָס פון סטראַמאָניום־בלעטער, וואָס פערלייכטעט די אַסטמאַ, עטליכע מאָל פּער־

צויגען און אָנגעהויבען צו רעדען גלייך ער וואָלט פּאַרטנגעזעצט אן איבער־געריסענעם שמועס:

הייסט עס, וועגען וואָס שמועסען מיר? יעס! צו כ'מאַכ „ביזנעס“, האַ? אויף אַלע שונאי־ציון געזאָגט! צוריק גערעדט, וואָס קען אַזא מענ־שעלע ווי איך, מ'שטיינס געזאָגט, מאַכען אין אַמעריקאַ? אז דאָ איז אַלס קאַפּויר, מיט די פיס ארויף! מיר ווייסען, דאכט זיך, ווי דער פּסוק זאָגט: „כשדים זה עם לא היה“. פאַרגעסען, האַ, דו פּרא־אדם, דו? אָבער משה האָט אן אייזערנעם קעפּעל, חאַ, חאַ, חאַ! ער שפּיעלט זיך מיט מיר! יעס! זאָגט רש"י, אַז כשדים מאַכט: „קראָוואַצי, שעוואַצי, דאַמסקע אי מענ־סקע“ — דאכט זיך גוט, האַ? און מיר ווייסען דאָך וואָס פאַרע פּירות אונזערע שניידערם מיט שוסטערס זענען, פונדעסטוועגען, איז עס זייער אַמעריקאַ! וואו אַ פּרעזידענט אין אַ שוהל — מוז ער זיין אַ שניידער. ברויכסט ווייט צו זוכען? נעהם אָט דעם געשוואָלענעם, דעם פּרעזידענט פון אונזער שוהל, מיסטער פּאָלאַק מיין איך — איז ער דאָך אַ גאַנצער רזשענטעלמען, אסור טעפּט, און אין דער היים, פאַרשטעהסטו מיך איז דאָס געווען דאַר ווי אַ כּארטעל, און קיין צוויי נישט געקאָנט צעהלען, פלעגט אָפּשטעהען ביי מיר אין פאָדערהויז שעה'ן, ביז ער האָט געקריגען אַ „סוטעל“ אויסצופרעסען, חאַ, האַ, ער שפּיעלט זיך מיט מיר!

— משה, האָסט אַ טעות — האָט סעם איהם איבערגעריסען — מיס־טער פּאָלאַק איז דאָך גאָר אַ ליטוואַק, ווי קומט ער צו דיר אין שטעדטעל?

דער אַלטער האָט זיך נישט פערלוירען וואָס מען האָט איהם געכאַפּט ביי אַ ליגען. ער האָט אַ שמייכעל געטהאָן און גענומען סעם'ען אויף זיכער.

— אַז דו פאַרשטעהסט נישט, שוטה! צו זיין אין אַמעריקאַ אַ ליט־וואַק פּאַסט אויך צום רימעל! ס'איז ביזנעס! האַ, האַ, האַ! אַ גאַליציאַ־נער קומט קיינמאָל ניט פון גאַליציע, נאַר דו, ער קומט פון עסטרייך! שפּיעלט זיך מיט אונזערע אידעלאַך! נור נישט דאָס בין איך אויסען, יעס! הייסט עס, אַמעריטשקע איז אַ שניידערשע מדינה! און נעהם למשל מיך? דאכט זיך געווען אַ ביזנעס־מאַן און געהאַנדעלט נישט מיט אַבי וועמען, און לשון האָט מיר, ברוך השם, אויך נישט געפעהלט, און אַ פּעדער געהאַט אין דער האַנד — וואָס מיינסטו, וואָס? אַ ליווערּאַנט אין קייזערליכען הויף איז אַזוי לייכט צו ווערען? ער שפּיעלט זיך מיט מיר! פרעגט זיך וואָס? איז דער תירוץ, גאָר נישט! און דאָ בין איך אַ שלים־

מזל, קען אַ קאַץ אַ ווײדעל נישט צובינדען, און פון אַלעם געוואָרען אַ ניאַנקע אויף דער עלטער. מײן סײדי איז דאָך אַ דימענט און דערצו אַ בעל־תכלית׳ניצע, נו, האָט זי נישט געקאָנט זעהען ווי דער אַלטער טאַטע געהט ארום און כאַפּט דעם אַטהעם, האָט זי איהם פערשאַפט דרײ „דזשאָ־בעלעך": פונאַנדערטראָגען איבער די הײזער אַ פּאָר אידישע צײטונגען, זיך ניאַנטשען מיט אַרטהור׳ען און אחרון, אחרון חביב, אויסלערנען דעם תנא־בר׳עק הערנין מפטיר. וועסט דאָך פרעגען: סטײטש? היתכן? דער יונג איז דאָך שוין פונפצען יאָהר אַלט? פּאַרזיכער איך דיך אַז ער מיט פּאָלי׳ן זענען געקומען פאר דער חתונה אויף דער וועלט און ער וועט צו אַכטצעהן אויך נישט קענען, אַז דאָס איז אין גאַנצען דער טאַטע חיים׳על פּיאַניצע, עליו השנאָבעל! און מײנסטו, בטבע איז עס געווען אַ שלעכטער יונג? אסור! ער פלעגט דאָס לעצטע העמד פון לײב אוועק־געבען, געהאַט אָבער אַ מיחוש — ער האָט נישט געטרונקען, כאַ, כאַ, ער האָט, ברודער לעבען, געגאָסען! און געזונד איז עס געווען ווי אַ דעמב! און מיט אַמאָל, נישט מיר, נישט דיר, אַזוי פון דער העלער הויט און דער בחור האָט אויפגעהערט טרינקען אַזוי אויפגעהערט אַז ער האָט אפילו דעם גערוך פון בראָנפען נישט געליטען. וואָס וועל איך דיר דאָ לאַנג ברײען, גלײך ווי דער יונג האָט אויפגעהערט טרינקען האָט ער גענומען אײנדאַרען און אין אַ משך פון אײן חודש איז אויף איהם אַ פערכאַפּעניש געקומען. דו פארשטעהסט? ס׳לעגט זיך אפילו אויפ׳ן שכל: נעהם, למשל, אַ דעמב איז וואָס מעהר ער ליגט אין וואסער, ווײקט זיך, אַלץ פעסטער איז ער. און ווי דו נעהמסט איהם נור ארוים פון וואסער און לאָזט איהם ליגען אויף דער לופט, עסט איהם די לופט דורך. דער דעמב נעהמט אײנדאַרען און דו קאָנסט איהם קרישלען מיט די פינגער. פאַרקעהרט, שוואַך האָלץ, ווי למשל, סאָסנאָוווע, ווערט אַלץ שטאַרקער אויף דער לופט, מעגסט מיר גלויבען, כ׳בין אַמאָל אַ טישלער געווען, געאַרבײט ביי אַנטיטשנע זאַכען, כאַ כאַ, ער שפּיעלט זיך מיט מיר! דאָס זעלבע זעהסטו איז מיט אַ מענש, מיר פאַרשטעהען עס נישט! דען מ׳שטײנס געזאָגט, וואָס איז אַ מענשעל אין גאַנצען? סופו לעפר! אָט איז חיים געוואָרען אוים פּיאַניצע, דאַכט זיך גוט, האַ? נעהמט ער און שטאַרבט אוועק!

עס האָט זיך דערהערט אַן אויסטרעליש קול פון צווײטען צימער: האַללאַ, האַללאַ! פּאָלי, האַללאָ!

נו, סעמעלע — האָט משה זיך אויפגעשטעלט און אַ ווינק געטהון מיט די אויגען — מאַרש פון בעטעלע! דאָס קומט זי, פּאָלי, מיט איהר פּאָפּוגאַי. אַ וואויל קינד פּאָלי, אמת? נו, וואָס זאָגסטו צו מיין אייניקעל, האַ? אַ יאָהר אויף מיר, ווי אַ מענש זי איז! און מיינסטו זי האָט קיין פעהלערען נישט? זי האָט אויך אַ פעהלער און אַ מיאוסען פעהלער, כאָטש איך טענה, אַז אַ מענש אָהן אַ פעהלער איז גאָר קיין מענש נישט! צוריק־גערעדט, נעהם טאַקע מיין חיים'ען. ווער ווייס? ס'קאָן זיין אַז דאָס וואָס ביי אַלע איז אַ פעהלער, איז גאָר קיין פעהלער נישט! חיים איז קיין צדיק נישט געווען, האָט ער אָבער געהאַט אַ טבע צו מאַכען ביי יעדען גלעזעל אַ „שהכול“ און עס קאָן זיין, אַז אין דעם זכות האָט ער געלעבט און ווי באַלד ער האָט אויפגעהערט טרינקען, האָט ער דאָס לעצטע שטריקעל אי־בערגעריסען און געגאַנגען פאַר דער צייט פון דער וועלט! ביי פּאָלי'ן, זעהסטו איז שוין גאָר אויסטערעליש, קידער־ווידער, געהן און האָבען עסקים מיט אַן איטאַליענער און דערצו נאָך אַזאַ פארזעהעניש דאָס זעה־סטו, קאָן שוין מיין שכל נישט משיג זיין! נו, אַצינד פּאַק איך זיך שוין ארויס, כ'האָב פיינד צו שטערען! אין די הינזיכטען, פארשטעהסטו מיך בין איך נישט פאַנאַטיש! אויך אַמאָל יונג געווען, כאַ, כאַ, כאַ!

עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ אין טהיר.

— קאָם אין!

פּאָלי איז אריין אין אַ העל דורכזיכטיג קלייד מיט אַ גרינליכען פּאַ־פּוגאַי אויפ'ן אַקסעל. דער פּאָפּוגאַי האָט יעדע ווייל געפּעפּענט זיין קרומען קורצען שנאָבעל און געשריען: האַללאָ! האַללאָ!.

דער אַלטער משה, וואָס איז געווען אַ היימישער „מה יפית“ יוד, נישט געהאַט קיין בושה און עס איז כמעט געווען אַן אונמעגליכע זאַך ער זאָל זיך פון אַ זייטיגען מענשען בעליידיגען, אָט דער משה האָט ביי זיך אין שטוב דוקא געוואָלט מען זאָל איהם רעספּעקטירען און דער קלענסטער קרים פון דער טאָכטער צו פון אַן אייניקעל האָט איהם בעליידיגט.

אַז פּאָלי איז אריין האָט זי אַ קוק געטהאָן אויפ'ן „גרענד־פּאַ“ מיט אַזאַ אָבלאַכענדען שמייכעל, ווי זי וואָלט געזאָגט: איך בין אסור סעם'ען מקנא, האָסט איהם שוין פערגנודיעט.

דער אַלטער משה האָט זיך גלייך אָנגעבלאָזען און גענומען ארויס־געהן. סעם האָט גיך ארויסגעכאַפּט אַ זילבערנע מטבעה און ארייננגע־

שטעקט דעם אַלטען אין דער האנד. דער אַלטער האָט בעדאנקט מיט א מאָדנעם ברום און איז ארוים.

— מיר געהען שוין, סעמי — האָט פּאָלי א פּרעהליכע געזאָגט, איז צו צו סעמ׳ס רעקעל, וואָס האָט געהאנגען אויפ׳ן ווענטעל פון א שטוהל און גענומען זוכען אין די קעשענעס נאַש־ווארג פאר דעם פּאפּוגאי. סעם האָט זי אָנגענומען פאר איהרע נאַקעטע עלענבויגענס און זי לייכט אויפ־געהויבען:

— דזשי, אזוי לאנג טהוט מען זיך אָן!

— דאס הייסט ביי דיר לאנג — האָט פּאָלי זיך צושמייכעלט, א דרעה געטהון מיט׳ן רעכטען פוס אזוי קונציג, אַז דער שליטץ וואס איז געווען אין פראָנט פון איהר קלייד האָט זיך צועפענט און א שווארץ זייד־דענער זאָק ביז איבער די לידקע האָט ארויסגעקוקט. — דו ווייסט, אלעק האָט אמאָל אין א פראָסט אויף מיר געוואָרט א גאנצען אבענד און זיך נישט דערוואָרט — — איך ווייס טאַקע נישט — האָט פּאָלי זיך צו־לאַכט — נור דו האָסט עפּעס מעהר מזל פאר זיי אַלע.

— טאַקע? — האָט סעם מיטגעלאַכט און געקוקט אויף איהרע עט־וואָס שפּיציגע, ווי מיט גענזענע הויט בעצויגענע עלענבויגענס, וואָס מען זעהט אזוי אָפּט ביי זעכצען יעהריגע מיידלעך.

פּאָלי האָט אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז סעם קוקט אויף איהרע עלענ־בויגענס, האָט זי זיך א ריס ארויס געטהון פון זיינע הענד, גענומען האָצ־קען מיט׳ן פויגעל ווי מיט א קינד און שטיפעריש געזאָגט:

— פונדעסטוועגען נעהם זיך נישט איבער! און אז דו וועסט ווערען א שלעכט יונגעל איז „גוד־באי, טשארלי!“ יעס, דו ווייסט, איך האָב דאָך היינט געקריגען א בריעף פון אַלעק׳ען.

— וואס וויל ער ווידער? — האָט סעם כלומר׳שט גלייכגילטיג גע־פרעגט און געפיהלט בשעת מעשה ווי ער ווערט בלאַס.

— גאָר נישט! — האָט פּאָלי געענטפערט און הנאה געהאַט וואס עס פערדריסט סעם׳ען — כ׳האָב דעם בריעף צוריסען, „טהאַט׳ס אָלל!“ —

— און וועגען מיר שרייבט ער עפּעס? — האָט סעם געפרעגט און געשמייכעלט.

— געוויס, ער לאָזט דיך גריסען — האָט פּאָלי זיך צולאַכט — רעדט

אויף דיר אַלס בייז, סטראַשעט אַז ער וועט זיך מיט דיר אָברעכענען. דו האָסט דען מורא פאר איהם ?

— ווער האָט מורא, ווער ? — האָט סעם וואָילעריש געענטפערט — כ'בין צו יעדער צייט גרייט אויסצוהערען פון איהם אַ פּרעטענזיע !

— און ווען ער רופט דיך ארויס אויף אַ „פייט", דעם אמת זאָג, וואָלסטו געגאַנגען ? — האָט פּאָלי אַן ערנסטע געפרעגט.

— און דו מיינסט טאַקע אַז כ'האָב מורא פאר'ן „גיני"? טאָ הער: אַז דו ווילסט, רוף איך איהם נאָך היינט ארויס ! ער האָט קיין רעכט דיר בריעף צו שיקען ! — האָט סעם אויסגעשריען — ווילסט, זאָג: אַלס צו־ליעב דיר, פּאָלי, אפילו אין פייער ...

— האָ, האָ, האָ, — האָט זיך פּאָלי צולאַכט — „גוד־באַי" ! און זיך געלאָזט צו דער טהיר.

סעם האָט זי אָנגעכאַפּט, צו געדריקט צו דער וואַנד, צוגעפּרעסט זיין באַק צו איהרער און געפיהלט ווי די פּערפיומען פער'שכור'ען איהם. ער האָט זי געקושט אויפ'ן קאָפּ און געפּלאַפּעלט:

— ניטא פּאָלי, מיין קעצעל, זיי נישט בייז ...

ער האָט זיך מיט אַמאָל בעגעגענט מיט'ן בלינדען אויג פון דעם פּאַפּוגאַי, וואס איז געשטאַנען ביי פּאָלי'ן אויפ'ן אַקסעל. דער פויגעל האָט לייכט געהויבען די פליגעל, בייז געקוקט און סעם'ען האָט זיך גע־דאַכט אַז אָט, אָט און דער פויגעל וועט מיט איין פּארמעסט פון שנאָבעל איהם אויסהאַקען אַן אויג. ער האָט אַ ציטער געטהון און דערפיהלט ווי איינער וואס פאַלט אין חלום פון אַ הויכען בארג אַראָב. פּאָלי האָט זיך ארויסגעריסען פון סעם'ס ארעמס און כלומר'שט אַ בעליידיגטע זיך גע־בייזערט:

— געה, געה, איך האָב דיך פיינד, האָסט תמיד אַזא שטעכיגע מאָרדע !

סעם האָט געפּלאַצט פון געלעכטער.

VII.

איבער דער לענג פון דער גאס האָבען זיך געטראָגען יונגלעך און מיידלעך אויף „ראָלינג־סקייטס“, באַלאַנסירענדיג מיט לאַנגע שטעקענס. אויף אַ פריהער אין אַ ווייסע, לויזע בלוזע האָט זיך געטראָגען האַנד אין האַנד אַ זעכצעהן־יעהריג מיידעל מיט אַ בחור׳ל אין קורצע הויזען. אַן אָטאָמאָביל איז דורך. דאָס בחור׳ל האָט אָבגעלאָזט דאָס מיידעל, אַ כאַפּ געטהון זיך מיט איין האַנד פאר׳ן אָטאָמאָביל און אַ צעפריעדענער פערשוואונדען. דאס מיידעל מיט׳ן לאַנגען צאָפּ האָט זיך אויף אַ רגע אָבגעשטעלט, פון פערדראָס אַ קאָמאַנדע געטהון מיט דער האַנד, זיך געלאָזט אויף איהרע שטאָהלענע רעדלעך אין דער צווייטער זייט גאַס און די דריי־צעהן־יעהריגע קאוואַליערען זענען איהר נאָך ווי ביהנען נאָך אַ „מאַטקע“.

די ברייטע אַספאַלט גאַס וואס האָט זיך געצויגען בערגעל איין, בערגעל אויס אויף מיילען, דאס מיידעל מיט איהר לאַנגען צאָפּ און מיט איהרע גראַציעזע בעוועגונגען האָבען סעם׳ען געגרייצט און ווילד געמאַכט. ער האָט חשק געהאַט אויפצוזוכען אַ פעסטען, קיילעכדיגען שטיין, איהם אַ לאָז צו טהון איבער׳ן גלאַטיגען אַספאַלט אַזוי, ער זאָל אוועק אָהן אויפהער.

סעם האָט דערפיהלט ווי די פויסטען ציהען זיך ביי איהם אָן ביז צום פּלאַצען. ער האָט פערגעסען וואו ער געפינט זיך, געגאַנגען ווי אויף שטאָלצעס און הנאה געהאַט פון די קלעפּ וואָס ער גיט אַלעק׳ען.

נעבען אַ „סטאָר“ האָט זיך געטריקענט אַ בלעכענע קאַן פון מילך, האָט סעם, אַזוי כלאחר יד, זי אַ בריקע געטהון מיט׳ן פוס אין מיטען גאַס אריין און געגאַנגען ווייטער. ט

— ביזט משוגע געוואָרען? — האָט פּאָלי זיך כלומרש געבייזערט.

סעם האָט זיך צולאַכט מיט אַ פול מויל און געזונטע געלבליכע צייהן, ווי מיט מאַך בעוואַקסענע פּיענקעס, האָבען זיך ארויסגעזעהן.

אַ „טיהם“ פון צעהן יונגלעך אין קאָלירטע לייבלעך אָהן ארבעל מיט בלויזע צושויבערטע קעפּלעך, האָבען ערגעץ אויפגעזוכט אַ רייף, זי אָנגע־

האנגען ביי א לאַנטערנע אין מיטען גאַס און געשפּיעלט מיט א גרויסע, בעצויגענע מיט לעדער פּילקע אין „בעסקעט־באָלל“.

פונקט ווי אַ פרומער יוד וועט נישט דורכלאָזען אַ קוש צו טהון א מזוזה, אַזוי וועט דער דורכשניטליכער, גוטער אַמעריקאַנער נישט דורכגעהן גלייבגילטיג אין דער גאַס ווען אַ „באָל“ וועט פליהען אין דער לופטען.

סעם האָט זיך נישט געקאָנט צוריקהאַלטען פון דעם פערגעניגען, געוואָלט אויך אַ מצוה טהון און נישט טרעפענדיג מיט דער האנד, האָט ער מכבד געווען דעם „באָל“ מיט'ן פוס וואס כח נור. צווישען די יונגלעך איז געוואָרען אַ מהומה, זיי האָבען זיך אַ שאָט געטהון איינער אויפ'ן צווייטען, זיך געריסען, געגוואַלדעוועט און סעם האָט אַ צופריעדענער זיך געגרייט שוין אַ צווייטען מאָל אויסצושטרעקען דעם פוס ווען ער האָט דערהערט פּאָלי'ס קול:

— כ'געה אַהיים! וועסט שוין א צווייטען מאָל וואַרטען כ'זאָל געהן מיט דיר! אַז דו קאָנסט מיט אַ ליידי נישט געהן!

סעם האָט פון גרויס התפעלות אָנגעכאַפּט פּאָלי'ן פאר דער האַנד, אריינגעמאכט זיינע פינגער צווישען איהרע, געפיהלט ווי זיי בויגען זיך, קנאַקען און אַ שוויינגערדיגער געשפּאַנט מיט איהר אַלץ פעסטער.

אַז זיי זענען אריין אין פּאַרק איז שוין געווען טונקעל. דער גאַנצער הימעל איז געווען בעדעקט מיט אַ רייצענדע קופּערנע רויטקייט, גלייך ערגעץ ווייט וואָלט מען פייערען געלעגט, פריירעס וואָלטען געברענט. אַ פער'שכור'ענדע פייכקייט, ווי דער שווערער אָבגעהאַקטער אָטהעם פון געליעבטע, האָט זיך געהויבען פון דער ערד, איינגעהילט אַלעס ארום. פער'חלש'טע פּאָרלעך זענען געזעסען הינטער די בוימער, זיך איינגעגעסען איינער דעם צווייטען אין די העלזער, אין די מיילער, זיך נישט דערשראָקען פאר מענשענס טריט און גלייבגילטיג געקוקט אויף זיי, ווי אויף געגענאיבערדיגע בוימער.

פּאָלי מיט סעם'ען האָבען געשפּרייזט אויפ'ן ווייכען ווי סאַמעט גראָז, זיך געטוליעט איינער צום צווייטען, מיט הנאה געפיהלט ווי די פינגער ווערען אַלץ שטייפער און געזוכט מיט ברייט־צועפענטע אויגען אַ פּלאַץ וואו זיי זאָלען זיין אליין.

אויף אַ ברייטע מיט מאָך בעוואַקסענע סקאַלע האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט. שטיל, פון דערווייטענס האָט זיך געטראָגען אַן אָבקלאַנג פון

א „רעג־טיים״. ארום און ארום האָבען זיך געצונדען און געלאָשען גאָלד־פליגעלעך.

סעם האָט א כאַפּ ארום געטהון פּאָלי׳ן, זי אויפגעהויבען און געוואָלט זי ארויפזעצען אויף זיין אַקסעל. פּאָלי האָט זיך מיט א מיידעלשען קוויטש ארויסגעריסען און פון גרויס איילעניש איז איהר שמאָלער פּאַנ־טאָפּעל אראָב פון פוס, סעם האָט געכאַפּט דאס לעטשעל, זיך גערייצט און געלאַכט. פּאָלי האָט א הינקעדיגע און מיט א געמאַכטען געוויין איהם געבעטען ער זאָל איהר צוריקגעבען דעם שוך. זי האָט זיך מיט אמאָל א האַסטיגען דרעהאויס געטהון, אַנגעכאַפּט מיט א קוויטש סעם׳ען פאר דער האנד און אין אויגענבליק זענען זיי ביידע געלעגען אויף דעם נאסליכען גראָז און געפיהלט ווי זייערע אָטהעמס ווערען אָבגעהאַקט און שווער.

— פּוססי, מיין פּוססי, כ׳וועל דיך אויפעסען! — האָט סעם געסאָ־פּעט און ווי אַ גרויסער, קודלאַטער הונד שפּיעלט זיך מיט זיין בעל־הבית און צייגט ארויס זיין געטריישאַפט מיט א געמאַכטען ביס, מיט א לעק, אזוי האָט סעם נישט געפינענדיג קיין ווערטער, זיך געשפּיעלט מיט פּאָלי׳ן בייסענדיג זי וואו ער האָט נור געטראָפען.

— ניטא, ניטא, ניטא! כ׳האָב דיך פיינד! — האָט פּאָלי זיך גע־צאַפּעלט ווי אַ פישעל און איהם ארומגענומען מיט ביידע הענד. ארום איז געווען שטיל, נור פון מאָל צו מאָל האָט מען דערהערט ווי א שיפּען פון שלאַנגען—דאס האָט זיך א דאך־צוג ערגעץ דורכגעשלייערט. אויף א בערגעל זענען געזעסען א קאָמפּאַניע בחורים מיט מיידלעך ארומגע־רינגעלט מיט פייערדיגע „פּאָנקס״, ווי מיט אכשוף קרייז. די „פּאָנקס״ זענען געווען אריינגעזעצט אין דער ערד, די מוקען זאָלען ניט בייסען. א ווייסער סילועט איז מיט אמאָל אויסגעוואַקסען אין מיטען קרייז, א מאַך געטהון מיט אַ קליין באָנדעל צעוואָרפענע „פּאָנקס״, ווי מיט כשוף שטע־קעלעך אין פערשיעדענע פייערדיגע געשטאַלטען ווי האלבע רעדער, שלאַנ־גען האָבען געזיג־זאַגט אין דער לופט. עס האָט זיך דערהערט א שטילע, אנגענעהמע פרויען שטימע:

קליפּ־קלאַפּ אין גאָלדען טהיר,
מיין זיס לעבען עפען מיר. —

א חברה אַמעריקאַנער „באָיס״ זענען דורך דעם פּאַרק מיט א פּויק פון אן אלטען בלעכענעם קעסעל און מיט א לוסטיגען „רעג־טיים״ געזאַנג.

דער געזאַנג האָט אַלעם פערהילכט, ביסלעכווייז זיך גענומען פערלירען און אין אַ ווײַלע ארום איז נאָך שטילער געוואָרען. ערגעץ ווייט האָט זיך פון דער חמימה, דער הימעל געפּאַלדעוועט אין ווייכע בליצען. אַ שטע־רען נאָך אַ שטערען איז געפאַלען צווישען די צונויפגעגאָסענע אין דער ווייטקייט בוימער.

שפּעט אין אָבענד האָט פּאָלי דערפיהלט אז עמיצער שטעהט נעבען איהר און זי האָט זיך אויפגעשטעלט. זי האָט זיך אָבגעטרייסעלט ווי אַ הינטעל וואס שפּרינגט ארויס פון וואַסער און זיך אוועקגעזעצט אויף דער סקאַלע.

נעבען איהר איז געשטאַנען אַ האַלב־נאַקעט יונגעל מיט אַ קעס־טעלע נאַש־וואַרג אין איין האַנד און מיט פּעקלעך „פּאָנקס" אין דער צווייטער.

דאס יונגעל מיט אַ חוש פון אַ געניטען פּעדלער און פיעלייכט אַ צוקונפטיגען קאָנסול נאָך טערקיי, האָט אויסגעמיטען פּאָלי'ן און אונ־טערגעטראָגען זיין קעסטעלע דעם האַלב־שלאָפענדען סעם'ען:

— קויפט, מיסטער, פּאר אייער לײַדי, מילך טשאָקאָלאַד, פינף סענט אַ פּעקיל! די „מאָסקיטדעס" בייסען היינט שרעקליך! — און דערלאַנגט פּאָלי'ן אַ פּעקעל „פּאָנקס".

סעם האָט געשמייכעלט. איהם איז דער קליינער „פּעדלער" גע־פעלען געוואָרען, זיך געטראַכט: „יעדער הונד האָט זיין טאָג" און איהם בעצאָהלט דאָפּעלט. ער האָט זיך אויסגעצויגען ווי גרויס ער איז געוועזן, איינגעגנורעט זיין צופלאַמט פּנים אין דעם טהוי בעדעקטען גראָז, געפיהלט אַ פרישקייט און געטראַכט אז ווען אַלעק וואָלט איהם איצט נישט גע־שטאַנען אין וועג וואָלט ער געווען דער גליקליכסטער. מיט איין שאַר פון זיין קערפּער איז ער געלעגען ביי פּאָלי'ס פיס און זיי פעסט ארומגענומען.

— פּאָלי, דאַרלינג, כ'בעט דיך, שיק אָב אַלעק'ען דעם בריעף! וועסט אָבשיקען?

פּאָלי האָט זיך ארויסגעדרעהט פון סעם'ס הענד און אַן ערענסטע געפרעגט:

— און אַז כ'וועל נישט אָבשיקען?

סעם נישט ערוואַרטענדיג אזא ענטפער האָט זיך עטוואָס פער־לוירען, זיך געפונען געקרענקט און כאָטש ער איז געווען זיכער אַז מיט

בייזען וועט ער ערגער מאַכען, האָט ער זיך נישט געקענט איינהאַלטען און אויסגעשריען:

— און איך זאָג דיר, אַז דו וועסט אָבשיקען אַלעק'ען דעם בריעף!

ער האָט זיך גלייך געכאַפּט אַז ער האָט אַלעס קאַליע געמאַכט און געבליבען שטעהן ווי איינער וואס שטעלט איין די לעצטע סטאַווקע.

— אזוי, כ'וועל גאָר מוזען! נו, דאס זענען אַנדערע ווערטער! — האָט פּאָלי ביטער אַ שמייכעל געטהון, אָנגעטהון דאס לעטשעל און פּערלייגט איין פוס אויפ'ן צווייטען — ס'הייסט טאַקע, דו מיינסט מיט אַן אמת, אַז כ'בין פערליעבט אין דיר און כ'וועל מוזען פאָלגען אַלע דיינע קאַפּריזען, האַ? ניקסי, מיין „באָי"! שלאָג דיר אַ־ויס די אַלע נאַרישקייטען פון קאָפּ! און כ'וועל דיר אויסזאָגען אַ סוד — האָט פּאָלי שטילער געזאָגט און צוגעלעגט די האַנד צום מויל — הער זיך איין, דאס אלעס איז מעהר נישט געוועזען ווי אַ שפּאַס, הערסט? נו, ווי געפעלט עס דיר? — האָט זי פערענדיגט און פון גרויס אויפרעגונג זיך אַ שטעל אויף געטהון.

— ס'געפעלט מיר שוין גאָר נישט — האָט סעם געענטפערט כלומרשט מיט אַ שמייכעל און זי ארומגענומען — געה, ביזט אַ קינד, וואָס דו פּלאַפּעלסט אַלץ! — און ער האָט גענומען קושען איהרע הענד.

— אויב כ'בין יאָ אַ קינד — האָט פּאָלי אַן אנגעכמורעטע געזאָגט און אַ שלעפּ אַרויס געטהון איהר האַנד — האָב איך דאָך אודאי געהאַט דאס רעכט צו שפּאַסען!..

סעם איז ארויס פון געדולד.

— מיט מיר שפּאַסט מען נישט! וואס מיינסטו, וואס? זיך לאָזען ארומפיהרען ביי דער נאָז? איך בין נישט אַלעק, בין איך נישט! דו מיינסט אַז כ'ווייס נישט? — כ'ווייס אַלעס!

— וואס ווייסטו? — האָט פּאָלי רוהיג געפרעגט און מיט אזא ביטול געשמייכעלט, ווי אַ גרויסער שמייכעלט ווען אַ קינד כאַפּט זיך איהם שלאָגען.

סעם האָט בעשלאָסען נישט צו ענטפערען, נור פּאָלי'ס שמייכעל האָט איהם אזוי אויפגערעגט, אַז ער האָט אויף דאס נייע אויסגעשאָסען:

— אודאי ווייס איך! ס'איז אַ סוד מיינסטו!! דזשייק האַלט אין

איין טענה'ן, אַז דו וועסט קיינמאָל נישט חתונה האָבען, אַז דו, אַז דו האָסט הינטיש בלוט אין זיך!

דאָ האָט זיך פּאָלי פּלוצלינג צולאַכט, געוואָלט עפּעס זאָגען, נור דאס געלעכטער האָט איהר אַזוי געשטיקט, אַז זי האָט זיך אַזש געהאַלטען פאר די זייטען:

— און דו ווילסט דוקא מיט מיר חתונה האָבען? — האָט פּאָלי קוים דערצויגען דעם אָטהעם און זיך ווידער צולאַכט — זעהר שעהן, מיין יונגעל! אַבי איך האָב געמיינט עס ליגט דיר אין דער לינקער פּאה נישט! אויב אַזוי, זעהסטו, וועל איך דזשייק'ען אויף צופּלאַצעניש מיט דיר חתונה האָבען. נו, ביזט צופריעדען?

סעם האָט זיך פערלוירען, נישט געוואוסט צי זי זאָגט אמת, צי זי מאַכט הוזק און געקוקט איהר גלייך אין די אויגען אריין.

פּאָלי האָט אָבגעבראָכען אַ שטיקעל טשאָקאָלאַד, איז גראַציעז אונ־טערגעשפּרונגען צו סעם'ען און זיך מיט איהם גענומען שפּיעלען:

— מיר אַשטיקעל, דיר אַ שטיקעל, מיר אַ שטיקעל, דיר אַ שטיקעל, מיר—דיר, דיר—מיר — און צום טאַקט אונטערגעטראָגען דאס שטיקעל טשאָקאָלאַד פון איהר מויל צו זיינס.

צום סוף האָט זי אַ שטופּ אריין געטהון דאס שטיקעל טשאָקאָלאַד סעם'ען אין מויל אריין, איהם אָנגעכאַפּט פאר די אַקסלען און זיך קינדיש צולאַכט.

סעם איז געזעסען אַ צוטומולטער און געפיהלט זיך אַזוי, ווי מען פיהלט געוועהנליך שטעהענדיג אונטער אַ שפּריץ וואו הייסע און קאַלטע וואַסער גיסען זיך נאָכאַנאַנד.

— אַצינד בערוהיג זיך — האָט פּאָלי געזאָגט און זיך צורעכט גע־מאַכט די האָר — זיי נישט בייז און גיעב מיר אַ האַנד, אָט אַזוי!

סעם האָט נישט געענטפערט, געגאַנגען מיט פּאָלי'ן אהיים און געווען צופריעדען וואס ער איז ווידער נעבען איהר, און כאָטש דאס האַרץ האָט איהם געזאָגט אַז פּאָלי וועט זיינע נישט זיין, אַז פּיעלייכט נאָך מאָרגען וועט זי אימיצער צונעהמען פון איהם, פונדעסטוועגען האָט דער געזונטער סעם דערפיהלט יענע פרייד פון אַ קראַנק קינד, וואס ווייס אַז דער פאָטער נאַרט איהם ווען ער שענקט איהם זיין גאָלדענעם זייגער ער זאָל איינגעהמען די מעדיצין און איז פאָרט בשעת מעשה צופריעדען.

VIII.

פּארנאַכט איז סעם געזעסען ביי זיין בעל־הבית׳טע אין „סטיישאנערי סטאָר“ און זיך צוגעקוקט ווי זיינע חברים שפּיעלען אין „דייס“. יעדע ווײלע האָט אַנאַנדערער גענומען דאס לעדערנע טעפּעל, עס פונאַנדער־געשאָקעלט, דריי מאָל אויסגעשפּיגען אויף מזל און עס אַ וואָרף געטהון אויף דער גלעזערנער צאָהל־באַנק.

די יונגען האָבען געשפּיעלט מיט מיסעס ריטש, וועלכע האָט אויסגע־צאָהלט די געווינסען מיט סיגאַרען און נאַש־וואַרג. זי איז געשטאַנען אַ צוויאַכמערטע, עטוואס אויסגעבויגען די פּלייצעס, געקוקט מיטביידע אויגען די חברה זאָלען נישט מאַכען שקר׳ס און מורה האָבענדיג מען זאָל דערווייל עפּעס נישט אונטערגעשלאָגען האָט זי זיך יעדע ווײלע אומגע־קוקט. ווי איינער וואס שרעקט מען זאָל איהם נישט אַ פּלאַם טהון אין געזעס אריין.

סעם האָט עס בעמערקט און זיך פונאַנדער געשמייכעלט. ער האָט זיך פער׳גנב׳עט הינטער מיסעס ריטש, וואוילעריש אריינגעשפּיגען אין דער לינקער האַנד, אָנגעשטעלט די רעכט און זיך כלומר׳שט געקליבען צו לעגען מיסעס ריטש אַ חתימה. די יונגען מיט סליונע אין די מיילער האָבען ממש גע׳חלש׳ט ער זאָל וואס גיכער אַ כמאָל טהון.

מיסעס ריטש האָט אינסטינקטיוו געפיהלט אז עמיצער שטעהט הינטער איהר, האָט זי זיך אַ דרעה־אויס געטהאָן, דערזעהן סעם׳ען און מיטגעשפּאַסט:

— מעהר וואָלט דיר שוין קיין צרות נישט געפעהלט, פּאַסקודניק דו! — און זי האָט זיך אויסגעגלייכט.

סעם האָט אַמאָך געטהון מיט דער האַנד, צוגעקנאַקט מיט דער צונג: „אַי, ווען זי כאַפּט זיך נישט!“ — און זיך אַ צופריעדענער אוועק־געזעצט.

אַ פּאָליסמאַן וועמען עס איז דערעסען געוואָרען זיך צו באַקען אויף דער גאַס האָט פון לאַנגווייליגקייט אריינגעשטעקט דעם קאָפּ אין „סטאָר“.

ער האָט בעטראַכט דעם עולם און זיך פונאַנדער געשמייכעלט, ווי איינער זאָגט: „אַז כ'וויל, חברה, קאָן איך אייך אַריינפאַנגען אין שער הרחמים, נור גאָר נישט!“

— העלאָ, קעפּטען! — האָט מיסעס ריטש וואוילעריש אַ זאָג געטהון דערזעהענדיג דעם פּאָליסמאַן און גלייך גענומען איינגיסען אַ גלאָז קאַלטע וואַסער — כ'האָף, איהר וועט זיך נישט אָבזאָגען פון אַ גלאָז קאַלטע סעלצער מיט סאָק, האַ? „סטעפּ אין!“

דער פּאָליסמאַן איז שמייכלענדיג אַריין אין סטאָר. ער האָט אויסגעטרונקען מיט איין ציה אַ גלאָז וואַסער, מעשה קאָמאַנדיר בעטראַכט דעם עולם און שפּיעלענדיג זיך מיט'ן „קלאָב“ האָט ער זיך געווענדעט צו דער חברה:

— קיפּ אָפּ, באָים! קיפּ אָפּ!

די חברה האָבען ווידער גענומען שפּיעלען.

דער פּאָליסמאַן איז געשטאַנען אַ ווײַלע, זיך גע'ישוב'ט און צום סוף אויף איינגעשטעלט אַ צעהן־סענט־שטיק. ער האָט אַ וואָרף געטהון די ווערפעל און פערשפּיעלט.

מיסעס ריטש האָט איהם בסתר צוריקגעגעבען די פּאָר סענט, איהם נאָך מכבד געווען מיט אַ סיגאַר און געדאַנקט גאָט וואָס זי ווערט פון איהם פּטור.

סעם'ען האָט געלאַנגווייליגט. ער איז געזעסען און געטראַכט וועגען פּאָלי'ן, מיט וועלכער ער איז שוין דעם צווייטען טאָג געווען ברוגז. די חברה אין סטאָר האָבען זיך אָנגעשטויסען אַז עס איז נישט גלאַטיג וואָס סעם זיצט עפּעס היינט איינער אליין און שווייגט—האָבען זיי צוגעשיקט דעם דורכגעטריבענסטען צווישען זיי, ער זאָל אַ טאַפּ טהון דעם דפק.

דער יונג האָט „דורכ'געדזשיגעט“ עטליכע מאָל דעם סטאָר — טאַם־טאַ־טאַ־ראַם־טאַם! טאַם־טאַם! זיך אָבגעשטעלט נעבען סעם'ען, אַרויסגענומען אַ סיגאַרעט מיט אַ גאָלדענעם שטאָפּסעל, איהם אָנגעקלאַפּט עטליכע מאָל אָן שאַכטעל, מכבד געווען סעם'ען מיט אַ צווייטען און זיך אוועקגעזעצט.

— הער זיך איין, סעם, יעס, וואָס איז דער מעהר, מען זעהט עפּעס פּאָלי'ן נישט? זי פיהלט נישט גוט?

סעם האָט פערשטאַנען מיט וואָס דאָס שמעקט, האָט ער אַ לאַנגען

ציה געטהון דעם סיגארעט, ביסלעכווייז ארויסגעלאָזט דעם רויך און גע־טראַכט וואס צו ענטפערן.

— וואס פאַלט דיר איין, וואס? זי האָט פשוט קיין צייט נישט! וואס מיינסטו? א מיידעל פאר א חתונה, איז זי טאַקע פערנומען....

— וואס איך הער? — האָט דער יונג א פערוואונדעטער געשמיי־כעלט, פעררייסען זיין קורץ אויסגעבויגען ווי א זאָטעל נעזיל און ס'איז מיט א מאָל פון דער נאָז ביז צום מויל אויסגעוואקסען אזא שטח, כאָטש נעהם און ווארגעל אוים א בלאַט לאָקשען. אזוי, אזוי נו, וואָס שווייג־סטו, וואָס, דו דעמעט, שטעק אריין א האנד—ווענסט כאַטש בעטען אויף דער התונה, דו — — ?

— ווי דען, ווי דען!

— איין זאַך טהוט מיר הנאה — האָט דער געלער געקלאַפט סעם'ען אויף דער פּלייצע — וואָס דער „גיני" איז געבליבען מיט א נאָז!

ער מיינט טאַקע, עפּעס גרעסערע קנאַקערס ווי דער „גיני זענען גע־בליבען מיט נעז!

— אזוי? אָהן געלעכטער, סעם, מאַך מיך טאַקע קלוג — האָט דער געלער זיך געמאַכט תם'עוואַטע — וואס אזוינס האָט פאַלי אין דיר געפונען? זי האָט לייכט געקאנט קריגען א „פּראָפעשאנאל". האָסט מזל, גאָד־דעמעט, טהאַטס אָלל!

— יו בלאָק העד! — האָט סעם וואוילעריש געענטפערט און אפּער־געוואָרפען זיינע פּיס מיט די געלע האַלבע שיך און געלע זיידענע זאָקען— ווען דו וואָלסט געוואוסט ווער עס האָט זיך אַלץ צו פאָלי'ן גע'שדכ'ענט וואָלסטו נשתומם געוואָרען! קענסט דאקטאר פריד?

— נו?

— ער שיקט איהר נאָך היינט בריעף!

— און זי?

— זי עפּענט זיי צומאָל נישט, צורייסט און פערטיג!

— אזוי?

— טרי טשירס! טרי טשירס, באָים! — האָט א יונג אויסגעשריען.

אויף דער שוועל איז געשטאַנען פּאָלי אין א ווייסע „ראָשען" בלוז, געשנורעוועט פוןביידע זייטען מיט בלויע זיידענע טאַשמעס און מיט א בלויען מאַטראָז קאָלנער.

די יונגען האָבען זיך גלייך אויסגעשטעלט אין צוויי שורות ווי די זעלנער, גענומען לייכט „רזשיגען" מיט די הויכע אָפּצאַסען, קנאַקען מיט די פינגער און פּאָלי אַ שיינענדיגע, מיט איהרע גרויסע, שווארצע אויגען איז דורך ווי אַ גענעראַל, ווארפענדיג שמייכלען רעכטס און לינקס.

אַ יונג אין אַ בלויע העמדעל מיט אַ זיידענעם קעפּ איבער'ן רעכטען אויער איז ארויס אין מיטען „סטאָר" און מיט אַ שטימע פון אַ „קעמפּיין" רעדנער האָט ער אויסגעשריען:

— פּי! עי! יו! על! וואַי!

און אַלע האָבען אונטערגעכאַפּט:

— פּי! עי! יו! על! וואַי! פּאָלי, פּאָלי!

זיי האָבען פערגעסען אן אַלעס, געטאַנצט פון איין פוס אויפ'ן צוויי־טען, געקנאַקט מיט די פינגער און עס האָט אויסגעזעהען ווי אַ מחנה אינדיאַנער וואָלטען געפּראַוועט עפּעס אַ הייליגען טאַנץ.

סעם איז געשטאַנען, קיין אויג נישט אראָבגעלאָזט פון פּאָלי'ן און געקוואָלען. אַ קלייניגקייט! זיי ווערען דאָך אַלע פערכאַפּט פאר איהר?

מיסעס ריטש האָט געוואוסט אז איצט וועט שוין קיינער מעהר נישט שפּיעלען, האָט זי בעהאַלטען דאס לעדערנע טעפּעל און אַ בייזע געשאָלטען:

— מען האָט זי דאָ געדאַרפט, צו אַלדע וויסטע יאָהר! אַן אָנשיקעניש! און איהר — האָט זי זיך געווענדעט צו די יונגען — זייט אַביסעל שטילער, ביי מיר איז קיין טאַנץ־זאַל נישט!

— נור זיך נישט געבייזערט, מיסעס ריטש, איהר וועט נאָך איצט מעהר לייזען — האָט אַ געלער יונג מיט אַ אָבגעגאָלטען קאָפּ געזאָגט און געקויפט אַ פּעקעל טשאָקאָלאַד.

פּאָלי האָט זיך געמאַכט נישט הערען די מאַמעס געוואָלדען, זי האָט געקייעט טשאָקאָלאַד, געשוועבט ווי אַ פויגעל פון איין יונג צום צווייטען, גראַציעז געהויבען איהרע אַקסלען, יעדען עפּעס איינגערוימט און דער עולם האָט געהאַלטען אין איין לאַכען.

סעם איז געשטאַנען אין אַ זייט און בעמערקט אַז פּאָלי מיידט איהם אויס, האַלט נישט פאר נויטיג זיך אָבצושטעלען נעבען איהם. זי איז עטליכע מאָל פערביי זיין נאָז, זיך געמאַכט איהם נישט זעהען, צום סוף האָט זי זיך אַ פּלוצלינגען דרעה אויס געטהון, ווי איינער וואס דערזעהט

א נישט ערוואַרטעטען גאַסט און גריסענדיג איהם מיט דער האַנד, האָט זי גענומען טענה'ן מיט א צווייטען.

סעם האָט דערפיהלט א מאָדנע שנאה צו פּאָלי'ן און איז בלאַס געוואָרען. איהם האָט זיך גערדאַכט אַז אַלע קוקען אויף איהם, ווייסען אַז ער איז אויסגעשפּיעלט און ער האָט שטאַרק חשק געהאַט אָבצוטהון עפּעס אזוינס אַז אַלע זאָלען נור וועגען איהם רעדען און טראַכטען.

סעם איז אָבער אַ מזיק געווען, און פּונקט ווי אַ גנב וואָס דערשמעקט דער ערשטער אַז ער איז אריינגעפאַלען און איידער וואָס, ווען ווערט ער דער חכם, יאָגט אויף און שרייעט: „כאַפּט א גנב!" — אזוי האָט סעם זיך א ביס געטהון אין דער אויבערשטער ליפּ און געוואָרען מיט אַמאָל לעבעדיג. ער האָט געוואוסט מיט וואָס אוועקצונעהמען די אויפמערקזאַמקייט פון פּאָלי'ן—האָט ער זיך א שטעל אוועק געטהון אין מיטען „סטאָר" און גענומען נאָכמאַכען א וואָדעוויל פּאַיאַץ. ער האָט א ציה איין געטהון די אויגען ווי שמאָלע, שאַרפע מאַנדלען, וואָס קומען זיך, דאַכט זיך, צונויף, ערגעץ הינטער דער נאָז, געמאַכט א נעביך פּנים'על און זיך פאַרגעשטעלט אַלס דער נאָבעלער „לאָנדרי־מען" טשון־טשו־גו. אויף אַן עכט כינעזישען ענגליש האָט ער אויסגערעכענט זיינע פערדיענסטען פאַר אמעריקא. ער האָט אָבגעגעבען א שבח דעם הייליגען קאָנפוציוס, קלאַפּענדיג דעם שטערען זיבען מאָל אין דער פּאָדלאַגע, וואָס ער האָט זיך בעמיהט פאַר זיינע „הימעל־קינדער" און געגעבען חכמה דעם „נישט ריינעם" נור פּאָרט נאָבעלען קאָלומבוס צו ענטדעקען אמעריקא. אַז נישט וואָס וואָלטען נעבעך אזוי פיעל „הימעל־קינדער" געטהון? און אַמעריקא איז א „קאַנטרי" פון „האַררי־אַפּ"—האַלט מען טאַקע אין איין שוויצען. די מענער קאַנען א וועלט פערפּלייצען! און די ווייבער? זאָל דער הייליגער קאָנפוציוס שומר ומציל זיין!

דער עולם איז אזוי בעגייסטערט געוואָרען פון סעם'ס דרשה, אַז ער האָט פערגעסען ס'איז דאָ א פּאָלי אויף דער וועלט, געקייכט פאַר געלעכטער און עטליכע מאָל אויפגעהויבען סעם'ען.

א פּוילישע דיענסט מויד מיט א פעט מילכיג פּנים איז אריין אין סטאָר. זי האָט זיך אפּנים פערשעהמט פאַר די יונגען און מאָדנע גענומען שפּרייזען, גלייך א שטעקען וואָלט זיך איהר געפּלאָנטערט צווישען

די פיס. זי האָט געגעבן מיסעס ריטש אַ גלעזערנע קרוג און געבעטען סאָדא־וואַסער.

— אָט איז אַ שעהן מיידעל — האָט פּאָלי שפּאַסיג געזאָגט — „גאָ עהעד, באָים" מאַכט „לאָוו" צו איהר!

אַ יונג האָט זיך גלייך צוגעשאַרט צו דער דיענסט, איהר געגעבן צוקערלעך, געמאַכט קאָמפּלימענטען און זעהענדיג אַז די שקצה לאַכט מיט אַזאַ שעפּסען געלעכטער פון זיינע חכמות, האָט ער אויך די הענד גענומען צו הילף. און וואו אריין צו קניפּען האָט נישט געפעהלט!

די „מאַריכנאַ" האָט זיך כלומרש געוועהרט און זייענדיג זיכער אַז די „אַמעריקאַנצעס" פערשטעהען נישט קיין פּויליש, האָט זי גערעדט אַזעלכע רייד אַז אַ קאָזאַק וואָלט רויט געוואָרען און פון גרויס הנאה אריינגעלאַכט זיך אין בוזעם אריין אַזש צום וויינען.

ווען די מויד האָט שוין געוואָלט ארויסגעהן האָט סעם איהר דורכ־געקרייצט דעם וועג און זיך אַ כאַפּ געטהון פאַר אַ פוס. די מויד האָט אַ קוויטש געטהון, זיך צוגעזעצט און די גלעזערנע קרוג איז צופאַלען אויף שטיקלעך.

— מזל־טוב! מזל־טוב!

עס איז געוואָרען אַ טומעל.

מיסעס ריטש האָט געמאַכט קולות, געזידעלט סעם'ען, געטריבען פון „סטאָר" ארויס און גענומען אויפווישען דאס וואַסער און אויפקלויבען די שטיקלעך גלאָז.

די „מאַריכנאַ" האָט אויסגעגלאָצט אַפּאָר אויגען, געקוקט דאָ אויף מיסעס ריטש, דאָ אויף דער צובראָכענער קרוג און געהאַלטען ביי פּו־נאַנדערוויינען זיך.

— נו, וואָס ששטעהסטו, וואָס, ווי אַן אָנגע'מלאכה'ענטער — האָט מיסעס ריטש אַ שטופּ געטהון סעם'ען — דו קאָמעדיאַנט מיינער! איצט זיי זשע מוחל און קויף איהר אַ „פּיטשער"!

פּאָלי האָט זיך געקייקעלט פון געלעכטער.

סעם האָט ערגעץ דערטאַפּט אַ קרוג, זי אָנגעגאָסען מיט וואַסער און משלח געווען די דיענסט.

די מעשה מיט דער קרוג האָט סעם'ען עפּעס מאָדנע צוטרייסעלט.

עס איז איהם מיט אַמאָל אומעטיג געוואָרען און ער האָט זיך אוועק־געזעצט.

פּאָלי האָט עס בעמערקט.

— „באָים“, ווער נעמט מיך נאָך „קוני“? — האָט פּאָלי קאָקעטיש געפרעגט — כ׳האָב גאָר קיין חשק נישט דאָ זיך צו פּרעגלען ...

אַלע האָבען זיך געכאַפּט פאר די קעשענעס, זיך עלעגאַנט פער־נייגט, וואווילעריש געקלונגען מיט די ממתקים און יעדער איינער איז גרייט געווען כאָטש שוין כאַפּען אַן אָטאָמאָביל און פליהען.

— און דו, „בייבי“ — האָט פּאָלי סעם׳ען אַ פּאַטש געטהאָן מיט איהר וויים־זיידענע הענטשקע אין פּנים אריין — וואס איז דער מעהר מיט דיר? וואס ביזטו עפּעס מיט אַמאָל אזוי שטיל געוואָרען?

— ער טרויערט נאָכ׳ן צובראָכענעם „פּיטשער“ — האָט זיך איינער אָנגערופען.

— ער איז פּערליעבט! — האָט דער געלער אויסגעשריען, אַ גנבה׳־שען ווינק געטהון מיט די אויגען און בשעת מעשה אַ דרעה געטהון מיט די אויערען ווי אַ פערד.

— טאַקע? — האָט פּאָלי סעם׳ען געפרעגט.

— טאָ לאָז ער ווייזען די צונג! — האָט אַ צווייטער אַן עצה געטהון.

סעם האָט אליין נישט געגלויבט ער זאָל זיך קענען אזוי פּערלירען, געוואָרען מיט אַמאָל בלאַס, געפּיהלט ווי ער ווערט אַן אויפגעקאָכטער, געמיינט אַז אַלע האָבען זיך צונויפגערעדט, לאַכען פון איהם און ער האָט געטראַכט צו זאָגען פּאָלי׳ן אזוינס עס זאָל איהר פינסטער ווערען אין די אויגען. ער האָט אָבער אַ נאַרישען שמייכעל געטהון און ארויסגע־שטעקט אַ צונג ווי אַלעדער.

פּאָלי איז עטוואס רויט געוואָרען, גענומען סעם׳ען שלאָגען איבער׳ן פּנים מיט איהר זיידענע הענטשקע און געשריען:

— אָ, יו פרעש טהינג!

סעם האָט זיך איינגעבויגען און װעלענדיג פּאָלי׳ן אויסמיידען האָט ער אַ שפּרונג געטהון אָן אַ זייט, זיך פאַרטשעפּעט אָן אַ טשוואַק און געמאַכט אַ געוואַלד־רים ווי אַ דלת אין זיין נייעם ראָק.

— נישט אַנדערש, ווי משוגע — האָט מיסעס ריטש געקוויטשעט —

אַז די מויד איז ווילד, ריהט נישט ווי דער סמבטיון! האָט ער צובראָכען אַ קרוג, זיך צוריסען דעם ראָק, געה האָב טענות, אַז מענשען זענען „ביזי“!

— ס׳מאַכט נישט, מיסעס, מען וועט קויפען אַ צווייטען! — האָט סעם גוטמוטהיג געענטפערט.

פּאָלי האָט אויף גיך איינגעפעדימט אַ דינע נאָדעל, איז צו צו סעם׳ען און איהם גענומען פאַר דער האַנד:

— ביזט בייז סעם? אַז כ׳בין אויף מיין וואָרט נישט שולדיג!

זי האָט איהם געגעבען אַ שטיקעל פאָדעם צו קייען פאַר אַן עין־הרע און גענומען אויף גיך פערנייען דעם ריס.

סעם האָט אַן אַלעס פערגעסען. ער איז געשטאַנען אַ גליקליכער מיט עטוואס צושפּרייטע הענד און פיס, געווען יעדע מינוט גרייט ארומ־צונעמען פּאָלי׳ן און געפיהלט דערביי ווי איינער וואס האַלט אַ קאָשע־קעל אייער און שרעקט ער זאָלט נישט צוקוועטשען.

ער האָט געפיהלט ווי פּאָלי׳ס זיידענע האָר קיצלען זיין פּנים און יעדעס מאָל ווען עס קומט איהר אוים אָבצורייסען דעם דרים שפּאַרט זי אָן איהר קניע אָן זיינע.

די חברה זיינען געשטאַנען ארום און זיך געוויצעלט.

סעם איז מיט אַמאָל בלאַס געוואָרען און געפיהלט ווי ער טריי־סעלט זיך אין גאַנצען—אַלעק איז אריין אין סטאָר.

אַלעק איז געווען אַ ניעדריגער, ברייטבייניגער יונג ווי אַ פּיען. זיינע שוואַרצע, רירעווודיגע אויגען, וועמענס שאַרפען בליק זעלטען ווער עס האָט געקאָנט אויסהאַלטען, זיין קליינער, בעוואַקסענער ביז אין דער העלפט מיט האָר, שטערען און די טעטואירטע אַנקערס אויף זיינע הענד האָבען עדות געזאָגט אַז דער בחור האָט שוין אַיין נישט חטא בעגאַנגען. ער האָט געטראָגען אַ העלען אַנצוג מיט אַ ווייסען, געקעסטעלטען קעפּ.

— האַלאָ, אַלעק! האַלאָ! — האָט זיך געהערט פון אַלע זייטען.

אַלעק האָט זיך מיט אַלעמען בעגריסט, געוואָרפען אַ בליק אויף פּאָלי׳ן מיט סעם׳ען. ווי דער לעצטער איז געשטאַנען מיט צושפּרייטע הענד, האָט זיך איהם געדאַכט אַז סעם פערמעסט זיך צו אַ טאַנץ. ער האָט זיך נישט וויסענדיג געמאַכט און געבעטען אַ סיגאַר.

מיסעס ריטש האָט בעמערקט אין זיינע אויגען אַז ער איז נישט

ניכטער, האָט זי איהם געוואונשען ער זאָל פער'שרפּ'עט ווערען מיט'ן סיגאר צוזאמען און זיך אָפּטשעפּען פון איהר טאָכטער.

פּאָלי האָט געענדיגט נעהען, אויסגעגלייכט דעם שניט מיט די פינ־גער און זיך געווענדעט צו די יונגען:

— נו, באָיס, ווי גלייכט איהר מיין „דזשאב"?

— פיין, עקסעלענט! — האָבען אלע אויסגעשריען און געקוקט דאָ אויף אלעק'ען דאָ אויף סעם'ען, וויסענדיג אז די בעגעגעניש וועט גלאַט נישט אָבגעהן.

— האללאָ, פּאָל! דו דערקענסט שוין נישט קיין בעקאנטע?...

— אָ, אלעק, האללאָ, כ'האָב דיך אסור געזעהען — האָט פּאָלי כלומר'שט אן איבערראשטע געזאָגט—ווי געהטס? פאר וואָס זעהט מען דיך גאָר נישט?

אלעק האָט נישט געענטפערט. ער האָט ארויסגענומען א קליין יעוועלירעל מיט א גאָלדען קייטעלע און עס פּאָלי'ן געוויזען.

— אָ, ווי שעהן דאס איז? — האָט פּאָלי אויסגעשריען און בע־טראכט דאָס יעוועלירעל וואס איז בעשטאנען פון א גאָלדען קרענצעל סאמעטלעך, געזעצט מיט פּערעל און אין דער מיטען א בריליאנט ווי אן ארבעס. — זאָגט, איז עס ניט שעהן? — האָט זי זיך געווענדעט צו דער חברה און עס זיך אָנגעטהון.

סעם האָט דערפיהלט ווי דאס בלוט וואס האָט אין איהם גענומען קאָכען בשעת אלעק איז אריינגעקומען, האָט איהם מיט אמאָל א קלאַפּ געטהון אין פנים אריין. ער האָט זיינע אייגענע אויערען נישט געגלויבט. איז דאס מעגליך אז פּאָלי זאָל אזוי רעדען צו אלעק'ען אין זיין געגענ־ווארט? און ער האָט זיך אוועקגעשטעלט פּאָלי'ן אין די אויגען אריין, ווי ער וואָלט דערמיט געזאָגט: פערגעס זיך נישט, איך בין אויך דאָ...

— ס'געפעלט דיר? — האָט אלעק זיך געפרעגט.

— אָ, דזשי! — האָט זי פּאטעטיש אויסגעשריען און א בליץ גע־טהון מיט איהרע שווארצע אויגען.

— אויב עס געפעלט דיר, טאָ נעם עס! — האָט אלעק א ברום געטהון.

— דו מאכסט שפּאס — האָט פּאָלי געצויגען די ווערטער און גע־ווען זיכער אז דאס יעוועלירעל בעלאנגט שוין צו איהר.

זי האָט בעמערקט ווי די מוטער ווינקט צו איהר זי זאָל דאָס נישט נעמען, שרייעט „לאָו“ און כאָטש זי האָט נישט פערשטאַנען וואס דאס מיינט, האָט זי זיך געשטויסען אז מען הייסט נישט נעמען.

פּאָלי איז צוגעגאַנגען נעהנטער צו אַלעק׳ען.

— דו מיינסט מיט אן אמת כ׳זאָל עס נעמען?

— בעליידיגסט מיך פּאָלי — האָט אַלעק א בלאַסער געזאָגט — דו מיינסט אז איך בין עפּעס „קאַיק“ וואס מאַכט פינפצעהן דאָלאר א וואָך? איך בין אַלעק—בין איך!

ער האָט ארויסגעכאַפּט צוויי פולע הענד מיט פּאַפּיערען־געלד.

— נאַ, אויב דו ווילסט גיב נור א פּיפּס און האָסט צוואַנציג אזעלכע יעוועלירלעך און נאָך בעסערע, דען איך בין אַלעק!

ער האָט א וואָרף געטהון א פולע האַנד פּאַפּיערען־געלד אויף דער צאָהל־באַנק און צייגענדיג מיט׳ן פינגער האָט ער זיך געווענדעט צו מי־סעס ריטש:

— זעהסט, פאר דערפאר קאן איך אָבקויפען דיין גאַנצען סטאָר און איך שענק עס דיר אַוועק! דען איך בין אַלעק! וואָס שטעהסטו? קלויב עס צונויף!

מיסעס ריטש איז רויט געוואָרען, זיך געקווענקעלט א ווײַלע און וואַרפענדיג איהם דאס געלד אין פּנים אריין האָט זי אויסגעשריען:

— דהע העלל, מיט דיין געלד!

אַלעק האָט געשמייכעלט, געהייסען מאַכען א וואַרע, געסטראַשעט אז ווער עס וועט אויפהויבען א פּאַפּיערעל וועט ער די בעבעכעס ארויס־נעמען און אופיגעקליבען דאָס געלד. ער האָט זיך א נערוועזער געווענדעט צו פּאָלי׳ן:

— קום פאר א שפּאַציער!

— איך ברויך דיך צו האָבען! — איז מיסעס ריטש אריין אין דער מיטען.

— אָלל־רייט, — האָט פּאָלי געענטפערט און זיך נישט צוגעהערט וואס די מוטער זאָגט — כ׳געה! — און זי האָט זיך געווענדעט צו סעמען — קום סעם מיר וועלען זיך דורכגעהן.

סעם וועלכער איז געשטאַנען ווי אויף הייסע קוילען אין זיך יעדע רגע געקליבען צו וואַרפען אויף אַלעק׳ען, איז אזוי צוטומעלט געוואָרען

פון פּאָלי'ס פּראַגע, אַז עס האָט איהם גענומען איבער אַ מינוט ביז ער האָט פערשטאַנען וואס זי וויל פון איהם. ער האָט פערקוועטשט די פויסטען און געענטפערט:

— כ'געה נישט!

פּאָלי האָט אַ שמייכעל געטהון.

— דערויף האָסטו געדאַרפט אזוי לאַנג צו קלעהרען? — און זי האָט זיך געווענדעט צו אַלעק'ען — אָל־רייט, אַלעק, אַז ער וויל נישט, געהן מירביידע:

— דו ווּעסט נישט געהן! — האָט די מוטער געשריען.

— מיסעס ריטש, פאַרוואס האָט איהר מורא צו לאָזען אייער טאָכ־טער צו געהן מיט מיר? דערפאַר וואס כ'בין נישט קיין יוד? דערפאַר וואס דער „סאַן אָף ע' גאָן“, סעם, סטראַשעט אַז כ'וועל פּאָלי'ן נאָך דער חתונה פערקויפען? ווייל כ'בין אַ „גיני“?

אַלעק איז פון גרויס רגזה געוואָרען אַ פערפלאַמטער, די אויגען האָבען זיך ביי איהם פערקאַטשעט און רויט געוואָרען, די נאָז־פליגעל גע־ציטערט, דאס מויל האָט זיך צועפענט און אין גאַנצען האָט ער אויסגע־זעהען ווי אַ רויכערענדער קראַטער.

ער האָט זיך גענומען קלאַפּען מיט ביידע פויסטען אין דער ברוסט אריין.

— כ'שווער אייך, מיסעס ריטש, אַז אויב איהר ווילט ווער איך מאָרגען אַ יוד! און כאָטש כ'בין אַ „גיני“, בין איך טויזענד מאָל בעסער פאַר סעם'ען דעם פערדאַמטען ש. — — — ז

דאס לעצטע וואָרט „שיני“ האָט ער נישט דערזאָגט, האָט אַ סאָפּע געטהון און אַלע האָבען געמיינט אַז ער וואַרפט זיך אויף סעם'ען.

סעם האָט דערפיהלט אַז ס'ווערט איהם פינסטער אין די אויגען און ער האָט זיך אַ ריס געטהון צום איטאַליענער.

— דו זוכסט אַ פּרעטענזיע, דו הינטישער זוהן? ! קום ארויס אויף דער גאַס, גיכער, דו גאָט־פערדאַמטער דו! — און איהם אָנגעכאַפּט פאַר'ן קאַרק.

חברה זענען גלייך אריין אין דער מיטען, זיי פונאַנדערגעשייט. ביידע סיי סעם, סיי אַלעק האָבען זיך געריסען איינער צום צווייטען.

מיסעס ריטש האָט געקוויטשעט:

— כ'וועל מיר א מעשה אָנטהון! גנבים, „באָמס“, ארוים! כ'געה רופען א פּאָליסמאַן!

זי האָט איינגעטונקען א סמאַטע אין וואַסער און גענומען קלאַפּען איבער די קעפּ.

אַלעק האָט עפּעס איינגערוימט פּאָלי'ן און ארוים מיט דער גאַנצער חברה אויף דער גאַס.

מיסעס ריטש האָט נאָך אַלץ געשריען:

— דו וועסט זיך גאָר א וויסט יאָהר אויסרעכטען, דו כאַנטע, דו! ברעך הענט און פיס, ארוים פון מיין שטוב! כ'וויל דיך מעהר נישט קענען, נישט קוקען אין דיין טרפה'ן פּרצוף אריין! געה צום איטאַלענער, געה, אַבי פון מיינע אויגען ארוים!

פּאָלי האָט נישט געענטפערט.

סעם האָט זיך נישט צוגעהערט וואס מיסעס ריטש זאָגט, ער האָט אויפגעשטעלט זיין קאָלנער פון רעקעל, כאָטש אין דרויסען איז געווען א שרעקליכע היטץ און איז ארוים.

IX.

סעם האָט געשפּאנט איבער׳ן טראָטואר אַ צוטראָגענער, די הענד אין די הויזען קעשענעס און זיך געהאַלטען אין איין שילטען. ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אַז אַלץ ארום איהם איז איהם ענג געוואָרען, אַז פאר איהם און אַלעק׳ען איז דאָ קיין פּלאַץ נישטאָ מעהר און איינער מוז אונבעדינגט אראָבגערוימט ווערען. צו מיינסטען איז סעם בייז געווען אויף פּאָלי׳ן. ער איז געווען איבערצייגט אַז אין אַלעם איז זי שולדיג, אַז ווען זי וואָלט אַלעק׳ען נישט געגעבען אַ געלעגענהייט וואָלט ער קיינמאָל קיין חוצפּה געהאט אָבצושפּיעלען אזא חתונה. סעם האָט אַלעק׳ען כמעט ווי נישט בעשולדיגט. אַ מאנספּערשוין — האָט ער מיט זיך גע׳טענה׳ט — איז נישט מעהר ווי אַ הונד, אַז מען צייגט איהם אַ פינגער וויל ער די גאַנצע האַנד. ער וואָלט אויך בעסער נישט געוועזען, פונדעסטוועגען איז ער זיכער געווען, אַז היינט, מאָרגען און אויב ער וועט זיך טרעפען מיט אַלעק׳ען וועט איינער פון זיי געווים די קאָפּיטעם אויסציהען. איהם איז איינגעפאַלען, אַז די געזונדסטע זאך וואָלט פאר איהם געווען ווי ער געהט און שטעהט צו פערלאָזען ניו יאָרק, כאָטש ביי זיך איז ער זיכער געווען אַז ער וועט עס נישט טהון, אַז אויב ער וועט אפילו אוועק, וועט ער זיך פון מיטען וועג אומקעהרען, בלויז דערפאר אַז אַלעק זאָל נישט מיינען דאס דער „שיני" האָט זיך איבערגעשראָקען און געמאַכט פּליטה.

ער איז אויך זיכער געווען אַז פּאָלי ליעבט קיינעם נישט—נישט איהם און נישט אַלעק׳ען. און וואס מעהר ער האָט וועגען דעם געטראַכט אַלץ מעהר האָט ער זיך איבערצייגט אַז פּאָלי איז אַ שלעכטע, זעהר אַ שלעכטע, אַז זי האָט אין ווענען צו זיין גראָטען, אַז דאָס שפּיעלט זי זיך מיט זיי—פונדעסטוועגען ווען פּאָלי קומט איצט צו איהם וואָלט ער מיט איהר אַנטלאָפען וואו דער פּעפער וואַקסט.

ביי סעם׳ען האָט דער מח געארבייט אזוי קלאָר און שנעל ווי ער ארבייט געוועהנליך נאָך אַ פרעהליכע נאכט ווען עס פעהלען נישט עט־ליכע גלעזלעך אייז־ווין. יעדע קלייניגקייט האָט זיך ביי איהם איבערגע׳

הוזר׳ט בולט׳ער און שאַרפער, בליצענהאַפט געשפּרונגען פון איין זאַך צו דער צווייטער. עס זיינען איהם אויפ׳ן זינען ארויף דזשייקס ווערטער, אז פּאָלי שפּיעלט זיך מיט איהם, אז זי וועט קיינמאָל נישט חתונה האָבען, דען זי האָט אין זיך הינטיש בלוט.

סעם האָט זיך מיט אַמאָל צולאַכט. ער האָט זיך דערמאָנט ווי דזשייק אין זיינע אויסגעדריוועלטע הויזען האָט זיך אראָפּגעקייקעלט מיט׳ן ניגער פון אַלע טרעפּלעך אויפ׳ן טראָטואר. דאס געלעכטער האָט איהם עטוואָס אויסגעניכטערט און ער האָט בעשלאָסען גלייך זיך ארי־בערצוכאַפּען צו דזשייק׳ען.

אַן עלטערע איטאַליענערקע אין אַ נאַציאָנאַלע קרינעלינע מיט אַ שטרויען חוזק־קאַפּעליושעל, פּונקט ווי מען טהוט אָן פערד אין די גרויסע היצען, האָט אַן איינגעשפּאַנטע געשלעפּט אַ שפּיעל־קאַסטען אויף צוויי רעדער.

אַ מיידעל ווי אַן אויסגעגאָסענע אָהן אַ טאַליע האָט איהר נאָכגע־טראָגען אַ צימבעלע. די איטאַליענערקע האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען טראָטואר, גענומען שפּיעלען עפּעס אַן אַלטען וואַלס און דאס מיידעל האָט אַקאָמפּאַניערט.

דאס מיידעל מיט איהר פוילקייט און די קייליכדיגע פּלייצעס, מיט איהר אָבגעברענט בחן׳ט פּנים, מיט איהרע גרויסע, פערוואָלקענטע אויגען האָט אונערוואַרטעט גענומען אָבשטעלען אַלע דורכגעהער, גלייך זיי וואָלטען געטראָפען געוואָרען פון אַ שטיל שיסענדע ביקס. און נישט איין גאַליציאַנער אָדער אונגאַרישער פּעדלער מיט פּאות האָט פערשאַרצט זיין שוואַרצען, שטרויענעם קאַפּעליוש און נכשל געוואָרען אין איהר בליק.

פון די ארומיגע הייזער האָבען זיך גענומען ארויסשיטען מיידלעך אין קורצע, ווייסע קליידלעך, זיך געפּאָרט זיך געשלאָסען אין קרענץ, גראַציעז און ריטמיש געהויבען די פיסלעך און צוגעזונגען אויף זייערע קינדישע קול׳עכלעך. אַ פּאָרעל איז דורך. דאס מיידעל האָט נישט געקענט ביישטעהן דעם נסיון, האָט זי גענומען געהן צום טאַקט טאַנ־צענדיג. דער יונג האָט מיט איין האַנד ארומגעכאַפּט דאס מיידעל פּאר דער טליע, זיך פערמאָסטען צום טאַנץ און אָפּגעהענדיג אזוי עטליכע טריט זענען זיי פערשוואונדען מיט אַ געלעכטער.

סעם איז געוואָרען אויפגעהייטערטער. ער האָט חשק געקראגען א טשעפּע צו טהון די איטאַליענערין און אין דער זעלבער צייט האָט ער ווי פאר עפּעס זיך געשראָקען. און נישט בחנם! סעם האָט געוואוסט אַז די שעהנע „גינישע" מוידען, וואס שמעקען מיט „ווערזשעטייבעלס" און האָבען דאַכט זיך קיין בייזע גאַל נישט, קאנען, פונדעסטוועגען, פאר דער מינדעסטע זאַך ארייגזעצען אַ מעסער. ער האָט זיך בעגעגענט מיט איהרע גרויסע אויגען, זיך צוגעגעבען קוראזש און אויסגעשריען:

— בעללאַ סיניאָראַ!

דאס מיידעל האָט ארייגגעלאַכט אין צימבעלע אריין און שטאַרקער געגומען פּויקען.

סעם האָט כמעט אַן אַלעס פערגעסען, געוועזן גליקליך, שוין חרטה געקריגען צו וואס ער געהט צו דזשייק'ען. ער האָט ארויסגעכאַפּט אַ „ניקעל", אויסגעשריען: קאָפּ־שלאַק און איהם אַ וואָרף געטהון אין דער לופט. ער האָט זיך געלאָזט געהן צו דזשייק'ען. ער איז געגאַנגען גיך, זיך מיט אַמאָל געפּיהלט בכח אַ וועלט איינצולעגען און כמעט צופריעדען געוועזן וואס ער האָט זיך צונויפגעטראָפען מיט אַלעק'ען.

איצט האָט ער געוואוסט, וואו ער איז אין דער וועלט און בעשלאָסען צו שלאָגען מיט אַלע כפּרות. ער איז געוואָרען ווילדער, און פּונקט ווי אַ יונגער זשערעבעץ צובריקעט זיך ווען מען לאָזט איהם ארויס אויף דער פריי, אַזוי איז סעם דורך דעם טראָטואַר מיט ברייטע אָרעמס און נישט איינעם אַ שטורך געטהון אין אַ זייט.

בּאַרג אַראָב טראָטואַר איז געשטאַנען אַ „פּושקאַרט" מיט „גראַ־סערי" זאַכען, האָט סעם'ען דאס האַרץ נישט געלאָזט דורכגעהן און האָט עס פערטשעפּעט. דאס וועגעלע האָט גענומען פליהען בּאַרג אַראָב און דער גראָסערי־יונג אין אַ ווייסען פארטוך מיט פלאַכע הינקעדיגע פיס פון צו פיעל געהן איז נאָכגעלאָפען און געשריען: אַי, אַי, ס'איז נאָך די אייער! ס'איז נאָך די אייער!

סעם האָט זיך צולאַכט, פערלאָפען אויף אַ פריהער און אָבגעשטעלט דעם פּושקאַרט. עס איז איהם אַפילו איינגעפאַלען צו געבען אַ פייער־אַלאַרם אויך — האָט ער זיך ארומגעקוקט, געזעהען עס איז צו ליכטיג און געשפּרייזט ווייטער.

ער איז ארויף צו דזשייק'ען, גערונגען עטליכע מאָל, געקלאַפּט אין טהיר וואס איז געווען בעשלאָגען מיט אַ אָבשטעהענדע בלעך, נור קיינער האָט נישט געעפענט. סעם האָט בעשלאָסען אַז עס איז דאָרט מסתמא קיינער נישט דאָ, האָט ער אַביסעל פון פערדרוס וואס ער האָט קיינעם נישט געטראָפען גענומען אויסקלאַפּען אין דער אָבשטעהענדע בלעך ווי אין אַ פּויק אַ מארש.

— אַ קלאַפּען זאָלסטו קאָפּ אין וואנד! — האָט ער געהערט אַ קול פון אינוועניג.

ער האָט זיך עטוואס דערשראָקען, אַ ציה ארויף געטהון די אַקסלען, צועפענט דאס מויל און ארויסגעלאָזט אַן אי,־אי־אי!

און פונקט ווי אַ יונגעל וואס טהוט אַ קוועטש אַן עלעקטריש קנע־פּעל פון אַ פרעמדע טהיר און מאַכט פּליטה מען זאָל איהם נישט כאַפּען, אזוי האָט סעם געוואָלט אַבציהען.

— צו אַלדע שווארצע יאָהר, אַ העזה דאס האָט צו קלאַפּען אין פרעמדע טהירען!

סעם האָט זיך אויסגעדרעהט, דערזעהען ווי פון דער צועפענטער טהיר רוקט זיך ארויס אַ געזונטע, בּארוויסע ווייבעל מיט אַ קינד אויף דער האנד. דאס ווייבעל האָט מיט איין האנד צוגעהאַלטען די טהיר, אַ בלישטש געטהון מיט איהרע קליינע, שווארצע אויגען און איינציהענדיג דאס שנעבעלע ווי אַ יונג הזיר'על האָט זי זיך צוקוויטשעט:

— אַ די הענד זאָלען דיר אָבגעדאַרט ווערען, דו באַמטשישיסקע! האָסט געהערט אַמאָל? אַ קלאַפּעניש אויף זיין קאָפּ! דיין גליק וואס „מיינער" איז נישטאָ — איז זי זיך פערגאַנגען אַלץ העכער און דאָס שנעבעלע האָט זיך געבעלעזועלט — אַז נישט וואָלט ער דיר דעם מח צופּלעט, געוויזען ווי ר'נאָך צו קלאַפּען אין פרעמדע טהירען! קוק איהם נור אָן! ווי עס שטעהט און גלאָצט מיט די אויגען! דאס קאַן קיין צוויי נישט צעהלען! אַרויס פון דאַנען, דען כ'רוף אַ פּאָליסמאַן, דו כאָלערע־טשיסקע!

סעם האָט זיך פון אזא ברוך הבא עטוואס פערלוירען, נור זעהענ־דיג ווי דעם קינד איז מיט אַמאָל געפעלען געוואָרען דער מאַמעס נאָז און ווי דער קליינער האָט זי אָנגעהויבען מיט ביידע הענטלעך צו מעלקען,

אַזוי אַז זי איז אַזש פערפּלאָמט געוואָרען, האָט ער פערגעסען אַן אַלעם און האָט זיך צושמייכעלט.

די מוטער האָט אַ פּנים מורא געהאַט אָבצולאָזען מיט דער האַנד די טהיר, איז זי נאָך בייזער געוואָרען, זיך נישט געקאָנט קיין עצה טהון, געשריען: „לאָז אָב ממזר!“ און געוואָרפען דעם קאָפּ ווי אַ ניסענדרע קאָבילע. דעם קינד איז די המצאה געפעלען געוואָרען, האָט ער זיך צוגודערט אויף זיין שטייגער און מיט אַ קינדישע שמחה ארומגעכאַפּט די מוטער מיט ביידע הענטלעך.

דאַס ווייבעל האָט זיך צולאַכט.

— אַל בעטש יו, עס פּאַסט אייך פיעל שעהנער ווען איהר לאַכט!— האָט סעם גוטמוטיג געזאָגט.

דאַס ווייבעל האָט זיך צופינטעלט, עטוואָס רויט געוואָרען און ווי זי וואָלט זיך אָט איצט דערמאָנט אַז זי שטעהט מיט אַ מאַנסביל, האָט זי מיט איין אויג, אַזוי כלאחר יד, בעטראַכט איהר הלוך, אריינגעשאַרט די באָרוויסע פיסלעך הינטער דער טהיר און איינשנורעלענדיג נאָך שטייפער איהר שנעבעלע האָט זי געזאָגט:

— נישט געטראָפען ס'ארט, מיסטער־לעבען! מיר קענען אייך! מאַכט ליבערש נישט קאַליע קיין רייד, אומזאָנסט אייער טרחה! — האָט זי פערענדיגט און אַ צופריעדענע געוואָלט פערמאַכען די טהיר.

— ענטשולדיגט, ליידי, איהר האָט אַ טעות!—האָט סעם געזאָגט— איהר האָט נישט וואָס מורא צו האָבען, כ'וועל אייך אסור בע'גנב'ענען! דאַס בין איך געקומען צו אייער „באָרדער“, צו דזשייק'ען.

— טפוי! — האָט זי אַ שפּיי געטהאָן — האָסט געהערט אַמאָל! מיינע וויסטע חלומות — — — איהר האָט דאָך באַלד געקאָנט זאָגען דאָס זעלבע! נו, נעמט נישט פאַר אומגוט, מיסטער איהר ווייסט דאָך היינטיגע צייטען טאָר מען נישט זיין צו קלוג, עס זאָל אַזוי נישט טרעפען ווי עס טרעפט! אָט האָט מען מיינע אַ שכנה'טע אַזוי ר'נאָך בע'גנב'עט עס איז אריינגעקומען אַ מאַן, כלומרש דער געז־מאַן, זיך געפּורקעט ביים געז־מיטער און איהר ארויסגעריסען די דיימאָנדס פון די אויערען! יעס, וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען? איהר דאַרפט דזשייק'ען? כ'מיין צו וואָס דאַרפט איהר איהם? ס'איז טאַקע נישט מיינע „ביזנעס“

נור עס וואָלט שוין צייט געווען דער יונג זאָל קריגען א „דזשאָב" — האָט דאס ווייבעל געהאַלטען אין איין מאָהלען.

— פּליעז, לאָזט מיך אריין צו איהם — האָט סעם געשמייכעלט.

— וואס הייסט? — האָט זי געזאָגט און אָבגעלאָזט די טהיר — מיט'ן בעסטען פערגעניגען! אָבער איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, דזשייק איז איצט נישטאָ, נור אז איהר ווילט זייט זשע מוחל און וואַרט צו אַביסעל, ער דאַרף באַלד אָנקומען.

סעם האָט זיך געקווענקעלט צי ער זאָלט אריין, נור בעגעגענדיג זיך מיט דעם ווייבעלס שוואַרצע אויגען, מיט איהר רירעוודיגע קיילעכדיגע פּלייצעס, האָט ער אַ טראַכט געטהון אז מען דאַרף נישט זיין קיין יאָלד און איז אריין.

זי האָט איהם אריינגעפיהרט אין דזשייקס צימער און איהם געגעבען אַ שוועבעלע.

— אַז איהר ווילט צינדט אייך אָן די געז. כ'מוז אַ קוק טהון צום „סאַפּער". איהר ווייסט דאָך אַז אַ מאַנסביל קומט אַ היים און די שיסעל איז נישט גרייט — האָט זי זיך צולאַכט און קאָקעטיש ארויס פון צימער.

ביי סעם'ען האָט זיך עפּעס געבאָמבעלט אין מח, ער איז עטליכע מאָל דורך דעם צימער, אַ שפּיי געטהון און אוועקגעלעגט דאס שוועבעלע.

דער צימער האָט געשמעקט מיט געקאָכטע וועש, מיט זיסע, געבראָטענע קאַרטאָפעל. מעהר ווי אַ בעטעל, וואס האָט אויסגעזעהן ווי אַ נאָרע אין אַ תפיסה און אַ שטוהל מיט אַזאַ גלנאַציגע פאַרב וואָס האָט אַ טבע זיך איינצוקלעפּען אין געזעם אריין—איז אין צימער גאָר נישט געווען. סעם איז צו צום פענסטער. דורכ'ן אָפענעם פענסטער, וואס איז ארויסגעגאַנגען אין אַ שמאָלען פּיער־עקיגען הויף, ווי אין אַ ריעזיגען קאַסטען, האָט זיך געהערט ווי אַ הייזעריגער פאָנאָגראַף זינגט:

א ברייוועלע דער מאַמען,
זאָלסטו נישט פערזאַמען — —

צוויי „יענטעס" פון געגענאיבערדיגע פענסטער זענען געזעסען אין די בלויזע העמדער מיט איבערגעוואָרפענע פאַרטוכער, געשמאַק זיך קאַלופּעט די נעז און זיך דורגעשמיעסט אויף דער העכסטער אָקטאַווע,

אויף א טיעפען, „טשודנעם" ליטווישען לשון, ווי זייערע „באַיציקעס אושפּיעוואַיען אין שקוהל".

עפּעס אַן אַלטע איטאַליענערין מיט צופּאַטעלטע קודלעס ווי א מכשפה האָט זיך ארויסגעבויגען פון איהר פענסטער ביז איבער דער העלפט, געוויזען א וויבעל א קליין קעצעל, געמאַכט מיט די הענד, גע־לאַכט און געגודערט אויף איהר לשון. דאס וויבעל האָט א פּנים גאָר נישט פערשטאַנען, געהויבען מיט די אַקסלען, נאַריש מיטגעלאַכט און, איין גאָט ווייס פאר וואס, זי האָט געהאַלטען אין איין איבער'הזר'ען אויף גוי'איש: „דא, קראסיווי קאָטיאָנאָק! קראסיווי!" און גלייך זיך געווענדעט צו א שכנה:

— זי זאָל אזוי וויסען פון איהר קאָפּ, צי כ'ווייס וואס זי דבר'ט צו מיר?!

קינדער האָבען אריינגעקאַטשעט אין מיטען שמאָלען הויף א בארעל מיסט, עס אונטערגעצונדען און א געדיכטער רויך, ווי טונקעלע שטיקער צוריסענע וואַטע, האָט זיך גענומען שפּארען ארויף. די ווייבער זענען געבליבען זיצען ביי די צועפּענטע פענסטער, איינגעאַטהעמט דעם שמע־קענדיגען ווירוך ווי קיינמאָל גאָר נישט און גע'רכילות'ט אויף וואס די וועלט שטעהט. און אַז דער רויך האָט זיך שוין פעסט פערקליבען א יודענע אין נאָז אריין, אַז זי האָט פעררייסען דעם קאָפּ און א נאָס גע־טהון, האָט די שכנה'טע פון געגענאיבער אונטערגעכאַפּט:

— איהר זעהט, מיסעס לעבען, כ'זאָג קיין ליגען נישט! אָט האָט איהר גענאָסען דערויף!

— אָ־האָ, זעה נור, זעה, ווי פאַלסטו אוים צו פערבלאָנדזשען אהער? — האָט דזשייק אויסגעשריען ווען ער האָט געטראָפען ביי זיך אין צימער סעם'ען.

— און איך האָב געמיינט אַז כ'וועל זיך שוין נישט דערוואַרטען אויף דיר — האָט סעם געזאָגט און איהם אריינגעשטעקט שלום — האַללאָ, דזשייק! ווי געהטס? דו ווייסט איך האָב שוין שיעור קיין קלעפּ נישט געכאַפּט פון דיין מיסעס, וואס פרעגסטו — —

— וואס הייסט? — האָט איהם דזשייק איבערגעשלאָגען מיט א קלאַפּ אין דער פּלייצע — געוואָלט מאַכען קוצעניו־מוצעניו?

— ס'וואָלט אסור קיין עולה געווען — האָט סעם שמד'יש גענענט־פערט — און גלויב מיר אז דערפאר וואָלט זי מיך שוין גאָר נישט גע־שלאָגען!

— מיט וואס ביזטו אזוי זיכער? — האָט דזשייק לאַבענדיג גע־פרעגט.

— דו לאַכסט דאָך, הא? זאָג איך דיר פערלאָז דיך אויף סעם'ען אין די ענינים, פערשטעהסטו מיך, בין איך א מזיק! מעגסט הערען: כ'קלאַפּ עטליכע מאָל אָן אין דער טהיר און מען ענטפערט נישט, מיין איך קיינער איז נישטאָ און וויל שוין אוועקגעהן. נור ווי געהט מען דאס אוועק אָהן א לעצט־געלד? פוילט זיך מיינער נישט און טהוט א טערעבעניץ אין דער טהיר, אז זי האָט זיך אזש אונטערגעהויבען, גיט זיך די טהיר אן עפען און דיין מיסעס איז ארוים. וואָס זאָל איך דיר דערצעהלען, עס האָבען מיר שוין קיין צרות נישט געפעהלט, זי האָט מיך אָנגענומען פאר א גנב, ווי געפעלט דיר דאָס?

— כאַ, כאַ, כאַ! — איז זיך דזשייק פערגאַנגען — ער שפּיעלט זיך מיט איהר? נו, נו?

— וואס נו, כ'האָב געזעהען אז כ'וועל שוין דאָ גלאַט נישט אָב־שניידען, האָב איך זיך אויסגערעדט, כ'וויים אליין נישט פאר וואס, וועגען יענע זיעבען גוטע זאכען און איך זעה ווי דאס ווייבעל צופּינטעלט זיך— נו, ווער איז גערעכט?

כאַ, כאַ, כאַ! — איז זיך דזשייק פערגאַנגען נאָך העכער — נו, וואס שטעהסטו? זייז! — און איהם אונטערגערוקט א שטוהל.

סעם האָט זיך אוועקגעזעצט און דזשייק מיט פערלייגטע הענד אויף אהינטער האָט גענומען שפּאַנען איבער'ן צימער.

סעם וואָס איז אהערגעקומען מיט דער דעה אליץ דזשייק'ען צו דער־צעהלען איז געזעסען ווי אויף שפּילקעס און זיך געקליבען אַלעס אין איי־נעם אויסצושיסען. איהם איז אָבער שווער געווען צוצוזוכען אָן אָנהויב, צו מאַכען אן התחלה. און יעדעס מאָל ווען ער איז שוין פערטיג געווען און געוואָלט ארוים מיט לשון, האָט ער זיך בעגעגענט מיט דזשייק'ס אויסגעדארטע, ציטערדיגע, ווי מיט קוועק־זילבער אָנגעגאָסענע פיגור, און די רייד זענען איהם געבליעבען שטעהן אין גרגרת.

דזשייק האָט זך אָבגעשטעלט, ארויפגעלעגט זיין רעכטע האנד אויף סעם'ס אקסעל און גוטמוטהיג געפערגט:

— אָהן געלעכטער, סעם, זאָג, ס'ארע גוטע יאָהר האָבען דיך מיט אמאָל אהערגעבראכט?

סעם האָט זיך א ווײלע גע'ישוב'ט און ס'איז איהם אויפ'ן אָרט איינגעפאלען א ליגען:

— כ'וועל דיר זאָגען דעם אמת, מיר האָבען זיך אזוי פעררעדט, אז כ'האָב שוין באלד פערגעסען צו וואס איך בין געקומען. יעס, דו ווייסט, כ'האָב דאָך פאר דיר א „דזשאב", פאר דיר וועט ער זיין ווי געווינשען, בלויז דריי שטונדען א טאָג צו ארבייטען — —

— זעהר שעהן פון דיין זייט, מיין ליעבער סעם — האָט דזשייק איהם איבערגעהאקט, בשעת מעשה אריינגעמאכט די הענד אין די הויזען־קעשענעס און זיי א מאָרנעם ציה ארויף געטהון, אז עס האָט זיך אויסגעדאכט די הויזען הענגען און טריקענען זיך — נור ווי דו קוקסט מיך אָן וועל איך שוין אָבלעבען מיינע פאָר יאָהר אָהן א „דזשאב".

— און פון וואנען נעמט מען צו „פופלען"? — האָט סעם געפרעגט.

— הא, הא, — האָט דזשייק זיך צולאכט — דאס טענה'ן דאָך אלע, „יו בלאק הער!" ער האָט ענטדעקט אמעריקא! נור זיי קיין קינד נישט, הער מיך בעסער אויס: דו וועסט אויך מורה זיין, סעם, אז עס איז גאָר נישטאָ אזא מענש ער זאָל זיין צופריעדען מיט זיין פאך. און מען האָט, ברודערקא, גאָר נישט מורא פאר'ן מאָרגענדיגען טאָג אויך, דען פון הונגער איז נאָך קיינער נישט געשטאָרבען! יעדער איינער רעדט וועגען זיין ארבייט מיט שוים אויפ'ן מויל, האלט אין איין דרייזגען מיט די קאָפּיטעס און פון דעסטוועגען געהט ער אין שפּאָן. ווייסטו פאר וואס? טאָ הער וואס דזשייק זאָגט: שוין טויזענדער יאָהרען ווי מען האקט דעם מענש אין קאָפּ אריין אז ער מוז ארבייטען, אז ארבייט מאכט זים דאס לעבען און נאָך אזעלכע חכמות ביז דאָס האָט זיך אזוי איינגעגעסען אין מענשען, אז ארבייטען איז פשוט ביי איהם געוואָרען א בעדערפעניש, פונקט ווי עסען און שלאָפען. און אז עס טרעפט זיך א מענש טרייסעלט זיך פונאנ־דער און הערט אויף צו ארבייטען קוקט מען אויף איהם ווי אויף א משוגע'נעם, בעקאנטע בעדויערען און ווייכען אוים און אָט פאר די בע־קאנטע שעהמען מיר זיך! מענשען ווילען נישט פערשטעהן — האָט

דזשייק האָט זיך צוהיצט און געקלאַפּט מיט א פויסט אין דער צועפּענטער האַנד אריין — ווילען נישט פערשטעהן אזא איינפאַכע זאַך, אז יעדער האָט פּונקט אזא רעכט נישט צו אַרבייטען, ווי יאָ צו אַרבייטען. דען שטעל דיר פאָר — דאָ האָט זיך דזשייק אויסגעגלייכט און גענומען שפּאַנען איבער'ן צימער — שטעל דיר פאָר, ווען כ'האָב זיך היינט אויפ־געכאַפּט איז שוין געווען גרויסער טאָג, מיין צימער, אָט די קאַנורע אפילו, האָט זיך געטוקט אין זון. כ'בין געלעגען און זיך געפיהלט אזוי פריש, כאָטש נעם און פליה ארויס דורכ'ן פענסטער! פּונקט ווי א קעצעל שפּיעלט זיך מיט א קנויל פאָדעם, האָב איך זיך געשפּיעלט מיט די זיל־בערנע שטויבלעך וואס זענען אויסגעוואקסען נעבען מיין בעטעל. אלס ארום האָט ביי מיר אויסגעזעהן שעהנער, יום־טוב'דיגער — — ווערסט לאַכען, נור פון תמיד אָן האָב איך פיינד א שפּין, אפשר דערפאַר וואס מיין מוטער האָט מיר תמיד נאָך קליינערהייט געזאָגט אז א שפּין איז א מצוה צו דער'הרג'ענען, דען זי האָט געבראַכט פייער צו פערברענען דאס בית המקדש. נור ווי די זאַך זאָל נישט זיין, האָב איך פיינד א שפּין און וואו כ'זאָל זי נישט טרעפען מוז איך זי דער'הרג'ענען. און היינט אין דער פריה, זעהסטו, האָב איך א לענגערע צייט זיך איינגעקוקט ווי א שפּין האָט געוועבט א פאָדעם, זיך אויפגעהויבען, זיך אראָבגעלאָזט, א פּנים זיך גע'חנ'דעלט צו א צווייטע שפּין וואס איז געזעסען אין דער מיט פון א שפּין־וועב און זיך געוויעגט. און די שנאה איז פערשוואונדען. און אפילו די שפּין אליין האָט ביי מיר געהאַט מלא חן! ווייסטו פאר וואס דאס אלעס איז געווען? ווייל כ'האָב קיין זאָרג געהאַט, געווען פריי — און פערקעהרט, ווען כ'וואָלט היינט געדאַרפט געהען אַרבייטען, וואָלט איך זיך מסתמא אויפגעכאַפּט א נישט־אויסגעשלאָפענער, ווי א רוח זיך אָנגעטהון, שטעהענדיגערהייט אריינגעכאַפּט דעם „ברעקפעסט", מיט פער־געניגען דער'הרג'עט די שפּין און געלאָפען אין פערשטיקטען „שאַפּ" אריין, געהאַלטען אין איין טראַכטען ווי ר'נאָך צו געפעלען דעם „פאָר־מאַן" און אזוי א טאָג פאר א טאָג, א טאָג פאר א טאָג — — —

דזשייק איז אנשוויגען געוואָרען, געשפּרייזט איבער'ן צימער.

די אלע שטיקלעך געדאַנקען וואס האָבען ביי סעם'ען ערגעץ טיעף דאָרט געדרעמעלט, האָבען מיט אמאָל ערוואַכט און ער האָט דערפיהלט אז דזשייק זאָגט אמת. איהם האָט פערדראָסען פאר וואס ער האָט

דזשייק'ען אָבגענאַרט און זיך צוגעבענדיג קוראזש האָט ער גענומען אַלעס דערצעהלען.

סעם האָט דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע וואס ס'האָט זיך אָבגעשפּיעלט צווישען איהם, אַלעק'ען און פּאָלי'ן. ער האָט לאַנג גערעדט, יעדע ווײלע אָנגעהויבען פון אָנהויב, אריינגעמישט זייטיגע זאכען, זיך געהיצט, איבערגעגעבען פון מאָל צו מאָל זיינע געפיהלען מיט אן אונדרוקבאר ווארט און מיט א שפּיי, פונדעסטוועגען האָט איהם ס'האַרץ נישט געלאָזט דערצעהלען דעם גאַנצען אמת און נישט ווילענדיג איז אויסגעקומען אז פּאָלי האָט איהם טאַקע אין דער ערד, נור דערפאר האָט ער זי אויך אין דער ערד. פרעגט זיך וואס? איז כאָטש הרג'ע איהם וויל ער נישט אז א יודישע טאָכטער זאָל זיך ארומשלעפּען מיט א „גיני".

דזשייק האָט א פעראינטערעסירטער אַלעס אויסגעהערט און זיך פונאנדערגעלאַכט:

— בנאמנות, א וואויל מיידעל! לאַנג לעבען זאָל זי! האַ, האַ, האַ! נו, נו, און זי? זי איז אודאי געשטאַנען און געקוואָלען ווי דו האָסט זיך געריסען צו אַלעק'ען, האַ? און גלויב מיר, ווען דו ברעכסט איהם אָן די ביינער, וואָלט איהר הנאה געטהון, דען דו שפּיעלסט זיך מיט פּאָלי'ן! דאס איז א וואַזשנער פויגעל! אזא מויד, פערשעהסטו מיך, דאַרף מען „לינטשען" און אַלע וואס דרעהען זיך ארום איהר ווייסען עס, שעפּטשען אין דער שטיל דאס זעלבע און פון דעסטוועגען פּויזט מען פאר איהר אויף אַלע פיער, מען קריכט פון דער הויט איבערצושטייגען איינער דעם צווייטען, אבי מעהר איהר צו געפעלען. און איך בין בעסער געווען מיינסטו? נאָך היינט אפילו ווען כ'טרעף זי, פיהל איך ווי הענד און פיס ווערען ביי מיר אָבגענומען, דען אזא טבע האָט שוין דער מענש! דען וואס זאָלסט נישט זאָגען, אַן אינטערעסאַנטע מויד איז זי! זי האָט אין זיך משוגע'נע שטיק, אוסטערלישע קאַפּריזען. זי איז א מכשפה און פון דעסטוועגען איז יעדער איינער וויליג צו קריכען פאר איהר אין פייער! און גלויב מיר, אז קיינער קען זי נישט, אַלע וואס דרעהען זיך ארום איהר טענה'ן אז פּאָלי איז א יונג. א טעות, ברודער, זעלטען צו געפינען אזא ליידענשאַפטליכע מויד ווי זי איז! זי לאָזט דאָך נישט דורך קיין איין „בייזבאָל גיים". און דו מיינסט טאַקע אז זי איז אזוי שטאַרק פעראינטערעסירט אין דער שפּיעל? ניקסי! איהר געפעלען די מיאוס'ע, ווי רויע

„ביעף־סטייקס“, צוויאווירענע, פּנים׳ער פון די שפּיעלער. זי האָט דאָך אַלעק׳ען פיינד, לאַכט פון איהם אַז ער שמעקט ווי אַלע איטאַליענער מיט „באַרבער“ און „ווערדזשעטייבעלס“ און פונדעסטוועגען אַז זי דער־זעהט זיינע ברייטע פּלייצעס צוקאָכט זיך אין איהר דאס הינטישע בלוט. און מיט אַן אמת׳ען, האָב איך אויך נישט שטארק ליעב קיין „גיני“, זיי פערליעבען זיך שוין עפּעס צו פיעל אין אונזערע מיידלעך און כ׳האָב גלאַט פיינד אַ מאַן וואס לאָזט זיך מל׳ע זיין צוליעב אַ מויד!...

דזשייק איז אויף אַ ווײַלע אַנשוויגען געוואָרען און ווידער אָנ־געהויבען:

— דהע העלל, כ׳האָב זיך היינט צורעדט ווי אַ יודענע, ס׳איז מיר שוין טרוקען אין האַלז, „קאַם אָן באַי“, גיעב מיר אַ פּאָר סענט, כ׳וועל אריינכאַפּען אַ „פּיטשער“ ביער.

סעם האָט איהם געגעבען און זיך אויסגעצויגען אויפ׳ן בעטעל.

— און דו צינד אָן די געז! — האָט דזשייק געזאָגט און ארויס פון צימער.

סעם האָט זיך קיין ריהר נישט געטהון, פערמאַכט די אויגען און געפּיהלט אַז דזשייק איז גערעכט. מען דאַרף זיך ארויסשלאָגען פון קאָפּ די אַלע נאַרישקייטען און פערלאָזען ניו יאָרק.

דזשייק איז אריין, אַ בורטשע געטהון פאר וואס סעם האָט נישט אָנגעצונדען די געז און אליין אַרייב אָן געטהון אַ שוועבעלע אָן דער וואַנד.

נאָך דזשייק׳ען האָט זיך אריינגעשאַרט אַ הויכער, דאַרער יונג מיט אַן אָנגעפּאַקט מויל פּלייש. ער האָט הילכיג געקייעט, זיך געווישט די הענד אָן זיינע לייווענטענע אויבער־הויזען וואָס זיינען געווען אויסגע־שמירט מיט כל־ערליי פּאַרבען און עס האָט אויסגעזעהן אַז דער יונג קלויבט זיך אָבצוטהון אַ שווער שטיקעל אַרבייט.

— טשאַרלי — האָט זיך דזשייק געווענדעט צום יונג — זעהסט, דאס איז מיין פריינד סעם — און אויסדרעהענדיג זיך גלייך צו סעם׳ען האָט ער געצייגט מיט׳ן פינגער אויפ׳ן יונג — און דאס איז מיין באָס טשאַרלי!

— פּליעז טו מיעט יו!

טשאַרלי האָט געענטפערט מיט אַ פּייף פון זיין דאַרע לאַנגע נאָז,

וואָס האָט אויסגעזעהן ווי א צוגעקלעפּטע, זי אוועקגעשטעלט אין מיטען פּנים און ווי נור ער האָט זי אָבגעלאָזט איז זי גלייך א גלאַנציגע צוריק־געשפּרונגען אָן א זייט.

— נו, דזשייק — האָט טשארלי געזאָגט — ווי זעהט מען שוין א גלעזעל ביער?

אויף דער שוועל האָט זיך בעוויזען טשארלי'ס ווייבעל מיט'ן קינד אויף דער האנד.

— קום שוין, קום, וואו ביזטו דאָ אריינגעקראָכען, וואס — האָט זי כלומרש א שלעפּ געטהון דעם מאן ביים ארבעל און אליין אויף גע־בליבען שטעהן.

— לאָז געמאכט — האָט טשארלי געשמייכעלט — אז דער באָרדער טריעט — — הא, הא!

— איך זאָג אייך סעם, איהר זאָלט איהם נישט געבען — האָט דאָס ווייבעל קאָקעטיש געזאגט — ס'איז א שיעור וואָס ער גיעסט אין זיך אריין! א גאנצען טאָג ליעגט מען מיט די „פּיינטערס“ אין סאלון און מען טרינקט ביער!

— נאָנסענס, — האָט דזשייק געשמייכעלט — איהר שרייט דאָך אז אייער מאן איז צו דאר, טאָ גיט איהם וואס מעהר ביער, וועט איהר זעהען ווי ער וועט ווערען פעט.

— הא, הא, הא, גערעכט! — האָט טשארלי געלאכט בויגענדיג דעם קערפּער ווי א הויכער יונגער בוים ווען עס בלאָזט א ווינד, און האָט אריינ־געצויגען א גלעזעל ביער.

דאס קינד האָט זיך צוואויינט. דאס ווייבעל האָט קונציג צושפּילעט איהר לויזע בלוזע, פערשטעלט מיט דער האנד און געגעבען דעם קליי־נעם צו זויגען. באלד האָט זי זיך פערגעסען, זיך פונאנדערגעלאכט און אָבגעלאָזט די האנד.

— נו, אז דו האָסט זיך שוין יאָ צולעגט ווי ביים טאטע אין וויין־גאָרטען — האָט טשארלי אָנגענומען די ווייב ביי דער האנד און גע־וויזען אויף איהר צושפּילעטע בלוזקע — טאָ קום שוין טאקע ארויס!

אלע האָבען זיך צולאכט.

— שאראפּ, יאו פרעש חזיר, יאו — האָט דאָס ווייבעל זיך פער־שעהמט און ארויס.

שטארלי איז נאָך געשטאנען אביסעל, אליין געקוואָלען פון זיך און מיט א פעטען שמייכעל געטהון:

— ס'ועט גאָר נישט העלפען, מען וועט זי מוזען געהן איבער־בעטען!

— א וואוילער יונג, טשארלי, הא? — האָט דזשייק געזאגט און אָנ־געגאָסען צוויי גלעזער ביער.

זיי האָבען אויסגעטרונקען. דזשייק האָט גלייך ווידער אָנגעגאסען די גלעזער נור סעם האָט מעהר נישט געוואָלט טרינקען. ער האָט זיך אויס־געצויגען אויפ'ן בעטיל.

דזשייק איז געוואָרען לעבעדיגער.

— יעס, וואָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגען, שטעה! אי, אי, ארויס פון זינען, יעס, מעגסט הערען! געהענדיג האָב איך זיך עס דערמאָהנט: איינמאָל בין איך מיט פאָלי'ן פערבלאָנדזשעט עפּיס אין א אידישען טעאטער אויף דער באוערי. וואָס האָט מען דעמאלט געשפּיעלט געדענק איך נישט, נור א בעוואוסטער אידישער עקטער קעללער האָט געשפּיעלט די ראָלע פון א אידישען קיסר. און דער קיסר איז דוקא געגאנגען אנגע־טהון ווי אן אקראָבאט אין טריקאָ. געוויס, האָט ער אויך געהאט מעדאלען, א שווערד, ווי עס פּאסט פאר א קיסר! און דער עיקר, האָט ער געטראָ־גען א פּאָר לאַנגע זיידענע זאָקען און א פּאָר פּאָלקעס, הא, הא, הא, איינ־מאָל פּאָלקעס, ווי ביי אן אטלעט האָבען זיך דורכגעזעהן די זאָקען. פּאָלי איז גאָר ענטציקט געוואָרען פון דעם עקטער, זיך גלייך פערליעבט. גע־וואָרען זיין „פּאטריאטקע" און איך נאר האָב געמיינט, אז דאָס שפּיעלען געפעלט איהר. טראכט איך מיר, בין איך זיך ווייטער בדלות, אז זי פארשטעהט וועניגער וועט זי זיין א בעסער ווייב. און איך בין איינשטי־מיג מיט איהר. אין א פּאָר טעג ארום שלעפּט זי מיך ווידער איהם זעהן, מיינער געהט! דאָס מאָל האט ער גאָר געשפּיעלט א שדכן און טאקע ניט שלעכט געשפּיעלט. כ'זעה די מויד קאָן נישט איינזיצען, שלעפּט מיך אהיים, דאָס שפּיעלען געפעלט איהר נישט. פארשטעהטסט, דו „דעם פּול", יאו, געוויס איז א קיסר מיט פּאָלקעס און דער עיקר מיט פּאלקעס אינטע־רעסאנטער פון עפּעס א הויקערדיגען שדכן! הא, הא, הא!

דזשייק האָט דערטרונקען דאָס ביער פון „פּיטשער", זיך אווקגע־

זעצט נעבען סעם׳ען אויפ׳ן בעטיל און זיך צולאכט מיט א הילצערן געלעכטער.

— הא, הא, הא! דיך דארף זי גלייכען, סעם, ביזט א געזונד אינגעל!

סעם האָט געפיהלט ווי דזשייק נעהמט איהם ארום און א ווארימע פארע וואָס האָט געשמעקט מיט ביער, בראָנפען און טוכלע אייער האָט איהם א שלאָג געטהון אין פנים אריין. עס האָט איהם דורכגעשווידערט און ער האָט זיך אויפגעשטעלט. דזשייק וועלכער איז געבליבען ווי אין א היהנער־פלעט, איז צו זיך געקומען, און זעהענדיג אז סעם איז נישטא נעבען איהם האָט ער זיך א האסטיגען זעץ אויף געטהון:

— דו הינטישער זוהן, דו! דו מיגעלסט זיך צו ליגען מיט דזשייק׳ען! מיט דזשייק שיכור! דו גאָט פערדאמטער „שיני“, דו! עס שמעקט נישט, הא? דו פערפוילטער העכט! ווער האָט נאָך דיר געשיקט, ווער? ווי לאנג איז ווי דו, פערשטאָפּטער מח, דו שיך־פוצער, ווי דו האסט פון דערווייטענס דערזעהען דזשייק׳ען, ביזט אונטערגעלאָפען און זיך געדרעהט פאר מיר ווי א הונד מיט׳ן עק און מיר אונטערגעטראָגען א „פייפער“? ווייל דזשייק איז געווען א גוטער „קאסטאָמער“, הא? געצאהלט פינף סענט א שטיק!

— צו אלדע וויסטע יאָהר, וואָס שרייסטו, וואָס קאָכסטו דיך — האָט איהם סעם איבערגעשלאָגען — כ׳וויל נישט ליגען, „טהאטס־אָלל“!

— בייזער זיך נישט, קום אהער — איז דזשייק מיט אמאָל געוואָרען ווייכער — דו קענסט דאָך דזשייק׳ן! כ׳בין קראנק! ווען דו וואָלסט געוואוסט, דעמעט, ווי דא ברענט (ער האָט אָנגעצייגט אויפ׳ן הארץ), ווי אלץ אין מיר שרפ׳עט קארטשעט זיך פון היץ, הא, הא, הא, דו פערשטאָפּטער מוח, דו מיינסט דאָך געווים אז אלקאָהאָל ברענט אין מיר? א טעות! דער אלקאהאל האלט נור אויף דאָס פייער, אז נישט וואָלט איך שוין לאנג פארברענט געוואָרען — — קום אהער סעם, גיעב א האנד, אָט אזוי! און איצט זאָג מיר מיט אַן אמת, ביזטו דזשייק׳ס חבר? הא? וואָס שווייגסטו? אָל־רייט, אָט אזוי האָב איך דיך ליעב!

דזשייק האָט גענומען קושען סעם׳ען די הענד. סעם האָט זיי ארויסגעריסען:

— סטאָפּ, דזשייק, אז נישט געה איך שוין אוועק!

— אָל־רייט, מיין „באָי“ — האָט דזשייק געוואקעלט מיט דער

צונג און אָנגעהויבען שטילער צו רעדען — אָל־רייט, הער זיך איין: כ׳פיהל אז כ׳וועל שוין לאנג נישט אָנטרייבען, מיך אַרט נישט! נור איין זאַך וועל איך דיך בעטען, הערסט, איין זאַך: ברענג זי אהער — —

— ווען? — האט סעם זיך געפרעגט.

— דארפסט נישט זיין „דזשעלאָס!“ וואָס פאר א קאָנקורענט בין איך דיר! דו מיינסט, כ׳וויים נישט, אז ס׳שטינקט פון מיר, אז דו האסט נישט געקענט ליגען נעבען מיר? טאָ וואס האסטו מורא? ברענג זי — — ,זען דו ואלסט געוויסט ווי איך האָב זי פיינד און פונדעסוועגען... כי, כי, אַר — האָט ער זיך צעוויינט — פאַלי׳ן מיין איך — —

סעם האָט דערפיהלט ווי עס שטיקט איהם אין האלדז, ווי עפּעס שפּארט זיך און רייסט זיך אין די אויגען. ער האָט גענומען דזשייק׳ען בערוהיגען.

דזשייק האָט זיך צוגעבויגען צום סעם׳ס אויער און גענומען שעפּ־טשען:

— דו ווייסט, זי פלעגט דאָך קומען צו מיר יעדען פּארטאָג! דו גלויבסט נישט? מעגסט גלויבען, דזשייק זאגט קיין ליגען נישט! זי איז אריינגעקומען אזוי שטיל, זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן בעטיל ׳זון מיר גענומען גלעטען די האָר. און אז איך האָב זיך געקלאָגט פאר איהר, דאָס די האָר קריכען מיר אויס, האָט זי געלאַכט, געזאָגט אז כ׳רעד מיר איין, אז מיינע האָר זיינען די שעהנסטע, אז איהר האנד זעהט זיך נישט ארויס — — טאַפּ אָן, וועסטו זעהן ווער עס איז גערעכט!

דזשייק האָט אָנגעכאפּט סעם׳ס האנד און זי ארויפּגעלעגט אויף זיין קליין פּליכעל. סעם האָט א שמייכעל געטהון און געפיהלט ווי עס ווערט איהם קאלאמוטנע אויפ׳ן הארצען.

— דו לאַכסט, הא? א קלאָג צום געלעכטער! — און דזשייק האָט שטיל גענומען כליפּען.

און פונקט ווי אן אלטער רוסישער שיכור, וועמעס פאָטער איז שוין א האלביאהר־הונדערט טוידט, ליגט עריגץ אין א רינשטאק און וויינט וואָס דער „באַטקאַ“ איז געשטאָרבען, אזוי איז דזשייק געלעגען אויפ׳ן בעטיל און געכליפּעט וואָס פּאָלי האָט איהם אוועקגעווארפען.

סעם׳ען איז מיט אמאָל געוואָרען ענג דאָס שטובעל. ער האָט מעהר נישט געקאנט איינזיצען און האָט זיך ארויסגע׳גנב׳עט. אויף דער גאס

האָט געקאפּעט א רעגענדיל. ער האָט זיך געשלעפּט איבער די לעדיגע גאַסען און געקלעהרט, אז עס א מיאוסע, נארישע וועלט. אָט איז דזשייק דאכט זיך געווען א לייט אין וואָס? ווייטער האָט ער נישט געקאנט ציהען דעם געדאנק. אפּגעריסענע בילדער, שטיקלעך געדאנקען האָבען זיין מח גיך מיעד געמאכט און ער האָט שוין וואס גיכער געוואלט זיין אין דער היים, זיך ארייגעווארפען אין בעטיל און שלאָפען.

נישט ווייט פון זיין הויז האָט ער דערהערט א פערשטיקט געוויין ווי פון א קינד. דאָס געוויין איז זיך פערגאנגען אלץ העכער און העכער, און אַז ער איז צוגעקומען נעהנטער האָט ער דערזעהן ווי א „בול־דאָג“ מיט א פלאטשיק, קיילעכדיג פּנים ווי א שיסעל, האָט געהאלטען א קאַץ פאר׳ן גערדיג און זי געווארגען. די קאַץ האָט ווילד געמיאַקעט, געדראפּעט מיט די לאַפּקעס, נור דער בול־דאָג האָט זי פעסט געהאלטען, זיך איינגעביסען מיט זיינע שארפע ציין דער קאַץ אין האלז און געסאָפּעט מיט זיין פלא־טשיגע, וואסערדיגע נאָז, ווי ער וואָלט געליטען פון א כראָנישען קאטאַר.

סעם האָט זיך אפּגעשטעלט. דער ערשטער געדאנק, וואָס איז איהם געקומען אין קאָפּ אריין איז געווען אז ער דארף זיך אזוי אפּרעכנען מיט פּאָלי׳ן. ער האָט א ציטער געטהון און גענומען אוועקטרייבען דעם הונד. דער בול־דאָג האָט פעסט געהאלטען די קאַץ מיט די לאַפּעס און געעפענט זיין יאפּע אויף סעם׳ען. סעם האָט גענומען פייפען נאָך א פּאָליסמאן פארשפּעטיגטע פּאָרלעך זיינען ארויס פון קאָרידארס, פארצויגען גלייך א געשפּרעך וועגען די בייזקייט פון בול־דאָגס און נייגעריגע זיך צוגעקוקט צום „פייט“. די קאַץ האָט זיך שוין קוים געווערט, געכארכעלט מיט׳ן העלזיל און געפּאכעט מיט׳ן לעצטען אטהעם. סעם איז געוואָרען אן אויפ־געקאָכטער. ער האָט מיט אַמאָל אָפּגעריסען אַ ברעט פון אַ גערטענדיל און גענומען כמאליען דעם הונד וואו ער האָט נור געטראָפען. דער הונד האָט זיך געוואָלט א ווארף טהון אויף סעם׳ען, נור זעהענדיג נאָך מענשען האָט ער אָפּגעצויגען, זיך אפּגעשטעלט אין עק גאַס און מעשה הונד בעטראַכט וואָס ער האָט אפּגעטהון. די קאַץ האָט נאָך געזשיפּעט. סעם האָט זי ארייגעטראָגען אין א קאָרידאר, זיך געלאָזט כמעט ווי לויפען אהיים און געקלעהרט:

— ווען א מענשען־פרעסער שטיקט אזוי מיינס א קרוב, וואָלט איך אויך געשטאַנען און געווארט אויף אַ פּאָליסמאן?

X.

אז סעם איז אריין אין שטוב האָט ער זיך באגעגענט מיט פּאָלי׳ן. זי איז געגאנגען אין דער מוטער׳ס ברייטע „קאָמאָנע“, דעם צאפּ אויסגע־פלאָכטען ווי פאר׳ן שלאָף און זיך געמאַכט אייז־וואסער. סעם איז עט־וואָס צומישט געוואָרען, געוואלט אריין צו זיך אין צימער און נישט ווילענדיג א פרעג געטהון:

— מען שלאָפט שוין?

פּאָלי האָט נישט געענטפערט, אויסגעטרונקען דאס וואסער און א מאַך טהוענדיג מיט דער האנד און מיט׳ן קאָפּ צו סעם׳ס צימער האָט זי איהם געצייגט ער זאָל איהר נאָכגעהן.

זי האָט אנגעצונדען די געז, זיך געזעצט אויף סעם׳ס בעטיל און צייגענדיג מיט דער האנד אויף א פלאץ נעבען זיך האָט זי אן ערענסטע געזאָגט:

— זעץ דיך!

ספּאָרט וועלכער איז געשלאָפען אין א ווינקעל האָט זיך אויסגע־טשוכעט, עטוואס אוסיגעצויגען דעם לאנגען קערפּער און מיט א שמחה אריין סעם׳ען צווישען די פיס. סעם האָט דעם הונד פון חבר׳שאפט וועגען געגעבען א פּאָר לייכטע קלעפּ איבער׳ן האלז און איבער׳ן רוקען. דער הונד איז גאָר מלא שמחה געוואָרען פון בעל־הבית׳ס קלעפּ, זיך אויפ־געשטעלט אויף צוויי לאַפּעס און כלומרשט גענומען בייסען סעם׳ס האנד. סעם האָט ארויסגעפיהרט דעם הונד אין פאדערהויז, זיך אוועקגעזעצט און מיט אונגעדולד געוואַרט וואס ווייטער וועט זיין

— הער זיך איין סעם, יעס — האָט פּאָלי אָנגעהויבען און שטאלץ פּעריסען דעם קאָפּ — כ׳האָב אויף דיר געוואַרט!

— וואָס איז דער מעהר?

— דו פרעגסט נאָך, האַ? אליין ווייסטו נישט! יעס, מיר מוזען זיך איינמאָל פאר אלע מאָל אויסשמועסען, הערסט?

— ווי דען — — געוויס! — האָט סעם געשמייכעלט.

— דו לאַכסט דאָך, הא — האָט פּאָלי געגומען שטאַמלען — נור איך זאָג דיר גאנץ ערנסט, דו זאָלסט דיר ארויסשלאָגען אלע נארישקייטען פון קאָפּ, הערסט? כ'האָב זיך גמעאַכט א שפּאַס און דו האסט זיך איינגע־רעדט א לונג־און־לעבער ביי דער נאָז! מיר זענען קיין פּאָר נישט! און דערצו האָב איך דיך נישט ליעב, טאַקע מיט אן אמת נישט ליעב! וואָס קומט מיר דערפאַר? — האָט זי פארענדיגט און זיך א שטעל אויף געטהון.

דערפאַר האָסטו אלעק'ען ליעב! כ'מיין, זיינע גאָלדענע יעוועליר־לעך!

פּאָלי איז צו צום שפּיגעל, וואָס האָט געהאנגען אויף דער וואנד, זיך פאַרעכט די האָר, געכאַפּט א קוק אויפ'ן פּנים אויך און מיט א פּיער־טעל שמייכעל האָט זי זיך צוריק געזעצט אויפ'ן בעטיל.

— געוויס האָב איך איהם ליעב און זיינע יעוועלירלעך אודאי! — האָט זי זיך צושמייכעלט, נור וואָס האָט דאָס צו טהון מיט „סיטי־האָל“? יעס, סעם, אזוי איז עס! הער זיך איין: די בעסטע זאך וואָלט פאר אונז געווען אום אויסצומיידען אונאנגענעהמליכקייטען, דו זאָלסט אוועק פון אונז! מענש, אז דו קענסט מיך צומאָלט נישט! זעהסט, ליעב האָבען א קבצן פארשטעהע איך נאָך אָבער חתונה האָבען דארף מען נור מיט א רייכען! אפילו מיין מאַמע האָט נישט חתונה מיט איהר געליעבטען! — און זי האָט זיך צולאַכט.

ביי די לעצטע ווערטער האָט שוין סעם נישט געקאָנט איינזיצען. ער האָט פערשטאַנען, אז דאָס מיינט פּאָלי איהם, האָט ער אויסגעשניטען מיט דער פויסט א קרייז און אויסגעשריען.

— ס'איז א פּערדאמטער ליגען! און הער זיך איין, פּאָלי: ביזט אַזאַ כאָלערא ווי דיין מאַמע! און וואָס מיינסטו, וואָס? ווער „קערט“ פאַר דיר? געה צום טייפעל מיט'ן איטאליענער צוזאַמען, הערסט?

פּאָלי האָט איהם פארשטעלט מיט דער האנד דאָס מויל.

— וואָס שרייסטו אזוי? מען וועט דאָך מיינען, כ'וויים וואָס? „אָל בעט יאו“, די מאַמע קוקט אריין?

זי איז בוויגיג צו צו דער טהיר מיט די שויבען אין דער מיטען, איינגע־פרעמט איהר פּנים צווישיען די הענד און דורכגעקוקט.

סעם האָט זיך שוין גענומען איינשטילען, פארגעסען אז פּאָלי איז

א שלעכטע, חשק געהאט צו פערלויפען פון הינטען און זי כאפען אויף די הענד.

זי האָט לייכט געעפענט די טהיר, צוגעלעגט אן אויער, פערביסען די אונטערשטע ליפּ און ווי א דיריגענט פון אן ארקעסטער האָט זי א מאך געטהון מיט דער האנד און מיט'ן קאָפּ, אז מען מעג אנהייבען שפּילען און געהייסען האָט עס: מען שלאָפט ווי די מתים.

פאָלי האָט אביסעל מעהר ארויפגעדרעהט די געז, נאָכאמאָל צו צום שפּיגעל און אין גאנצען א שמייכלענדע זיך אוועקגעזעצט.

— הער, סעם, זאָג מיט אַן אמת, האָסטו מיך טאקע ליעב, שטארק ליעב? אזוי, זעהר, זעהר שטארק? — — — הא, הא, הא! און זי האָט זיך צולאכט, ארויסגעבלעקט א קליין ראָזע צינגעל און עס גענומען ווארפען ווי א יונגעל ווען ער כאפּט אריין אַ הייסע קארטאָפעל אין מויל—וואָהר כ'בין א משוגע'נע?

סעם האָט זי א כאפּ געטהון צו זיך אויף דעם שויס און גענומען איינוויעגען ווי א קינד.

זי האָט זיך א ווײלע געטוליעט אין סעם'ס ארעמס און מיט אמאָל איהם גענומען איבערשרעקען:

— מען געהט, מען געהט! די מאמע געהט! — און ווי א פישעל זיך א גליטש ארויסגעטהון פון זיינע הענד.

זי איז צו צו דער טהיר, זיך עטוואס איינגעהערט און קאָקעטיש גענומען שפּאנען איבער'ן צימער ווי א יונגער אפיציער פאר זיין ראָטע.

— פערמאך די טהיר! — האָט זיך סעם גענומען בעטען.

— ווי הייסט? מען טאָר נישט!

סעם איז אויפגעשפּרונגען, צוגערוקט צו דער טהיר א נייע־מאשין, וואָס איז געשטאנען אין א זייט און כמעט אין גאנצען אראָפּגעדרעהט די געז.

— ניין דאס נישט! — האָט פאָלי פּראָטעסטירט — וואָס'רע פּנים וועל איך האָבען ביי דער מאמע? — און זי האָט גענומען צוריק ארויפ־דרעהען די געז.

סעם האָט זיך מיט איהר גענומען אמפּערן און אין שטוב איז מיט אמאָל געוואָרען פינסטער. ער האָט זי געכאפּט אויף די הענד, זיך איינגעגעסען אין איהרע ליפּען אין די באקען און וואו נישט?

— לאָז מיך אָפּ— האָט זיך פּאָלי ביי איהם געגומען בעטען — ס'אזי מיר נישט בעקוועם, אוי דער צאָפּ! רייסט מיר אָפּ דעם צאָפּ! נו, כ'וועל דיר אליין געבען א קוש, גוט?

סעם האָט זי אפּגעלאזט.

זי איז גיך ארויס פון שטוב, ארייגגעבראכט א שוועבעלע, אָנגע־צונדען די געז, געעפענט דאס מויל און קלאפּענדיג זיך מיט דער האנד איבער די ליפּען האָט זי ארויסגעלאזט אזעלכע מאָדנע קינדישע קולות, אז סעם'ען האָט זיך אזש געוואלט איינשלונגען זי.

זי איז צו צו סעם'ען, איהם ארומגעכאפּט מיטביידע הענד, אויס־געשריען: נאַ! איהם געטהון א לאנגען, הייסען קוש און אפּגעשפּרונגען. זי האָט געטאַנצט פון איין פּיסעל אויפ'ן צווייטען, גראציעז געהויבען איהרע פּלייצעס, געקלאפּט מיט די ווייסע ציין ווי מיט שנירען פּעריל און געלאכט.

סעם האָט געפיהלט ווי דאס קדחת ווארפט איהם, ווי אלץ אין איהם ציהט זיך אָן און ער האָט זי א האסטיגען כאפּ געטהון אין זיינע ארעמס, און געגומען מיט איהר שפּאנען איבער'ן צימער. ער האָט חשק געהאט זיך א ווארף צו טהון אויפ'ן בעטיל, האָט ער דערזעהן דעם קליינעם פּליו־שענעם קאָוויאָר וואָס איז געלעגען נעבען בעט אויף דער פּאָדלאגע און זיך אויסגעצויגען אויף איהם.

XI.

שבת־צו־נאַכט האָט פּאַלאַק, דער סאַלון־קיפּער, מקדש געווען מיסעס ריטש כדת משה וישראל. ווי אויף אַלע אידישע שמחות איז אויך דאָ די חופּה גלאַט נישט אפּגעגאַנגען. דער נור וואָס אויסגעבאַקענער שוואָגער ר' בינם האָט געשריען, אז מען מוז מאַכען א שנוי אין דער חופּה, אז דאָס איז א בפירוש'ער דין. רעווערענד לעווין האָט גע'טענה'ט, אז די שנוי איז שוין אין דער כתובא גופא — וואו מען זאָגט ארמלתא אנשטאַט בתולתא און דערצו פערשרייבט מען איהר אנשטאַט מאתים־מנה. א ווארט צו א וואָרט און מען האָט זיך שוין גענומען פאַר'ן יחוס. צום גליק איז מיט אַמאָל אויסגעוואַקסען א פּאַרטוך מיט אן אויסגעברענט לאָך. דער אַל־טער משה האָט גלייך דאָס פּאַרטוך אויפגעצויגען אויף די פיער דרענג־לעך, דעם חתן איז אַראָפּ א שטיין פון הארץ און דער רעווערענד האָט אין א מזל'דיגע שעה אפּגעגעבען חופה וקדושין.

באַלד נאָך דער חופּה האָט זיך פּאָלאַק דערפיהלט היימישער, זיך גענומען מאַכען בעקוועמער און אראָפּגעוואָרפען זיין געפּאסטע טאַקסידא. דערנאָך האָט ער אויסגעטהון די ווייסע וועסט און ווער ווייס, וואו ער וואָלט זיך אפּגעשטעלט ווען דער שווער ר' משה וואלט איהם עפּיס נישט איינגערוימט אויפ'ן אויער. דער סאַלון־קיפּער האָט זיך הארציג צולאַכט און געבליעבען זיצען אין זיין ווייס, שטייף העמד, וואָס האָט זיך גענומען בלאָזען און יעהרען ווי א מילטער מיט טייג.

א מנין אידען עובר־בטל'ניקעס, וואס מען טרעפט יעדען פּריה־מאָרגען אין דער שוהל פון „אנשי־ליץ“, זענען געזעסען ארום טיש אין זייערע גלאַנציגע, אלפּאַגענע רעקלעך, עוסק געווען באכילה און זיך כלומרשט איינגעהערט וואָס רעווערענד לעווין, א נעט אידעל, אָנגעטהון לויט דער לעצטער מאָדע, מיט א זיידענעם שאַל אויפ'ן האלז (הפּנים אַמאָל א חזן געווען) דרשנ'ט. רעווערענד לעווין איז געזעסען ווי עס פּאַסט זיך פאַר זיין שטאנד, ווי א האָלצערנער מיט עטוואס פערזשמורעטע אויגען. ער האָט אריינגערוקט, אזוי, כלאחר־יד, יעדען איינעם פון די

געסט זיין קאַרט, וואו ס'איז געשטאַנען שוואַרץ אויף ווייס, אז דר. רעווערענד לעווין פון דער שוהל „אנשי־ליץ“ איז א מוהל־מומחה און, איין גאָט ווייס פאר וואס, א פּראָפעסאָר־לינגוויסט. דער סאַלון־קיפּער האָט אפילו אליין צוגעגעבען, אז רעדען קאָן טאקע אונזער פּראָפעסאר קיין איין שפּראך, נישט אויסער דייטש (ער האָט גערעדט א דייטשען יודיש) נור דערפאר איז ער אָבער א מזיק אין „גרעמער“ און אז גרעמער איז א האַרבער ענין ווייס דאָך יעדער.

מיסעם ריטש אין איהר ווייס־זיידען חופה־קלייד, מיט א לאנגע, ברייטע שירץ פון אויבען האָט באדינט דעם עולם. איהרע שווארצע בלישטשענדע אויגען האָבען נישט געהאט יענע בעהאלטענע שרעק פון א כלה־מיידעל, וואָס קאָן קיינעם'ס בליק נישט פערטראגען און עס מאכט זי אזוי אונבעהאָלפען און פיעל מאָל נאַריש. פארקעהרט, איהרע אויגען האָבען שוין צו פערשייט געקוקט און ווי זיך געריצט מיט יעדען איינעם: לעקיש, אין אז דו וועסט קוקען פון היינט ביז מאָרגען וועט דיר עפּיס העלפען?

סעם, וועלכער האָט אויסגעפילט דעם מנין, איז געזעסען אין א זייט מיט'ן אַלטען משה'ס אַ קאמעראד, וועמעס פרישקייט פון די באַקען איז אין גאנצען אריין אין דער שפּיץ נאָז. דער איד איז געווען אן אריינ־געהער אין די רייכסטע אידישע הייזער, געוואוסט יעדענס יחוס, אזש פון דער אלטער היים, געפיהרט „פּאָטשט“ פון איין מאדאם צו דער צוויי־טער, געווען א בקי אין אלע סודות — פון דער קיך ביז דעם שלאָף־צימער, אביסעל אונטערגע'שדכנ'ט און דער עיקר פון דעם אלעם געשטאָרבען צעהן מאָל א טאָג פון הונגער. ער האָט געהאלטען אין איין אויסרעכענען פאר סעם'ען פּאָלאק'ס עשירות, נישט פערגונען וואָס מיסעם ריטש פאלט אריין אין אזא שמאַלץ גרוב, געלויבט פּאָלי'ן אין הימעל אַריין און געאַרבייט מיט סעם'ען ער זאָל איהם שיקען צו מיסעם ריטש.

— צווישען אונז גערעדט — האָט דער שדכן איהם געשושקעט אויפ'ן אויער און זיך געטאַפּט מיט איין פינגער די פערפלאמטע נאָז — פּאסט דו טאקע נישט פאַר מיסעם ריטש, נישט דיין גאָל, נור גאָר נישט! ווען שדכנים וואָלטען געווען אזוי פּארטיקעל, וואָלטען אידען קיין שדוכים נישט געטהון — האָט זיך דער שדכן צולאכט — זאָרגט נישט, סעם,

כ׳וועל נעהמען ארבייטען אין עסק, דער אַלטער משה וועט צוהעלפען און מען וועט אים ירצה השם אויספיהרען!

סעם האָט געשמייכעלט, קיין אויג נישט אראָפּגעלאזט פון פּאָלי׳ן, וועלכע האָט זיך ארומגעדרעהט אן אויסגעפּוצטע און זיך כלומרשט משמח געווען אויף דער מוטער׳ס חתונה. פּאָלי האָט אפילו צוגעזאגט אוועקצופאָהרען מיט די קינדער צו איהרס א מומע אויף נאכט, האָט זי אָבער חרטה געקריגען, זיך איינגע׳עקשנ׳עט און געבליבען. דאָס הארץ האָט סעם׳ען געזאָגט, אז פּאָלי איז נישט בחנם אזוי פרעהליך — אז זי האָט געוויס עפּיס אפּגעטהון א שפּיצעל און ער האָט איהר נאכגעקוקט אויף טריט און שריט.

דער אַלטער משה אין א פּרינץ־אַלבערט פון סאביעסקי׳ס צייטען, בענייעט מיט ברייטע, אָפּגעשאָסענע פון אלטקייט טאשמעס, אין א פּאָר קאמאשלעך פון איין שטיק, מיט ברייטע נעז, שמאָלע העלזליך און מיט אזא מאָדנעם, אייזערנעם גלאנץ, גלייך מען וואָלט זיי אויסגעשמירט מיט׳ן פּאליש וואָס מען פּוצט אן אייזערנעם אויווען — האָט נישט גע־קאנט איינציזען אויף איין אָרט, געלאָפען פון קיך אין שטוב אריין, זיך גע׳מחיה׳עט מעשה מחותן און דורכלופענדיג האָט ער א געשריי געטהון צום שדכן:

— נו, מרדכי, וואס מאכסטו, וואָס געהסטו נישט צום טיש?

— כ׳וויים, כ׳וואלט געמאכט א שנאפּס דאָס הייסט פריהער א שהכול

—האָט מרדכי דער שדכן אויפ׳ן אָרט געענטפערט, געשיבערט מיט די פּלייצעס, געשמייכעלט און זיך געריבען איין האנד אין דער צווייטער.

דער אַלטער משה האָט געמאכט פלאץ ביים טיש:

— נו, מרדכי? ! און דו סעם? קאם אן, נישט באלאמוטשעט!

דער פּולמים מיט פיש וואָס איז געשטאנען אין מיטען טיש האָט שפּאצירט פון איין האנד צו דער צווייטער. יעדער איז זיך געזעסען קאלט־בלוטיג, זיך געוואָרפען אזוי, פון דער זייט, א בליק אויף א שטיק אנגע־פילטע פיש עס געהיט און מיט אמאָל, נאַ, א פרעמדער גאָפּעל האָט עס ארויסגעכאפּט.

דער עולם האָט געקייעט.

— נו, דאקטער — האָט זיך מיסעס ריטש געווענדעט צום רעווערענד

— ווי שמעקען אייך מיינע פיש?

— פיין, אויסגעצייכענט, מיסעס ריטש! אָ, אי בעג יאָר פּארדאָן!"
ס'גיעבט מעהר קיין מיסעס ריטש — האָט דער רעווערענד זיס געשמייכעלט — יא, מיסעס פּאָלאק, די פיש זיינען פארטרעפליך, ווי זאגט מען אין אידעש ־ זיי האבען טויזענד־טעם!

— הערסט, דזשאָ, וואָס דער דאָקטאָר זאָגט — איז מיסעס ריטש צו צום מאַן און זיך א שטעל אוועק געטהון ווי א פעסטונג — נו, ווי שמעקען זיי דיר?

— פיין, פיין — האָט דזשא געענטפערט, געגלעט דער ווייב פאר דער נאַקעטער האנד, געזשמורעט מיט די פערלאָפענע פון פעטקייט אויגען און שיעור נישט אוסיגעגאנגען פון מתיקות.

דער אַלטער משה וואס איז געזעסען ווי אויף שפּילקעס, געמאַכט א שנאַפּס נאָך א שנאַפּס און געזוכט א געלעגענהייט זיך צו לאָזען הערען אין אריין דעם רעווערענד אין דער מיטען.

— וואָס האָב איך דאָ פיעל צו טענה'ן, צו א שטיקעל היימישען סענדאַק קומט עס נישט! וואָס ווייסט איהר, וואָס? ביי אונז אז ס'פלעגט אָנקומען א פרייטאג סענדאק, האָט מען געוויסט, אז ס'וועט זיין א גע־פּאַקטע השכמה; אז דא איז אלס קאַפּויר! סענדאַק איז קיין סענדאַק, אידען קיין אידען און אפילו רבנים קיין רבנים נישט!

— אַלס די זעלבע מעשה — האָט מיסעס ריטש כלומרשט געשמייכעלט און זיך גערוקט מיט איהרע נאַקעטע עלענבויגענס אַלס נעהענטער צום מאַן — ווי איהר קוקט אָן מיין טאטע לעבט ער נישט בשלום מיט „אַנקעל סעם".

די עבר־בטל'ניקעס מיט די איינגעהויקערטע פּלייצעס, מיט די אויס־געשטרעקטע קעפּ האָבען געהאַלטען אין איין שמייכלען און דאַכט זיך געוועזען איינשטימיג מיט אַלע.

— מיין שווער האָט דערלעגט די באָבעס־ירושה צו אמעריקא — האָט זיך בינם אנגערופען — פרעגט איהם נור וויפיעל קופערנע קרייצער ער האָט אהערגעבראַכט?

דער עולם האָט געלאַכט.

מיסעס ריטש מיט דער שוועסטער האָבען אריינגעבראַכט דאָס פלייש.

— וואָס איך האָב אהערגעבראַכט איז קיינעמס „ביזנעס" נישט —

האָט דער אַלטער שטאָלץ געענטפערט — ס'איז געווען צייטען ווען מענ־שען האָבען זיך געוואונשען צו האָבען מיין קליין־געלד, נור נישט דאָס בין איך אויסען! יעס, איהר אַלע שפּרינגט דאָך קדוש פאר אמעריקא און איך זאָג אייך, אז ס'איז א פערשאָלטענע מדינה! נעהמט, למשל, אין דער היים א נגיד, לעבט ער דאָך ווי א קיסר! א האַלבע שטאָדט דרעהט זיך ארום איהם, ציהט פון איהם חיונה, מיט איין ווארט, ער לאָזט פון זיך הערען! און דאָ? דאָס ווייס איך דאָך פון קיין טאָג און פון קיין נאַכט נישט! יאָגט אפּ די פּאָר יאָהר און ווער ווייס איהם, ווער קען איהם? אמת, ער וואָהנט טאַקע אין „רומס" מיט סטיעם־היעט, נור ווער האָט דאָס נישט קיין „סטיעם־היט" אין אמעריקא? האַ, האַ, אפילו דער מיסטער „דזשעניטאָר" — — אז דאָ זיינען אַלע „מיסטערס"! אמעריקא־נער גליקען!

— אָבער האַלט, האַלט — האָט דער רעווערענד אנגעכאַפּט דעם אַלטען משה פאר'ן ארבעל, דערטרונקען א גלאָז ביער און אזוי חוצפה'דיג געשמייכעלט ווי ער וואָלט געזאָגט: קוקט מענשען און שווייגט, כ'מאַך גלייך פון אַלטען כעפּרא דארעא. — ר' משה, פון וואַן נעהמט איהר דאָס, אז אידען זענען היער קיין אידען נישט?

— נו, נו, — האָט משה פערקאַטשעט זיין שטייפען קאַפּעליוש — גיט מיר טאַקע א איד ער זאָל נישט מחלל שבת זיין? און אז איהר ווערט שוין יא געפינען אזא איד, זאָלט איהר וויסען, אז זיינע קינדער זיינען מחלל־שבת! אז ווען דער טאַטע זינגט זמירות זיצען די קינדער אין די „שעפּער" און „טערכענען" מיט דער נאָדעל! כ'דאַרף אייך דערצעהלען מעשיות, מיסטער לעווין, איהר ווייסט דאָך בעסער פון מיר! אז די לופט איז דאָ טריף!

— אבער, ר' משה — האָט דער רעווערענד אָנגעהויבען.

— כ'פארזיכער אייך, מיסטער לעווין — האָט דער אַלטער זיך גע־היצט און איהם איבערגעהאַקט די רייד — כ'פארזיכער אייך, אז נאָך אין א פּאָר יאָהר ארום וועט איהר אין אמעריקא קיין שוהלען אויך נישט האָבען! וואָס ברויכט איהר מעהר, איהר זעהט עפּיס א סך פון די אמערי־קאַנער יונגוואַרג אין שוהל? און ווען נישט מיר, (ער האָט אנגעוויזען אויף די עבר־בטלני'קעס) די אַלטע טאַבעק־שניפּערס, וואָלט מען שוין היינט געדאַרפט זוכען מיט ליכט א איד אין שוהל! אמת, פאר אונז איז

די שוהל ווי געווינשען! אז דאָ איז אלס קאפויר, כ׳וויים, אין דער היים איז יעדער נוהג כבוד אן עלטער׳ן מענש, ווי שטעהט דאָרט: „הדרת פני זקן“! און דאָ? דא האָט מען פיינד אַלטע, אז מען פערשפּאָרט גאָר דאָ אלט צו ווערען! געהסט דורך גאַסען און גאסען און זעהסט נישט קיין אַלטען! און אין שטוב קאָן מען אויך נישט זיין — צופיעל די קינדער אין די אויגען, שרייען אז דו כראַקעסט, געהט מען אין שוהל אריין. דאָרט, פארשטעהט איהר מיך, טרעפט מען א היימישען מענש, ס׳איז דאָ מיט וועמען אויסצורערען א וואָרט, זיך דורכצושמועסען און גלאַט אזוי ווי א כראַקע צו טהון — האָט זיך דער אַלטער צולאַכט. נו, פרעגט זיך, ווי לאַנג? מיר וועלען דאָך אייביג נישט לעבען! איז נאָך א יאָהר צעהן, פופצעהן! און וואָס וועט זיין דעמאָלט? ס׳וועלען צוקומען פרישע, זאָגט איהר? פע, געהט שוין געהט, דער איצטיגער דור אין גאַליציע און אין פוילען, פון רוסלאנד איז דאָך אבגערעדט, די פרייגעזאנענע סאָשעליסטען, זענען טויזענד מאָל ערגער פון די היגע געבוירענע, דער היגער איז גלאַט א „כאַם“! גיעב איהם א „באָל“, מיט „מואווינג־פּיקטשורס“ — און פאַרטיג! אָבער אונזערע, דאָס זענען פּושעי־ישראלים, דאָס רעדט אפילו אויף „ננתקה“ אויך! — —

— גערעכט, גערעכט, דער שווער איז גערעכט — האָט בינם ערנסט געזאגט, צוגעשאָקעלט מיט זיין ציגען בערדיל, זיך לייכט גענומען קלאַפּען מיט זיין שטייפען קאפעליוש איבער׳ן קאָפּ פון הינטער וועלכען א סאַ־מעטענער קאפּעל איז ארויסגעפאַלען.

ער האָט אנגעטהון דעם קאַפּעל און אָפּגעהוסט.

— זאָגט מיר טאקע, ס׳מוז דאָך האָבען עפּים א שורש, וואָס אידישע קינדער זענען דאָ אזוי איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען, מיט אזא מסירת־נפש צו דער „באָלל“? פון גוים איז דאָך אפּגערעדט, עם דומה לחמור, אין דער היים איז ער אויך נישט בעסער געוועזן, אָבער, סטייטש, אידען?

סעם, וואָס איז געזעסען און געשוויגען, האָט מיט אמאָל א שאָס אויסגעטהון:

— געווים דאַרף מען שפּיעלען אין „באָלל“, ס׳איז א גוטער „עקסער־סאַיז“, מען קריגט „מאַסעלס“! ווי דען, אזוי ווי ביי אייך אין יוראָפּ? אַלע האָבען איינגעפאַלענע ברוסטען מיט מיידלישע הענד?

— אזוי, אזוי, לאָז זיך נישט, סעם! — האָט דער רעווערענד אונ־טערגעגעבען סעם׳ען היץ.

— מורנו ר׳ סעם האָט א פּארטיגען תירוץ! — האָט בינם אויסגע־שאָסען מיט אַ ציעגען געלעכטער — ער ווייסט נישט הפּנים פון „בחקותיהם לא תלכו“, האַ, האַ, האַ!

— גלויב מיר, בינם — האָט דער אַלטער משה געשמייכעלט — מען קאָן דיין קשיא אויך פארענטפערען! מסתמא ווייסען זיי, די אמעריקא־נער קינדער וואס זיי טהון! אויב זיי זענען נישט קיין נביאים, זענען זיי דאָך בני נביאים! האַ, האַ, האַ, האָסט אפּגעזאָרגט! און די כלי־קודש, אונזערע רבנים, מיין איך, זענען בעסער? כ׳וויים, מיט אַ יאָהר דרייסיג צוריק אז די ערשטע קהלה פון גאליציאנער אידען האָבען אויסגעבויעט די שוהל אויף פּיט סטריט, האָבען מיר געגומען טראכטען וועגען א רב. מיר האָבען בעשלאָסען אראָבצוברענגען ר׳ אברהם׳ל, דעם לעמבערגער מגיד, אַ איד אַ למדן, געהאַט אַ בערוף און דערצו אַ חכם, ווי זעהט מען דאָס גאָר היינט? ר׳ אברהם׳ל האָט מסתמא געקריגען אין לעבמערג, כ׳וויים, אכט צעהן גולדען אַ וואָך שכירות. האָבען מיר איהם געשיקט אַ בריעף, אָנגעבאָטען פופצעהן הונדערט טאָלער אַ יאָהר שכירות און פּארזיכערט, אז ער וועט מאַכען נאָך פופצעהן הונדערט דערנעבען. דאַכט זיך גוט, האַ? דריי טויזענד טאָלער אַ יאָהר דעמאָלט, פּשש, איז געווען אַ שלל מיט גאָלד! איהר ווייסט דאָך, ס׳טהוט זיך נישט אזוי גיך ווי עס רעדט זיך, ס׳האָט גענומען צייט, בקיצור, וואָס מיינט איהר? ר׳ אברהם׳ל האָט אונז שעהן בעדאנקט, געשריבען אז ער האָט נישט וועמען איבער־צולאָזען זיינע ארימע לייט און ער קען נישט קומען. נו, פארשטעהט איהר דאָס? וואָלט דאס אן אמעריקאנער רב געטהון?

בשעת דער אַלטער משה האָט גערעדט האָט קיינער נישט באמערקט ווי חוה איז אריין. זי איז געבליבען שטעהן נעבען דער טהיר מיט פער־בראָכענע הענד און אזוי ווי אַ אידענע, ביי וועלכער עס איז דאַ אַ גוסס אין שטוב און זי קומט איינרייסען אין שוהל אריין, אזוי האָט חוה זיך אַ וואָרף געטהון צו מיסעס ריטש, זי ארומגעכאַפּט און גענומען וויינען:

— וואָס האָט איהר פון מיר געוואָלט? וואָס האָט איהר מיך גע־קוילעט אָהן אַ מעסער? גיט מיר אָפּ מיין מאַן?

אלע זענען אופגעשפּרונגען פון די פּלעצער, נישט געוואוסט וואָס דאַ

איז געוואָרען, זיך ארומגעקוקט, ביסלעכווייז גענומען פארשטהען און שעהמענדיג זיך פאר זיך אליין האָט יעדער איינער געטראכט וואָס גיכער ארויס פון דאנען.

דערוויילן האָט חוה אָנגעכאפּט פּאָלאק׳ען אונטער דעם ארעם און געשריען:

— קום אהיים! דו מוזט שוין געהן! כ׳לאָז דיך מעהר נישט אפּ! אידען! געוואלד! — האָט זי זיך געווענדעט מיט א הייזעריגען קוויטש צו אַלע אין שטוב נאָך הילף — אידען, ווי לאָזט איהר דאָס צו? ס׳איז דאָך אויס וועלט! ווי איז דאָס געהערט געוואָרען?

סעם האָט פערשטאַנען אז דאָס איז פּאָלי׳ס ארבייט. זי איז טאקע געשטאַנען מיט אן איינגעהאלטענעם געלעכטער און הנאה געהאַט פון דער גאַנצער חתונה. סעם האָט מיט אמאָל א ציטער געטהון — ער האָט דער־זעהן אין צווייטען צימער א פּאָר שווארצע, שארפע אויגען. זאָל דאָס זיין אַלעק? אין צווייטען צימער איז קיינער נישט געווען.

פון הויף האָט זיך געהערט ווי ספּאָרט רייסט זיך, בילט אויף עמיצען. סעם . איז צו צום פענסטער.

ספּארט איז געשפּרונגען מיט אַ בילעריי, נישט צוגעלאזט צו זיך א קליין־געוויקסיגען, ברייטביייניגען בולדאָג. מיט א פער׳עקשן׳ט פלאטשיג פּנים, וועלכער האָט דוקא געוואָלט אריין ספּאָרטען צווישען די פיס.

— אַלעק׳ס הונד — האָט סעם צו זיך געזאגט און גאליג געשמיי־כעלט — דער „גיני“ האט חוה׳ן אויף אהערגעבראכט.

די הינד האָבען זיך געיאָגט מיט אָפענע פּיסקעס, אויסגעעשניטען א קרייז וואס איז געוואָרען אלס גרעסער און גרעסער און ווי צוויי „פּיי־טערם“ האָבען זיי געהיט איינער דעם צווייטענס באַוועגונגען. מיט אמאָל איז ספּאָרט פערלאָפען פון א זייט און אומגעווארפען דעם בולדאָג מיט די קרומע לאפּעס. די הינד זענען אריין איינער דעם צווייטען מיט אויס־געשטשירעטע ציין, זיך געראנגעלט. באלד איז ספּאָרט אפּגעשפּרונגען א הינקענדיגער און נאָך מיט מעהר רגזה האָבען זיי זיך איינגעגעסען איינער אין דעם צווייטען.

אלעק איז ארויס פון קאָרידאר און גענומען שלאָגען ספּאָרט׳ען מיט אַ בעזים־שטעקען. מעהר האָט סעם נישט געדארפט. מיט פארקוועטשטע פויסטען איז ער ארויס פון שטוב און זיך געווארפען אויפ׳ן איטאליענער.

באַלד זענען זיי ביידע געלעגען אויף דער ערד, שטיל געסאָפּעט, זיך איינ־געגעסען איינער דעם צווייטען מיט די פּיס, מיט די הענד, מיט די גאָמבעס, זיך געביסען —— זיי זיינען אויפגעשפּרונגען בלאַסע, צובאַלטע און זיך ווידער געוואָרפען איינער אויפ׳ן צווייטען. זיי זענען געשפּרונגען עטליכע מינוט ווי צוויי צעווילדעטע קאַפּ־העהנער, אויסגעמיטען איינער דעם צווייטען, זיך פערמאָסטען, נישט געטראָפען און מיט אמאָל האָט אַלעק אויסמיידענדיג סעם׳ס אַ קלאַפּ זיך צוגעזעצט און די פויסט איז איהם אריין גלייך אין אויג. אַלעק איז געפאַלען אויף דער וואַנד, באַלד צו זיך געקומען, זיך געוואָרפען אויף סעם׳ען און אין דער זעלבער צייט זיך פערמאָסטען מיט׳ן פוס סעם׳ען אין בויך אריין. סעם האָט בעצייטענס געכאַפּט אַלעק׳ס פוס און דער איטאַליענער איז אַ פאַל געטהון ווי אַן אונטערגעזעגטער בוים.

אַלעק האָט זיך קוים אויפגעשטעלט. דאָס רעכטע אויג איז אין גאַנ־צען פערלאָפען געווען פון קלאַפּ און אַ טונקעל בלויע שטיק פלייש, גרויס ווי אַן איי, איז ארויס אונטער׳ן אויג.

די הינד האָבען זיך געיאָגט ווי פריהער. ספּאָרט אַ צובלוטיגטער איז געשפּרונגען אויף דריי פּיס און ביי יעדער געלעגענהייט אַ ריס געטהון מיט די אויסגעשטשירעטע ציין דעם בולדאָג איבער׳ן קאַרק.

אַלעק האָט זיך ווידער געוואָרפען אויף סעם׳ען.

סעם האָט אהן רחמנות גענומען העמערען מיט די פויסטען, געשלאָגען אַלעק׳ען, וואו ער האָט נור געטראָפען, געטרייבערט זיין פּנים, און מיט אמאָל האָט ער איהם אַ פּלאַם געטהון מיט דער פויסט אונטער דער גאָמבע.

אַלעק האָט זיך אַפּגעגאָסען מיט בלוט.

גלייך ווי סעם האָט דערזעהן דאָס בלוט האָט ער זיך אַ רוק אָפּ גע־טהון, אנגעהויבען ציטערען און געפיהלט ווי די הענד הייבען זיך שוין נישט מעהר ווי פריהער.

סעם האָט דערפיהלט ווי ער וואָלט זיך אַ שניט געטהון מיט אַ שאַרף מעסער און עס איז איהם וואַרעם געוואָרען. ער פּלאַט? דער הויף ווערט פול מיט מענשען, מען לויפט, מען שרייט, ער פיהלט ספּאָרט׳ס צונג אויף זיין פּנים, דאָס לייב בריהט, און עפּיס אַ מורא׳דיגער בארג פאַלט אויף איהם, צוקוועטשט איהם אין גאַנצען.

אַלעק האָט איהם געשטאָכען.

צוויי יאָהר שפּעטער. סעם אַרבייט ביי מיסעס ריטש ווי פריהער. פּאָלאק דער סאלון־קיפּער, האָט זיך שוין לאנג צוגאָסען, ליגט א פּאראלי־זירטער אין א זייטיג צימעריל און ווען נישט חוה, וועלכע געהט אום ארום איהם, וואלט נישט געוועז ווער עס זאל איהם דערלאנגען א גלאָז־וואסער. דער אַלטער משה און דזשייק זענען שוין אויפ'ן עולם־האמת. פּאָלי איז אנטלאפען מיט אלעק'ען, אליין געקומען צוריק און זינגט איצט אין א „מואווינג־פּיקטשור". מיסעס ריטש ווערט דיקער פון טאָג צו טאָג, קריגט זיך מיט סעם'ען, בעט איהם גלייך איבער און קלויבט זיך גלייך נאָכ'ן מאנ'ס טוידט חתונה האָבען מיט איהם.

אנגליציזמען.

אָל־רייט — גוט.
אינטש — אַ צאָל (מאס).
ביזנעס — געשעפט.
בלאָק — קוואַרטעל..
באָי — יונגעל
בייז־באָל — די שפיעל אין פּילקעס.
באָל — אַ פּילקע.
בוב — אַ שוטה.
ביזי — פערנומען.
בייבי — אַ קינד
ברעקפעסט — פרישטיק.
באַרבער — פריזירער.
ביעף־סטייק — אַ רינד־ביפשטיק.
גענג — אַ באַנדע.
גיני — אַ שימפּפוואָרט פאר אן אי־
טאַליענער.
געט־אָפּ — אויהייבען.
גוד־טיים — גוט פערבראכט.
גוד־באַי — צום ווידערזעהן.
גאָ־העט — געהן פאָרווערטס.
גרענד־פּאַ — זיידע.
גראָסערי — אַ בשמים־האַנדעל.
גיים — אַ שפּיעל.
דעטעקטיוו — אַ שפּיאָן.
דזשעלאָס — אייפערזיכטיג.
דזשוי — יעזוס.
דזשאַב — א שטעל, אַ פּלאַץ צו אר־
בייטען.
דייס — ווערפיל.
דזשיגען — פרעהליך טאַנצען.
דזשעניטאָר — אַ סטאָראָזש.
האָררי־אָפּ — גיך.
הענדס־אָפּ — הענד ארויף.
„וואָירלד" — די וועלט (אַ צייטונג וואָס ערשיינט אין ניו יארק).
ווייזדשעס — שבירות.
ווהאַט־טהע־העל — וואָס, צום טייפעל.
וועסט — מערב זייט.
וועדזשעטייבעלס — גרינס.
טהאַט'ס ע' גוד וואָן — אי, גוט!
טיעם — אַ פּאַרטיע, אַ רייהע.
טרי טשירס — בעגריסען, דריי מאָל
מפטיר.
טהע־העלל — דער גיהנם.
יעס־סיר — יא, העדר.
יאו דעמעט — דער פערדאַמטער.
יאו בעט — דו וועטסט.
יאו בלאַק העד — פערשטאָפּטער קאָפּ.
לאַט — אַ לעדיגער פּלאַץ.
לאָבסטער — א ראַק.
לאָיער — אַדוואָקאַט.
קלאָב — אַ פּאָליסמאַן'ס שטעקען.
לאָנדרי־מען — דער וואַש־מאַן.
לאָוו — ליעבע.
לינטשען — די בעשטראָפונג פון טויט אָהן אַ געריכט.
מאָנקי־ביזנעס — הינטישע שטיק.
מיסעס — מאַדאַם.

מאָרטגיידזש — אַ כיפּיטיק.
מאָסקידע — אַ מוק.
מאָסעלס — מוסקולען.
ניוס־דילערס — ציַיטונגס־הענדלער.
סטיישאָנערי־סטאָר — אַ געוועלב פון
שרייב־געציַיג און צוקערוואַרג.
סוועטער — אַ שוויצער.
סטענד — אַ שטעל.
סטאָר — אַ געשעפט.
סאַלון־קיפּער — אַ שענקער.
סאָנגס — געזאַנגען.
ספּרינג־טשיקען — אַ קורטשאַק.
סטריקטלי — פּינקטליך.
סוט — אַן אנצוג.
סטעפּ אין — קום אריין.
סאַפּער — וועטשערע.
עלעוויַיטער — אַ הויך־צוג.
פּייטער שלעגער.
פּייקער — זשוליק.
פּאָרמאַן — אויפזעהער.
פּושקאַרט — אַ וועגעלע.
פּיקעלס — אוגערקעס.
פּאָנק — א רויכערענדיג שטעקעלע
וואָס פערטרייבט מיקען.
פּיטשער — אַ קעסעלע.

פּליעז — ביטע.
פּיינטערס — קאַלעכערס.
פרעש — פרעך.
פּויפּער — ציַיטונג, פּאַפּיער.
פּאָן — קאַטאָוועס.
קאַיקס — שלים׳מזל׳ניק.
קערידזש — אַ קינדער־וועגעלע.
קרים — סמעטענע.
קאַר — אַ טראַמוואַי.
קאָרנער — עק, ווינקעל.
קאמפּיין — פּאָליטישער וואהל־קאַמפּף
קאָנטרי — אַ לאַנד, אַ מדינה.
קוני־אײַלענד — אַן אינזעל ניט וויַיט
פון ניו יארק.
קאָסטיומערס — קונים.
קאמונע — גאברעלע.
ראוט — אַ וועג.
רייז — אַן הוספה.
רעג־טיים — אַ ביליגער געזאַנג.
שאַראַפּ יו — האַלט ס׳מויל.
שאַפּ — פאַבריק.
שיני — אַ שימפּפוואָרט פאר אַ איד.
סטים — פּאַרע, דאַמפּף.
היעט — בעהייצער.
רומס — צימערען.

Harry Slonimsky